

JPPI'S 2019 ANNUAL JEWISH WORLD DIALOGUE

# THE GROWTH OF THE HAREDI COMMUNITIES IN THE DIASPORA

## EXPANDING CIVIC AND POLITICAL ENGAGEMENT

Project heads: **Shlomo Fischer, John Ruskey**



המכון למדיניות העם היהודי (מיסודה של הסוכנות היהודית לא"י) בע"מ (חל"צ)

The Jewish People Policy Institute (Established by the Jewish Agency for Israel) Ltd. (CC)

# JPPI'S BOARD OF GOVERNORS, EXECUTIVE AND PROFESSIONAL GUIDING COUNCIL

**CO-CHAIRS** Stuart Eizenstat | Dennis Ross

**PRESIDENT AND FOUNDING DIRECTOR** Avinoam Bar-Yosef

**PROJECTS COORDINATOR** Ita Alcalay

---

## PARTNERS AND MEMBERS OF THE BOARD OF GOVERNORS

Sandy Baklor and  
Arlene Kaufman  
Lester Crown  
Wendy Fisher  
Ralph Gerson  
Isaac Herzog  
Nathan and Frances Kirsh  
Beth Kieffer Leonard  
Glen Lewy  
Robert Kapito and  
Jeffrey Schoenfeld

The Ratner Family  
Mike and Sofia Segal  
Doron Shorer  
Zalman Shoval  
Michael Siegal  
Michael Steinhardt  
James Tisch  
Marc Utay  
Ayelet Nahmias-Verbin  
Mark Wilf

---

## PROFESSIONAL GUIDING COUNCIL

Elliott Abrams  
Amira Ahronoviz  
Irwin Cotler  
Esther Dominicini  
Eric Fingerhut  
John Fishel  
Sami Freidrich  
Sara Genstil  
Eric Goldstein  
Dan Halperin  
Steve Hoffman  
Alan Hoffmann  
Mitch Julis  
Vernon Kurtz

Bernard-Henri Levy  
Judith Bokser Liwerant  
Sallai Meridor  
Isaac Molho  
Lonnie Nasatir  
Jehuda Reinharz  
Mark Rosenberg  
Gary Rosenblatt  
Erica Rudin  
Josh Schwarcz  
Zalman Shoval James  
Tisch Aharon Yadlin

---

## EXECUTIVE

Elliott Abrams  
Eric Fingerhut  
Wendy Fisher  
Eric Goldstein

Shivi Greenfield  
Dan Halperin  
Steve Hoffman  
Glen Lewy

Sallai Meridor  
Miriam Naor  
Steven Nasatir

Doron Shorer  
Marc Utay

---

## SPECIAL THANKS TO

William Davidson Foundation  
Diane & Guilford Glazer Fund  
UJA Federation of New York  
The Jewish Federations of North America  
The Jewish Federation of Metropolitan Chicago  
The Jewish Federation of Cleveland



Robert Immerman, Sandy Gottesman,  
Mitch Julis, Art Samberg, Paul Singer,  
Wilf Family Foundation for their kind support

With fond memories of Alex Grass z"l  
and Jack Kay z"l

The Jewish People Policy Institute's Annual  
Israel-Diaspora Dialogue

**THE GROWTH  
OF THE HAREDI COMMUNITIES  
IN THE DIASPORA**  
**EXPANDING CIVIC  
AND POLITICAL ENGAGEMENT**

Project heads: **Shlomo Fischer, John Ruskay**

Contributors: **Dov Maimon, Uzi Rebhun, Steven Popper, Adar Schieber**

Editors: **Barry Geltman and Rami Tal**



**המכון למדיניות העם היהודי** (מיסודה של הסוכנות היהודית לא"י) בע"מ (חל"צ)

**The Jewish People Policy Institute** (Established by the Jewish Agency for Israel) Ltd. (CC)

**Copyright © 2020 by the Jewish People Policy Institute (JPPI)**

All rights reserved. No part of this publication may be translated, reproduced, stored in a retrieval system or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without express written permission from the publisher.

An original project of the Jewish People Policy Institute  
(Established by the Jewish Agency for Israel, Ltd.) (CC)  
JPPI, Givat Ram Campus, P.O.B 39156, Jerusalem 9139101, Israel  
Telephone: 972-2-5633356 | Fax: 972-2-5635040 | [www.jppei.org.il](http://www.jppei.org.il)

Cover, Graphic Design and Production: Lotte Design

Printed and distributed by JPPI

ISBN: 978-965-7549-24-8

# TABLE OF CONTENTS

<b>FOREWORD</b> by Avinoam Bar-Yosef	5
<b>THE GROWTH OF THE HAREDI COMMUNITIES IN THE DIASPORA: EXPANDING CIVIC AND POLITICAL ENGAGEMENT</b>	7
<b>THE DEMOGRAPHIC SHIFT</b>	9
<b>THE CHALLENGE</b>	11
<b>SOCIOLOGICAL AND HISTORICAL BACKGROUND</b>	13
“The Enclave”	13
Inclusive and Exclusive Models of Religious Collectivities	14
Inclusive and Exclusive Models in Historical Perspective	15
Inclusive and Exclusive Models in Israel	17
Can Today’s Demographic Changes Bring About a Shift to a More Inclusive Model of the Jewish Collectivity?	18
<b>JPPI DIALOGUE PROJECT – THE GROWTH OF THE HAREDI COMMUNITIES IN THE DIASPORA: EXPANDING CIVIC AND POLITICAL ENGAGEMENT</b>	19
Underlying questions	19
The Course of the Project	20
Preliminary Findings	21
Questionnaire Findings	23
Forward Looking Summary	25
Recommendations	25
Community Relations and Israel Advocacy	26
Community Services and Jewish Education	26
Public Service, Professional Development	26
<b>APPENDIX</b>	
Responses to the questionnaire	27
Responses of participants who identified as Orthodox	34
Responses of participants who identified as non-Orthodox	38

# FOREWORD

JPPI's sixth Dialogue was led Dr. Shlomo Fischer (Jerusalem) and Dr. John Ruskay (New York). Rabbi Dr. Dov Maimon, made a significant contribution leading the meetings in Europe, and Prof. Steven Popper was instrumental in organizing and conducting the Los Angeles discussion. The four of them are JPPI Senior Fellows. Adar Schieber, , a JPPI Associate Fellow, coordinated the process.

Israel's challenge is different from the challenge abroad. The participation of Israeli Haredim in the IDF and even more significantly in the workforce will have a critical impact on Israel's strength in all its aspects. But, as a sovereign state, its political system is responding to the challenge – for better or worse.

When Jewish leadership and activism is voluntary, as it is in the Diaspora, the dilemmas are much more complex. Deepening polarization is becoming the main threat. The development of atomized communities with minimal links and without common goals and shared responsibilities will almost certainly erode Jewish identity and influence.

The figures are startling. About a third of US Jewish kids 18 or younger are being raised in Orthodox households. In the Greater New York area, the number is approaching two-thirds. Of these, less than a third belong to Modern Orthodox families, which are traditionally engaged in the broader Jewish community and the general society.

The burden of responsibility for the existential security of the Jewish future has mainly been shouldered by organizations without a singular religious orientation. These organizations created the base for Jewish influence in the American society and endeavored to guaranteed the material well-being of US Jews generally and encouraged their best and brightest to pursue careers in politics and public service. Their first loyalty has always been America, but an aspect of Jewish belonging also ensured a deep sense of responsibility for Jewish communities in need around the world.

No doubt, the Frum community provides, through strict practice, a spiritual and traditional continuity. In the last decades it has also become more engaged in the political landscape, but has focused primarily on its own urgent needs. JPPI detects a challenge presented by the significant growth of the Frum community

in developing further cooperation for a flourishing and secure Jewish future. This implies the enhanced Haredi representation not only in Jewish organizations and the federation system, but also in government and public service. This is the real effort JPPI is currently investing through a new project aimed at achieving this enhanced representation.

This year's Dialogue was the first step – to build trust between the various components of Jewish America and Global Jewry.

JPPI's sixth Dialogue was led Dr. Shlomo Fischer (Jerusalem) and Dr. John Ruskey (New York). Rabbi Dr. Dov Maimon, made a significant contribution leading the meetings in Europe, and Prof. Steven Popper was instrumental in organizing and conducting the Los Angeles discussion. The four of them are JPPI senior fellows. Rabbi Dr. Maimon is leading our new project on enhancing Haredi representation in every facet of Jewish leadership. I want to express my deep appreciation for the effort invested by them in this delicate endeavor. But, this effort could not have succeeded without the help of significant leading figures in Jewish life like Malcolm Hoenlein of the Conference of Presidents, Eric Goldstein of the NY Federation, Prof. Richard Stone of the Orthodox Union, Ruth Lichtenstein of Hamodia, Dr. Irving Lebovics on the West Coast, R. Shlomo Werdiger, R. Menachem Lubinsky, R. Chaim Dovid Zwiebel and R. Avi Shafran of Agudath Israel of America, Prof. Uzi Rebhun and Yisrael Katzover from Israel, and many others. Many thanks to them all.

Recommendations generated as a result of the 2019 Dialogue focus on a few main areas:

- a.) coordinating a unified effort of the different streams in the field of advocacy to the benefit of Israel and Jewish communities in need;
- b.) better cooperation between different groups in providing education and social services to the general Jewish Community;
- c.) encouraging Frum community elites to take responsibility for the Jewish future by joining the leadership of major Jewish organizations, as well as entering the arenas of national politics and public service.

The 2020 Annual Dialogue is dedicated to the impact of anti-Semitism on Jewish identity in Israel and the Diaspora. We invite and look forward to your participation in this effort.

**Avinoam Bar-Yosef**

# THE GROWTH OF THE HAREDI COMMUNITIES IN THE DIASPORA: EXPANDING CIVIC AND POLITICAL ENGAGEMENT

- **The significantly growing population share of Hasidic and Yeshivish Orthodox in American Jewry raises the question of the potential of increased Haredi communal, civic, and political engagement.**
- **JPPI's sixth-annual Structured Jewish Dialogue examined this issue in a series of discussion seminars with Haredi and communal leaders.**
- **In these discussions most Haredi and general communal leaders endorsed the goals of building trust and enhancing cooperation between the communities.**

In the second half of 2018, the Jewish People Policy Institute (JPPI) initiated its sixth Structured Dialogue Process, ***THE GROWTH OF THE HAREDI COMMUNITIES IN THE DIASPORA: EXPANDING CIVIC AND POLITICAL ENGAGEMENT***. JPPI's Dialogues are designed to provide decision makers in Israel and the Diaspora with a policy tool that incorporates the various perspectives of world Jewry. All Dialogue reports are submitted to the government of Israel and Jewish organizations worldwide. Click here to read the reports on previous Dialogues. This Dialogue, though, differed from its predecessors insofar as the two sides of the Dialogue were not, as in previous years, Israel and Diaspora Jewry. Rather the interlocutors of the 2019 Dialogue were the Frum or Haredi community in the United States and the mainstream, organized Jewish community in the US, whose members are mostly affiliated with the Reform, Conservative, or Modern Orthodox streams.

The purpose of the project ***THE GROWTH OF THE HAREDI COMMUNITIES IN THE DIASPORA: EXPANDING CIVIC AND POLITICAL ENGAGEMENT*** was to open a conversation on the implications of an important demographic shift taking place in American Jewish life: The increasing share of the Orthodox, especially the Hasidic and Yeshivish communities, in the North American Jewish population. This project explores



whether given this demographic trend, greater Haredi participation in American public life and in general Jewish communal life and organizations, such as the federations, is desirable or necessary. To this end, JPPI initiated a series of discussions with leaders of both the Frum and larger Jewish communities and conducted several discussion seminars with Orthodox and non-Orthodox participants in major North American Jewish communities. Seminar participants also completed a short survey. The project examines reasons for greater engagement of the Frum community, and the challenges that may be encountered..

## **A note on Terminology:**

We found during the course of the project that not all Yeshivish and Hasidic leaders agree to the nomenclature with which they should be referred. Furthermore, this issue is a sensitive one because of the connotations that various names imply. We, therefore, use the terms “Yeshivish and Hasidic Orthodox,” “Haredi” and “Frum” [pious in Yiddish], interchangeably while noting the various connotations (positive and negative) each term carries.

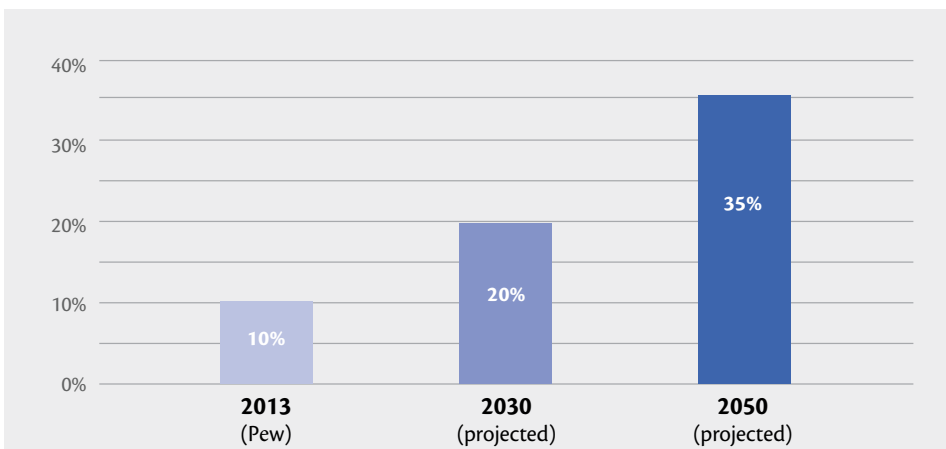
# THE DEMOGRAPHIC SHIFT

Although American Jewry is often considered in the aggregate, segments of American Jews who both self-identify and participate in Jewish life tend to divide into two broad rubrics:

1. “General” Jewish communal organizations, such as the federations, which include in their leadership and staff some Orthodox Jews and large numbers who identify with other Jewish denominations or as “just Jewish.” Of course, each of the religious streams has its own organizations as well, but in general, the non-Orthodox and the Modern Orthodox are substantially integrated into the general communal organizations.
2. The Hasidic and Yeshivish Orthodox maintain their own philanthropic, religious, educational, and communal frameworks and minimally participate in general Jewish organizations.

In the past, both frameworks depended on a population base to support and staff its organizational structures and operations. Yet, by the beginning of the 21<sup>st</sup> century, the relative weight of the various Jewish Diaspora communities began to change. This change, largely the result of differing fertility and assimilation rates, entails a reduction of the population base of the general communal organizations and a strengthening of its Orthodox counterpart.

## Share of Orthodox Jews among the US Jewish Population



According to the 2013 Pew survey of American Jews, nearly 30 percent of Jewish children are being raised in Orthodox households. If present trends continue, the Orthodox segment of the American Jewish community will constitute approximately one third of its total population by mid-century.

This increase can also be observed on the local community level. For example, in the Metropolitan Detroit Jewish community, the Orthodox make up only 15 percent of the adult population. However, they constitute 37 percent of the children. Similarly, in the Baltimore community, in 1999 Orthodox children constituted 26 percent of the total population of Jewish children, in 2010 they constituted 38 percent. In New York, the general Jewish population increased by 9 percent between 2002 and 2011. The Orthodox population, however, increased by 30 percent.

This developing trend of increased Haredi demographic significance is evident in Orthodox and Haredi birthrates and their age cohort structure. According to the Pew survey, Orthodox families have an average of 4.1 children while non-Orthodox families average 1.7. According to the New York study (Steven M. Cohen, Jacob B. Ukeles, Ron Miller, *Jewish Community Study of New York: 2011*. New York Jewish Federation, p. 215.), Haredi women aged 33-44 have, on average, over five children per family while the Modern Orthodox average 2.5 and the non-Orthodox 1.3. The high birthrate is also reflected in the age structure of the Haredim, especially relative to the larger non-Orthodox Jewish community. Orthodox Jews are younger than other Jews. 24 percent are between 18 and 29 years of age while less than 17 percent are in that age cohort among the non-Orthodox. On the other hand, only 12 percent of Orthodox Jews are over 65, while 22 percent of the non-Orthodox have reached that milestone.

Not only has the Orthodox community increased numerically, it has also developed economically and institutionally. Some Orthodox households have achieved prosperity in the past 75 years, and the Yeshivish and Hasidic communities have built impressive educational, religious, and social welfare infrastructures. In order to meet its needs, the Frum community has established connections with political leaders – on the local and state levels especially, but also on the federal level. In recent years, it has, to some degree, become part of a politically significant religious coalition with Evangelicals and conservative Catholics working to protect common interests, such as increasing government funding for religious/parochial schools and their perception of religious freedom. Haredi Jews are beginning to enter government service and private sector jobs. More and more Haredi Jews are able to retain their traditional dress, distinctive signs of Jewish religiosity, and strict observance of Jewish law while also acquiring business prominence and political influence.

# THE CHALLENGE

Orthodoxy in the United States comprises a few different streams. The major ones are the Hasidic, the Yeshivish, and the Modern Orthodox. The first two constitute (following Israeli usage) the Haredi community. The Haredim make up about two thirds of the Orthodox in the United States.

One central challenge to increased cooperation and integration between the Haredim and the broader Jewish community is the Haredi way of life which is committed to a strict interpretation of the Halacha and Jewish religious tradition. In addition to strict requirements regarding food and kashruth, the Haredi way of life enjoins separation of the sexes in public events. Haredim are also less likely to be tolerant of, and award equal rights to, the LGBTQ community (that is, as a community that promotes gay rights. They are, however, likely to be accepting of individuals.) They are also more reserved regarding gender equality and the participation of women in religious and leadership roles. All of these attitudes run counter to the liberal ethos which characterizes the mainstream Jewish organizations. Issues such as mixed gender seating and women singing can serve as obstacles between the institutions and organizations of the larger Jewish community and that of the Haredim.

The difference between Hasidic and Yeshivish Orthodox on the one side, and Modern Orthodox Jews on the other, goes beyond the level or the particulars of observance of Jewish religious law. It also seems to refer to the very terms of collective Jewish membership. This can be approached from the pattern of Orthodox engagement with the larger Jewish community. Whereas the Modern Orthodox are extensively engaged with the general Jewish community and its organizations, the Haredim are very much less so. Thus, according to a 2011 UJA-Federation of New York study, 37 percent of the Modern Orthodox contribute to the Federation (second only to Conservative Jews) but only 11 percent of the Haredim, who along with the “Jews of No Religion” are the least engaged.<sup>1</sup> Furthermore, as mentioned, the Haredi community maintains its own extensive set of religious, educational and social institutions. These, especially the social welfare and family service institutions, parallel those of the broader community and the federations. The Haredim have also developed their own political capabilities. They have

---

<sup>1</sup> *Jewish Community Study of New York:2011*. P. 29. Data concerning contributions is by self-report.

independent lines of communication to leading political figures, especially on the local level, and they conduct effective lobbying on behalf of their own interests. The UJA-Federation of New York report states that the Haredim have not historically shown “a commitment to community-wide Jewish philanthropy and collective responsibility.”<sup>2</sup> Greater integration into the general Jewish community could very well challenge this established pattern of organizational apartness and parallel institutions.

It is significant in this context that while the Modern Orthodox resemble the Haredim in many areas – religious observance, social and political views – they are at the opposite end of the spectrum when it comes to contributions to, and engagement with, the broader community. This requires some explanation. Umbrella Jewish organizations, such as federations, undertake many projects and programs. Frum Jews feel that some of these, such as outreach and services to intermarried couples may be Halachically or religiously objectionable. Therefore, many Frum Jews prefer not to support or be involved in such overarching frameworks. Thus, the Frum community tends to create its own education and social welfare frameworks.

The Modern Orthodox, in contrast, like the Religious Zionists in Israel, tend to identify with the larger, mainstream Jewish communal frameworks. In the interest of maintaining solidarity with the larger Jewish community, they tend to “look the other way” in regard to religiously questionable programs (if they do not have to be personally involved). The differential relationship to the general Jewish community seems to be influenced by two factors: strictness of Halachic or religious observance and how each community conceives of the Jewish or religious collectivity and its membership.

---

2 Quoted in the Annual Assessment of the Situation and Dynamics of the Jewish People 2016-5776

# SOCIOLOGICAL AND HISTORICAL BACKGROUND

## “The Enclave”

One of the most common ways of understanding the Haredi community is through the notion of the “enclave” (Almond, Appleby and Sivan 2002). This approach describes the Haredi community as being primarily concerned with defending itself against modernity, which they conceive as eroding religious faith and commitment and Jewish identity and cohesiveness. Thus, they create a community with high and impenetrable boundaries (the “enclave”). These boundaries entail unique behaviors, separate schools, special neighborhoods, distinctive dress, avoiding mass communication and, to a certain extent, speaking a separate language (Yiddish). They hope they can avoid undue contact and contagion with modern society and its influences. This stance undoubtedly contributes to the Haredi disinclination toward participation in mainstream Jewish organizations. The conflict between Haredi and non-Orthodox norms regarding gender and the mixing of the sexes is perceived as a barrier to cooperation between the mainstream organized Jewish community and the Haredim.

Nevertheless, this explanation is not entirely sufficient. Haredim may live in enclaves, but they are “mediated” enclaves. Haredim do succeed in maintaining significant interaction with the larger society in regard to issues and resources that are important to them, while also maintaining the insular character of their society. They maintain effective communications with political figures in the general society and they maintain a small presence in AIPAC (despite their overall reluctance to participate in mainstream Jewish organizations). They have developed various mechanisms for accomplishing this, such as designating specific individuals as specialized “ambassadors” to sectors of the general modern society. The fact that they appear not to have done this in regard to many of the mainstream communal organizations (such as federations) despite the fact that Jewish solidarity is a traditional Jewish value, indicates that other factors are also at work.

# Inclusive and Exclusive Models of Religious Collectivities

One of the most important pairs of concepts in the sociology of religion, developed by Max Weber and his associate Ernst Troeltsch, is that of “church” and “sect.” These terms, which came out of the Christian-Protestant tradition, in fact describe two different types of religious organizations in general. For the purposes of this paper, we can replace these terms with “inclusive” and “exclusive.” A “church,” an inclusive religious organization, brings together all the believers in a given locality – saints, sinners, ordinary people, criminals etc. A “sect,” an exclusive religious organization, is an organization of religious elites. Its members are only those who completely fulfill the religious ideal. As Max Weber put it: “The sect .... aims at being an association of persons with full religious qualification.”<sup>3</sup>

The historical Jewish *kehilla*, was an inclusive or “church” like organization. It included all Jews within a given locality, generally by law or decree of the ruler, both the Rabbi and the local *ganeff* (גבג). One’s degree of piousness or religious observance did not matter. All Jews simply belonged. Haredi society, however, has a tendency to organize itself in more exclusive frameworks. The typical frameworks of Haredi life – the Hasidic courts and extra-territorial yeshivot (that is, yeshivot not bound to a specific kehilla but taking students from everywhere – Volozhin being the first) arose as the kehilla framework weakened in Europe in the late 18th and 19th Centuries. The Hasidic and Yeshivish frameworks were, from the very start, voluntary and generally restricted to those willing to live according to a certain standard and level of religious and Torah accomplishment. Today, too, Haredim consider as part of their community, those who accept the strict Haredi interpretation of Jewish religious law, who accept a Haredi worldview and who accept the authority of the charismatic leaders of the community – the Hasidic Admorim and Roshei Yeshiva who are considered to be *Gedolei Yisroel* (“The Great of Israel”) and who possess *Daas Torah*.<sup>4</sup> This last concept refers to the Torah insight that allows the Gedolim to give authoritative rulings not only on Halacha but also on general matters pertaining to the community and the individual.

---

3 *Economy and Society*, volume 2, Berkeley and Los Angeles 1978, p. 1204.

4 Lawrence Kaplan, “Daas Torah: A Modern Conception of Rabbinic Authority” in Moshe Sokol (ed.), *Rabbinic Authority and Personal Autonomy*, Aronson, Northvale NJ. 1992.

This tendency toward an exclusive, elite<sup>5</sup> (or “aristocratic”<sup>6</sup>) religious framework means that the Haredi sense of community and solidarity tends to be narrow and restricted mainly to the elite Haredi community. According to their understanding, only those who adhere to the Haredi way of life live a “true” and full Jewish life. While Haredim recognize non-Haredi Jews as Jews genealogically, and consequently, in their view, ontologically different from non-Jews, they assert that only Frum Jews, who live the life that God demands of Jews, live full and adequate Jewish lives. It seems to be, at least partly a result of this conception that they maintain parallel social welfare, educational and religious institutions and only minimally support institutions that are Jewish but not Haredi. Observers note that their political lobbying and fundraising activity is also largely directed toward their own needs and institutions. Given the scarcity of resources and the need to prioritize giving, Frum community members feel that “charity ought to begin at home” and ought to be directed at the community’s own institutions, which are often in great need.

## Inclusive and Exclusive Models in Historical Perspective

It is very important to note, though, that this exclusive, “sectarian” orientation seems to be largely the result of sociological and demographic factors and not necessarily ideological or religious ones. In inter-war Poland, despite the fact that the Haredi community and its political representative, Agudath Israel, was in conflict with secular Jewish Zionist or socialist movements and even felt besieged by them,<sup>7</sup> it cooperated with these movements in the struggle against anti-Semitism and in the demand for internationally recognized minority rights.<sup>8</sup> Furthermore, it did not abandon the general Jewish Kehilla. On the contrary it regularly participated in Kehilla elections and it even claimed that that it should have exclusive control over the Kehilla organizations insofar as the Kehilla was a religious organization.<sup>9</sup>

---

5 This elite orientation expresses itself not only in adhering to exacting standards of behavior but also, to one degree or another, in renunciation, whether of livelihood or recreational pleasures because of the religious demands of Torah study and Halachic observance.

6 Max Weber’s term.

7 It was in regard to this situation that Nathan Birnbaum wrote his famous essay *אין גלות ביי אידין* (“In Exile among Jews”).

8 However, there were substantial disagreements concerning tactics.

9 Gershon Bacon, *The Politics of Tradition: Agudath Israel in Poland, 1916-1939*, Magnes Press, Jerusalem:1996.



This approach stemmed from the self-perception of the Polish Jewish Frum sector that they still constituted the majority of the Jews of Poland. While secularism certainly made inroads, the majority of the Jewish population remained traditionally religious. Thus, the Agudah did not wish to relinquish its hold on the major institutions of Polish Jewry and saw itself as responsible for the Jewish population in its entirety. In accordance with this, the strictly Orthodox sector of the Jews of Poland continued to operate, in part, according to the traditional inclusive model centered around the Kehilla. While the Hafetz Hayyim, R. Yisroel Meir HaKohen Kagan, who held no official rabbinical position, was the charismatic leader of Orthodoxy in this period by virtue of his saintliness and expertise in Halacha, he shared leadership with R. Chaim Ozer Grodzinsky, the Rabbi of Vilna. The latter enjoyed authority not only because of his immense learning but also because he held the most important rabbinical position in Europe.<sup>10</sup>

“Sectarian” Haredism came into its own in the United States and Israel after WWII and the Holocaust with the destruction of the traditional Kehillot in all of Europe. The Haredi community in the United States had its beginnings after WWII. Before then, there were many traditional-Orthodox synagogues that served a largely traditional population, that is, one that did not strictly keep the Halacha in its Orthodox interpretation. The very small, strictly Orthodox population was oriented toward integration into American life. Accordingly, all of its educational institutions had, in addition to Torah studies, significant secular studies programs. It was expected that boys in advanced rabbinical programs would also attend college.<sup>11</sup>

The contemporary Haredi community began in 1943 with the founding of the Beit Midrash Govoha in Lakewood, N.J. by R. Aharon Kotler.<sup>12</sup> Unlike the Yeshivas that existed until that point, the Lakewood Yeshiva was totally devoted to Torah study and did not allow participation in a secular studies program. The Haredi community was largely constituted by Holocaust survivors and refugees, who had either a Hasidic affiliation (or orientation) or a Yeshivish one (such as the Lithuanian students of the Mir Yeshiva who fled to Shanghai from Poland in 1940). The exclusive or sectarian orientation was facilitated by the fact that in the United States all religious organizations were voluntary and secondly, that the strictly Orthodox constituted a tiny minority of American Jews. Thus, the Haredi Jews slowly organized themselves into exclusive communities of strictly

---

10 Lawrence Kaplan, “Daas Torah”.

11 Many attended the night programs of the colleges of the City University of New York.

12 Agudath Israel was started in the United States during the 1930s. It did not however adopt contemporary Haredi standards of behavior until after the war.

Orthodox Jews who adhered to the stringent Haredi interpretation of Jewish religious law. They tended to view themselves as the “remnant” who kept the “authentic” Jewish tradition and as the fully “authentic” Jewish people.

## Inclusive and Exclusive Models in Israel

Similar processes occurred in Israel, perhaps in an even more pronounced fashion. After WWII, strictly Orthodox Holocaust survivors built the Haredi community upon an initial foundation laid by the Old Yishuv. Their alienation from Zionism and the exemption from military service enjoyed by some of them, reinforced their exclusivist tendencies.<sup>13</sup> This pattern, which persisted until the 1990s, started to be changed by Shas, the Sephardic Haredi movement. Shas adopted the inclusive mode of “church.”<sup>14</sup> It took under its wing all the Sephardim whether Orthodox or traditional or criminal or whatever. It also entered the government, becoming ministers and “taking responsibility for everyone.” The Shas approach rested on the assumption that the great mass of ordinary Jews in Israel, and especially the Mizrachim, were basically loyal to the tradition and not anti-religious in any principled fashion. Thus, R. Ovadia Yosef could afford to be lenient in his rulings and Shas inclusive in its attitude toward them. Eventually, this approach seems to have been taken, to a certain degree and without fanfare also by the Ashkenazim. While Yaakov Litzman is formally the Deputy Minister of Health, he clearly takes responsibility for the entire health system and even participates in cabinet meetings. It is possible that here too, Litzman, Agudat Yisrael and Yahadut HaTorah are influenced by the fact that the Israeli public has become more traditional and right wing (Rosner and Fuchs 2018) and that a majority of voters for most of the last decade supported parties which enabled a coalition of right wing, religious and haredi parties to forge the government coalition.” (That is, until the 2019 elections).

---

13 Ravitzky, Aviezer. *Messianism, Zionism and Jewish Religious Radicalism*, Chicago 1996.

14 Shlomo Fischer, “Tnuat Shas”, in Adi Ophir (ed.) *Fifty to 48: Critical Moments in the History of Israel, Jerusalem*, 1999.

# Can Today's Demographic Changes Bring About a Shift to a More Inclusive Model of the Jewish Collectivity

Whether the strictly Orthodox adopt an inclusive or exclusive approach to Jewish collectivity has at least as much to do with demographic and sociological factors as with religious, theological or ideological ones. In interwar Poland, the Agudah and the strictly Orthodox felt that they represented the majority of Polish Jews, so they took the stance of participation in all communal institutions and “taking responsibility” for the entire Jewish population. Among Shas, too, a similar sentiment, that the majority of Sephardim are basically loyal to the tradition, has underpinned its inclusive “churchlike” approach. Today, too, the Frum community cooperates with non-Frum Jews and their organizations on specific issues of common concern.

Thus, the question arises: Can the recent demographic developments – the increased population share of the Haredim in US Jewry – start a process of increased Haredi participation in mainstream communal institutions and of “taking responsibility” for the entire Jewish population. This Dialogue was a consultative process designed to obtain initial directions of thought in regard to this possibility. Concretely, the Dialogue explored how the creation of trust and communication between the two communities – the Frum and the non-Orthodox – could serve as a basis for increased collaboration and communication.

# JPPI DIALOGUE PROJECT – THE GROWTH OF THE HAREDI COMMUNITIES IN THE DIASPORA: EXPANDING CIVIC AND POLITICAL ENGAGEMENT

## Underlying Questions

This project explores the potential – the opportunities and challenges – of change in the relations of Haredi and non-Haredi elements in the American Jewish community. It explores possible paths of trust building and enhanced communication between the two communities. Accordingly, it envisions behavioral change both on the part of Haredim and members of the mainstream community. As a result, a number of questions arise:

To what extent does this project contradict received attitudes on the part of Haredim toward the larger society and toward the larger Jewish community? Does the project involve changing the Haredim? Or does it involve facilitating an evolution that is consistent with their values and self-understanding, as the earlier reference to the behavior of Agudath Israel in Poland might indicate?

Do the Haredim have an interest in greater participation in the general mainstream community? What would be the conditions necessary for such participation (e.g. recognition of the value of the Haredi lifestyle and Haredi strategy in dealing with modernity)? Would their participation be increased or hindered by the fact that they have built up a community of their own (with Haredi welfare and hesed organizations)? What are the practical difficulties involved in the participation of the Haredim in the community – issues of trust, communication and the co-existence of different lifestyles?

Does the mainstream organized Jewish community have an interest in more cooperation and collaboration with the Haredim? What sort of interest? What would be their cost for greater collaboration and cooperation?

Another level of questions relates to the structure of the Dialogue project itself. The project was initially conceived on the macro level – as a strategic initiative inspired by national demographic trends. At the same time, the actual discussion sessions were conducted on the local level. While all participants were aware of the national issue, many of them were understandably concerned with local issues and local relations between the communities. How should and could one traverse between the two levels of dialogue? Can one easily turn relations of trust and communication on the local level into cooperative relations nationally?

## The Course of the Project

The project launched with a series of preliminary discussions and individual meetings with the American Haredi national communal leadership, mainly affiliated with Agudath Israel of America. These were held in both Jerusalem and New York. Leaders expressed interest and preliminary support for the project in these encounters. From there, JPPI held discussion seminars with local Haredi and non-Haredi leaders in seven North American communities: Toronto, Cleveland, Baltimore, Detroit, New York, Chicago, and Los Angeles. Local Jewish federations played a significant role in organizing the sessions. In some communities – Toronto, Cleveland, Baltimore, Detroit and Chicago – the federations were solely responsible for enlisting participants and organizing the seminars, in others, such as New York, non-federation leadership also played a role.

The sessions were structured and facilitated by JPPI senior fellows Shlomo Fischer, John Ruskay, and Steven Popper (in Los Angeles). In the course of the sessions, which took about two hours, participants filled out a short questionnaire soliciting their evaluation of relations between the Haredim and the larger Jewish community and assessing their willingness to take concrete steps and strike compromises to enhance cooperation. Each session included between 10 and 20 participants; in total, 110 participated. In some of the sessions Haredi participants clearly outnumbered their non-Haredi counterparts, and in other sessions the groups were more evenly balanced. It is noteworthy that in a number of sessions the most senior federation leadership attended.

The Haredi participants were mainly Yeshivish, except in New York where there was also some Hasidic participation. The Yeshivish participants were generally businessmen and engaged in various federation activities – many were college educated (in Cleveland and Baltimore especially).

## Preliminary Findings

The findings and discussion here are based upon three distinct sources of information: the individual and preliminary conversations held; the dialogue seminars conducted; and the questionnaire participants completed in the course of the sessions.

The first round of seminars took place in late February and early March 2019 and involved four communities: Toronto, Cleveland, Baltimore and Detroit. Further seminars took place in Chicago (in mid-March) New York (May) and Los Angeles (July).

All four communities in the initial round took pride in their extensive cooperation and collaboration to date (perhaps Toronto less than others). There are multiple factors that have led to the cooperation in these communities. Certainly a favorable, if not the most significant, factor is the substantial financial support provided by the Federations for the haredi schools and yeshivot.

Local factors in each community enhance cooperation. (In Cleveland, Jews of various stripes live in physical proximity to one another in the Beechwood suburb. This leads to extensive and ongoing interaction and familiarity. In Baltimore, Herman Neuberger and the tradition of Yeshivat Ner Israel leaves a legacy of cooperation.)

Nevertheless, as the sessions in each community progressed, participants realized that their cooperation and collaboration had been less than it could be. This was due to a number of factors, especially the lack of communication between the Frum and non-Orthodox communities. To a certain extent this was due to technical factors and living in different neighborhoods. Yeshivish Orthodox don't use social media in the same way that non-Frum Jews do. They pass along information through different channels. A prevalence of stereotypes results from this lack of communication. There is a mutual lack of knowledge of the other community. For example, if the Orthodox do not attend a certain event, it is assumed by the non-Orthodox that they have ignored the underlying issue, even if they have conducted their own events around same issue. For instance, the Yeshivish in Toronto did not attend an event held by the Toronto Federation related to the June 2014 kidnapping of the three Israeli teenagers at the Tzomet Gush Etzion because the event was held at a large Conservative synagogue. Some Reform and Conservative Jews assumed that the Yeshivish had ignored or neglected the entire issue. In fact, the Orthodox, including the Yeshivish, held their own well-attended events in regard to this, which included reciting *Tehillim* and other activities.

In Baltimore, where there is a tradition of cooperation between the Yeshivish community (centered around the Ner Israel Yeshiva) and the larger community, participants came to the realization – late in the session – that contact and collaboration between the communities is restricted to a small circle of community activists from both sides. These were well represented in the dialogue session itself. However, outside of these circles, contact, knowledge and cooperation between the communities was minimal. This sentiment was also expressed in other communities.

In the New York Dialogue session, held in May 2019, several new issues were raised. The first was that the ultimate goals of the project – the significant involvement of Haredim in general American public life, public service, and politics – may be antithetical to Haredi ideals and the Haredi way of life. The Haredi ideal is that one should dedicate one's life to serving God through Torah study, observance of the commandments, and prayer. American Haredim, for the most part, agree that one needs to earn a livelihood, but that activity always carries a secondary, instrumental character. Successful involvement in American public life – whether in politics or civil service – in contrast, generally involves a career orientation.

Secondly, Orthodox (including Modern Orthodox) and non-Orthodox Jews tend to frame the American Jewish community discourse in different terms. The Orthodox largely place emphasis on assimilation and the resulting diminution of the non-Orthodox community. In our individual conversations with Haredi leaders, we learned that they have a sense of self-confidence. They feel that their model of Jewish life has stood the test of time and the trials of modernization and secularization; their population is growing, they are not beset by assimilation, and their institutions are flourishing. Thus, they desire some recognition from the wider Jewish community. However, some of the non-Orthodox reject this way of thinking, claiming that the discourse of survival/assimilation is not at the center of their Jewish lives. Rather, they put the emphasis on creating meaningful, creative Jewish lives. Thus, a potentially significant cultural chasm emerged in this session. Yet, it should be borne in mind that both approaches are in fact responses to the challenge of assimilation. While the Orthodox place emphasis on social and cultural boundaries, the non-Orthodox emphasize meaning and choice.

In several sessions, the fight against anti-Semitism was mentioned as a subject that could bring together an effective partnership between Haredi and the larger communities. In a similar vein, JCCs were also mentioned as a religiously neutral venue and space where cooperation and collaboration could take place. In New York, healthcare was mentioned as a common concern that could be conducive to collaborative endeavors.

In almost all sessions, participants, to one degree or another, expressed a desire to learn far more about the “other” part of the community – to dispel stereotypes and identify areas where joint thinking and planning might be productive. These themes were more pronounced in the discussion in some communities than in others. The Los Angeles discussion was especially notable insofar as these themes formed the centerpiece of session, both in the formal and informal sections. The Los Angeles participants also expressed a serious desire to extend the dialogue process.

Nevertheless, in almost all sessions possible tensions and suspicions were explicitly or implicitly alluded to. Non-Haredi participants, especially the non-Orthodox discussants, expressed the fear or the suspicion that cooperation or “integration” with the Haredim would eventually lead to the imposition of Haredi norms, especially those relating to gender and mixing of the sexes. Similarly, in the preliminary discussions especially, federation and mainstream community leaders expressed frustration that they provide significant funding to Haredi educational institutions, yet do not receive sufficient recognition of their efforts from the Haredim. Rather, they experience an incessant demand for more funds. There is also an unspoken issue: the mainstream organizations are concerned that the Frum community may seek to divert funding and attention to their own causes and interests, which are perceived by others as exclusionary. This sentiment on both sides was carried into the meetings.

The Haredim, for their part also expressed concern about what increased collaboration might entail. They were especially concerned about their children and families being exposed to non-religious people and lifestyles. They also expressed concern that if they joined federation fundraising efforts, they might be pressured into funding programs that they oppose. One Haredi donor in Cleveland said that he does donate to the Federation but that he is against support for the outreach programs to interfaith families that the Federation conducts.

## Questionnaire Findings

First, we must note that the sample of questionnaire respondents is very small (110 individuals) and the findings should, therefore, be considered preliminary.

Responses in the aggregate were moderately optimistic about relations between the Orthodox and non-Orthodox sectors and affirmed a widening cooperation between them. Thus, almost half of the respondents answered that the relationship between the



two communities was either “satisfactory” or “acceptable.” Similarly, almost 73 percent of respondents thought that one of the “most appropriate models of collaboration” should be Yeshivish and Hasidic Orthodox individuals serving as federation board members. Again, 70 percent of respondents answered the question, “Should we encourage the Hasidic and Yeshivish Orthodox to participate in community-wide events attracting Jews from the whole spectrum of Jewish life and the Jewish community (including non-Orthodox)?” with “Yes, and it should be carefully planned so that those who prefer mixed gender seating can do so, and those who prefer separate seating can do so.”

The cooperative attitude also extended into the sensitive area of education. A majority of Orthodox respondents (58%) answered that Orthodox Jews should participate in the planning and funding of Reform and Conservative Jewish education. Similarly, 71 percent of Non-Orthodox respondents stated that Jewish organizations should be supportive of increased government funding for Jewish day schools, which is mainly a concern of the Orthodox, especially the Haredim. This support breaks with the long-standing opinion of liberal Jews who were against any “cracks in the wall” separating church and state.

Beyond the aggregate results of the questionnaire, it is of interest to look at select communities and how they compare to the responses of the entire group. Two such communities are Baltimore and New York. Both are outliers, but on opposite sides of the spectrum. Baltimore is a community in which unusual collaboration obtains between the (mainly) Yeshivish Orthodox and the general community and which prides itself on that score. In contrast, the New York respondents expressed the least optimism and readiness for collaboration. Here again, the small sample size requires that we take these indications as preliminary.

Close to half of the Baltimore respondents expressed “satisfaction” with current relations between Yeshivish and Hasidic Orthodox and the general community. Among the entire group, only a quarter expressed satisfaction. Similarly, over 70 percent of the Baltimore respondents indicated that one should support the federation, a significantly higher rate than the group as a whole.

New York gave almost the mirror image. First, the rate of satisfaction with relations between Haredim and the general community is significantly less in New York than in the group as a whole. Only a small portion (12 %) of New York respondents said they were satisfied, while 25 percent of the entire group expressed satisfaction. Conversely, over half of New York respondents answered that relations should be improved, while 40 percent in the general group thought so. Almost all participants identified combatting

anti-Semitism as the main arena for possible collaboration among New York respondents and this received far more votes than any intra-Jewish communal topic, including “helping Jews in need.” In other words, in New York it was felt that cooperation between Jews can be achieved if it focuses on the external challenges that face the entire Jewish community – anti-Semitism and physical security. In the overall group, the same number of respondents (70%) felt that helping Jews in need alongside combatting anti-Semitism could be an area of fruitful collaboration. Furthermore, in a sharp departure from the attitudes of the entire group, half of New York respondents felt that there should be greater Haredi participation in community-wide events and that Orthodox norms should be maintained for everybody (in the overall group only 19 percent felt that way). Fewer Haredi participants in New York than in the overall group felt that Orthodox Jews should participate in the planning and funding of educational programs for interfaith couples or LGBT Jews.

## Forward Looking Summary

JJPI initiated the Dialogue project between Haredim and the mainstream organized Jewish community because it wished to explore possible implications of a structural shift in the relations between the two communities. Understanding the structural change that could result from the demographic growth of the Haredim can facilitate renewed strategic thinking around collaboration between the two communities and the difficulties that such collaboration might entail. It is not clear whether this possible structural change was in the minds of all discussion seminar participants. For many participants, the local sessions were about more efficient and better neighborly relations between community members of different persuasions. The follow up programs should try and increase awareness of this possible forthcoming structural change and its implications, including on the local level.

## Recommendations

JJPI’s preliminary recommendations relate to the next stage of the project: the operational or intervention stage. The project thus far has entailed a preliminary exploration of a complex issue that will continue to unfold. Areas that appear to be appropriate for further exploration include but are not limited to:

## Community Relations and Israel Advocacy

The areas of community relations and Israel advocacy appear to be amenable to substantial increases in Haredi participation. Efforts should be undertaken to assess and determine if such recruitment might be welcome; how they can be most effectively designed and implemented.

## Community Services and Jewish Education

Participants in various sessions indicated that there might be overlap and redundancy due to the existence of family and community services in both Haredi and general Jewish communities. Where appropriate, local communities should set up task forces composed of federation and Haredi community activists and volunteers to examine where family services and other community programs can be pooled and where redundancy can be reduced.

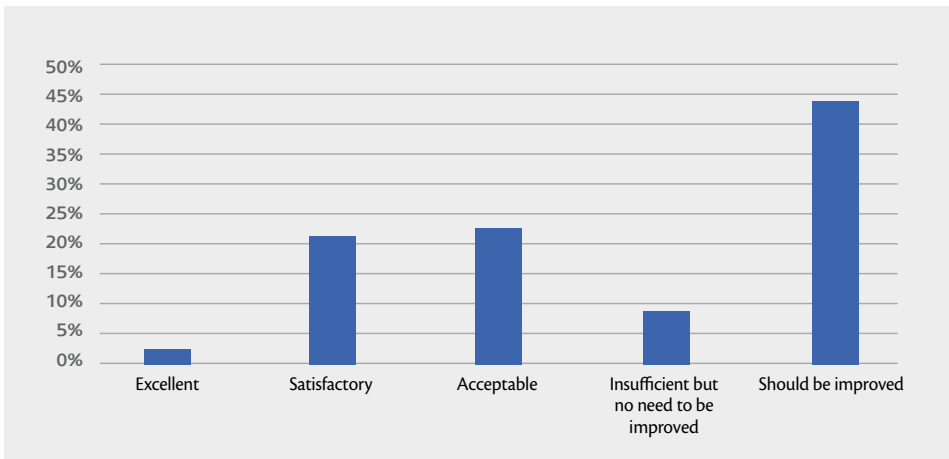
## Public Service, Professional Development

National Jewish organizations and philanthropic agencies and individuals should examine ways that gifted Haredi individuals can enter public service positions in both domestic and foreign policy areas. These could include special professional development and mentoring programs

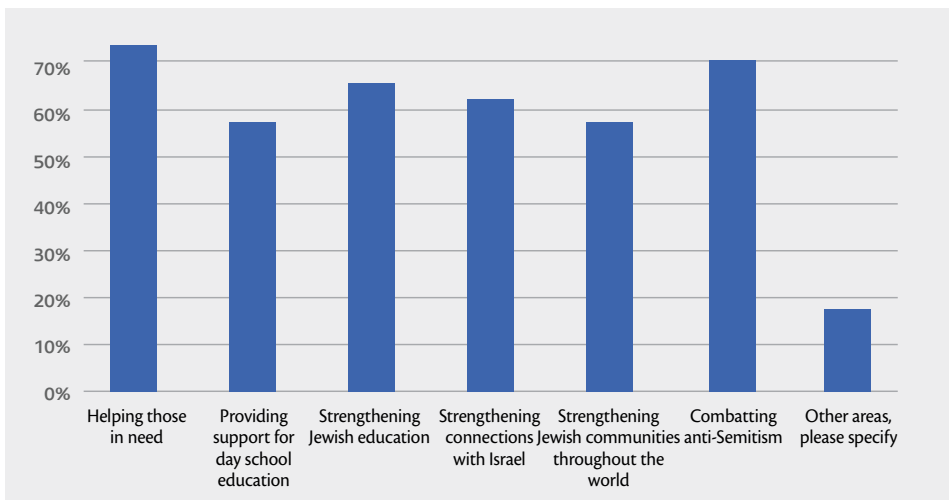
**All further exploration of intervention steps must include constant consultation and dialogue with the relevant Orthodox and Haredi leaders.**

# APPENDIX: RESPONSES TO THE QUESTIONNAIRE

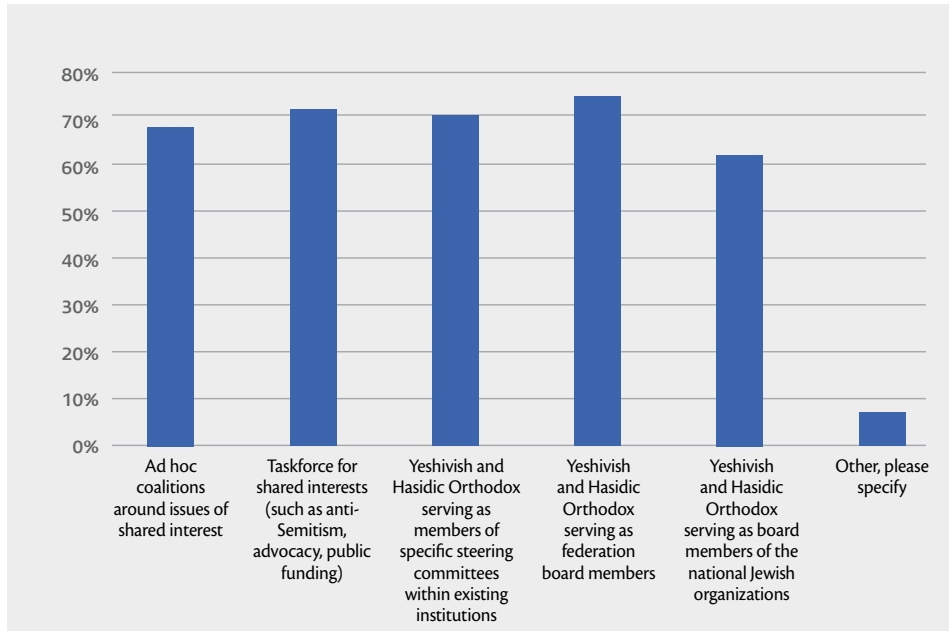
## 1. How would you characterize current relationships between the Yeshivish and Hasidic Orthodox community and the wider Jewish community in your area?



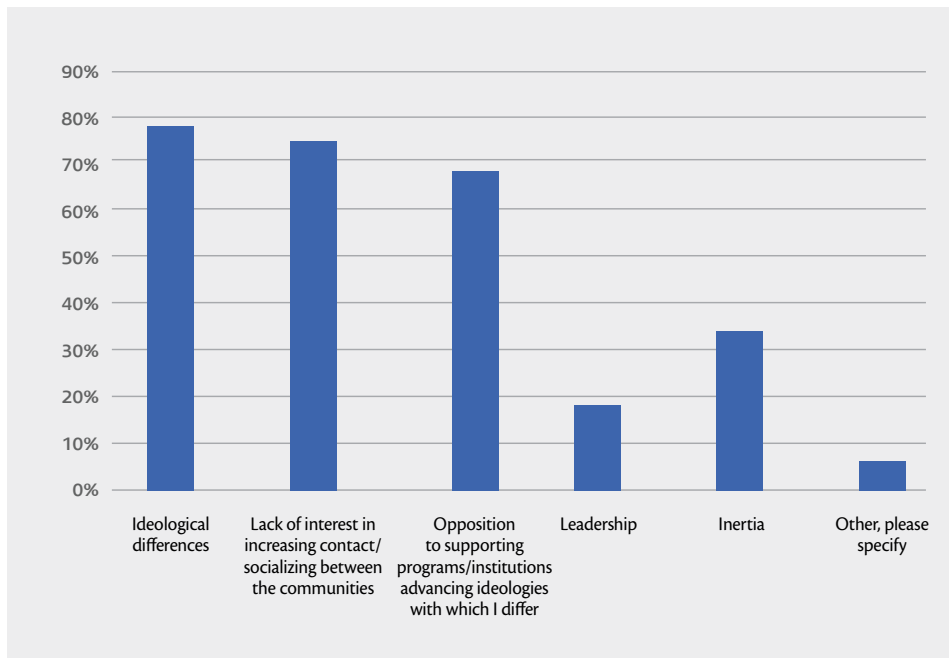
## 2. In which areas do you believe there could be increased collaboration between the communities? (multiple answers allowed)



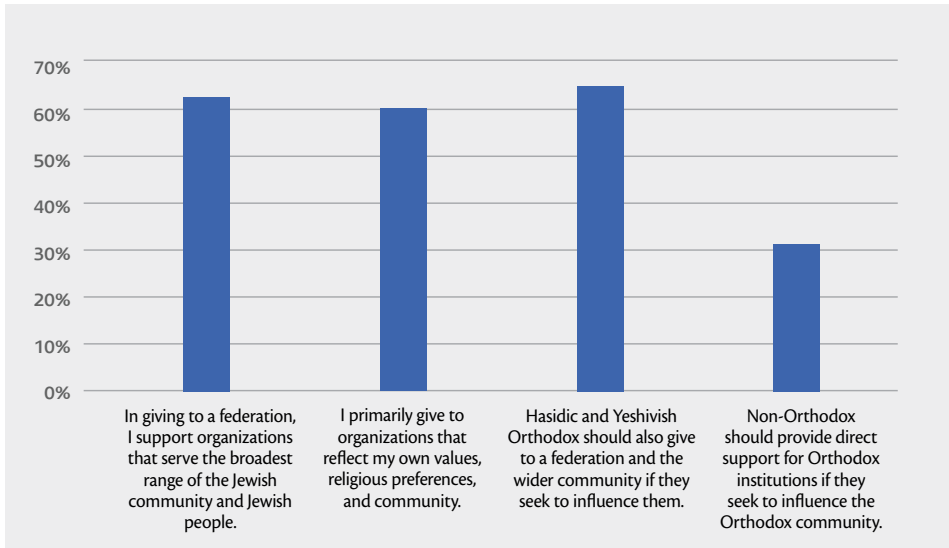
**3. What, from your perspective, could be the most appropriate models of collaboration? (multiple answers allowed)**



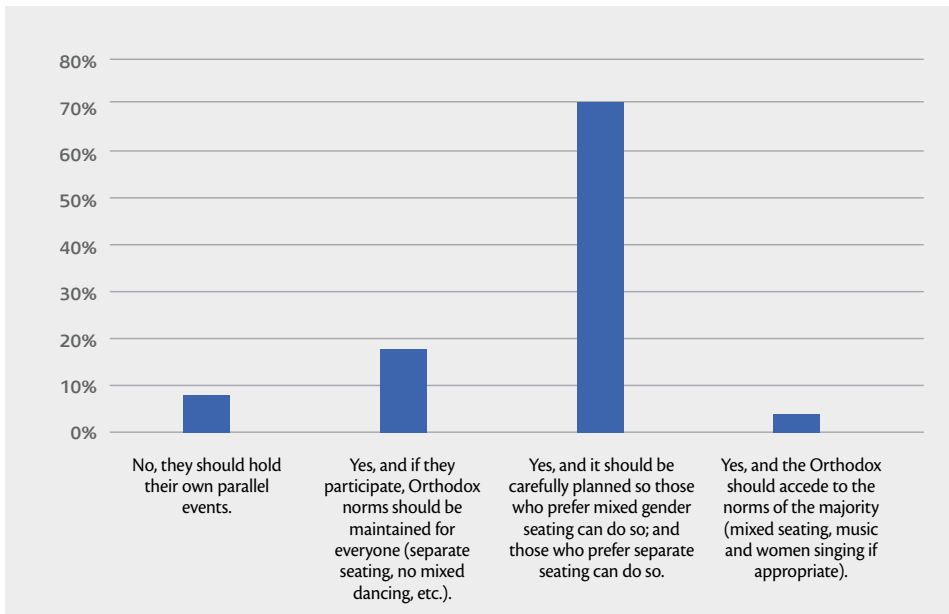
**4. What do you see as obstacles to increased collaboration? (multiple answers allowed)**



## 5 How should I and others prioritize philanthropic activity? (multiple answers allowed)

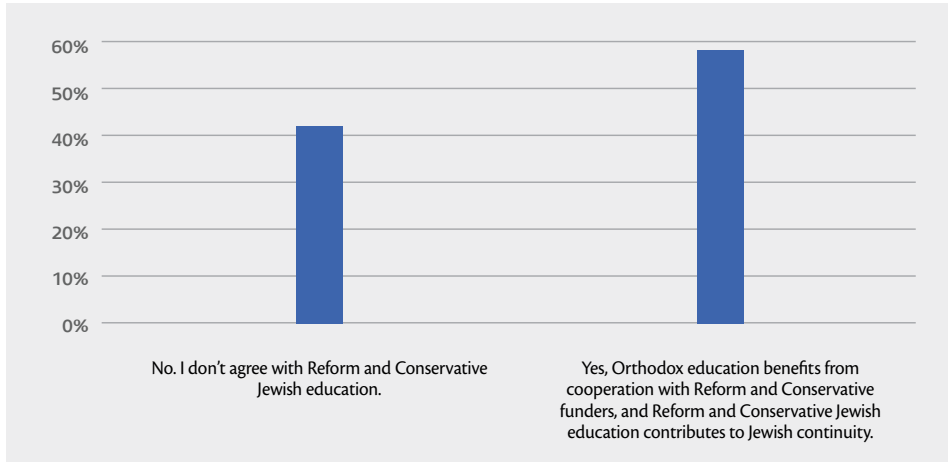


## 6 Should we encourage the Hasidic and Yeshivish Orthodox to participate in community-wide events attracting Jews from the whole spectrum of Jewish life and the Jewish community (including non-Orthodox)?

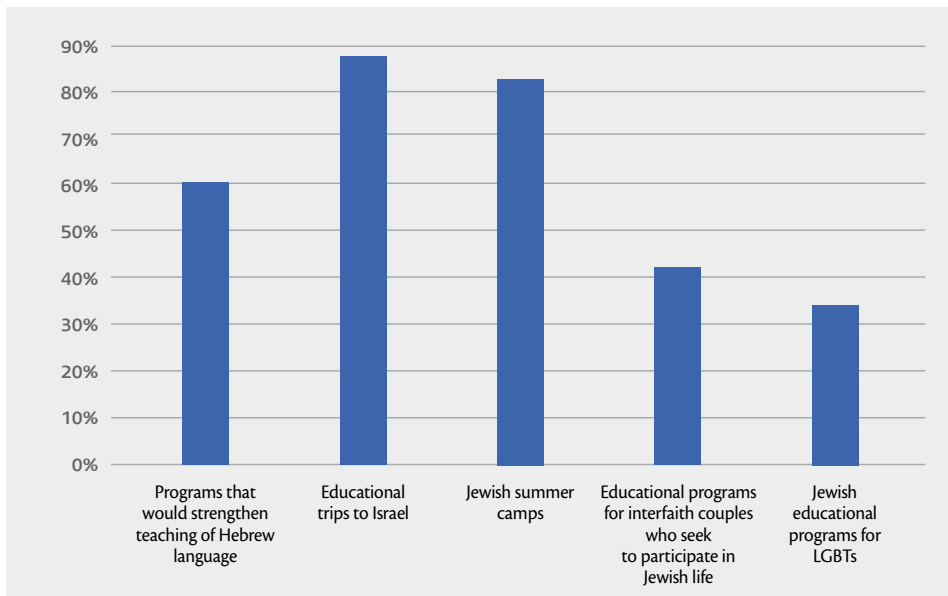


**7 If you self-identify as Orthodox, please answer the following two questions:**

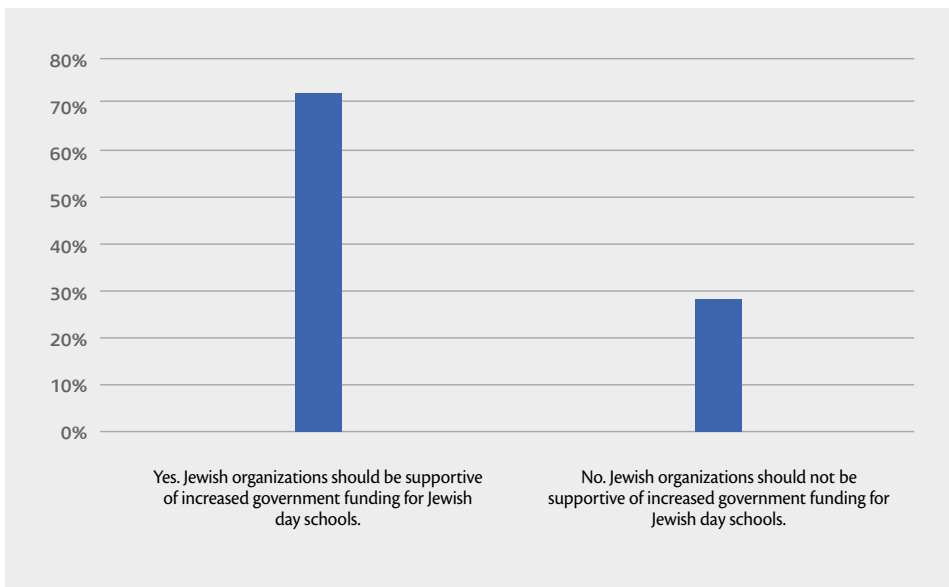
**a. Do you think that Orthodox Jews, within the framework of cooperation and collaboration with the non-Orthodox, should participate in the planning and funding of Reform and Conservative Jewish education alongside Orthodox Jewish education?**



**b. Do you think that Orthodox Jews, in the framework of collaboration and cooperation with non-Orthodox Jews, should participate in the planning and funding of the following programs? (multiple answers allowed)**



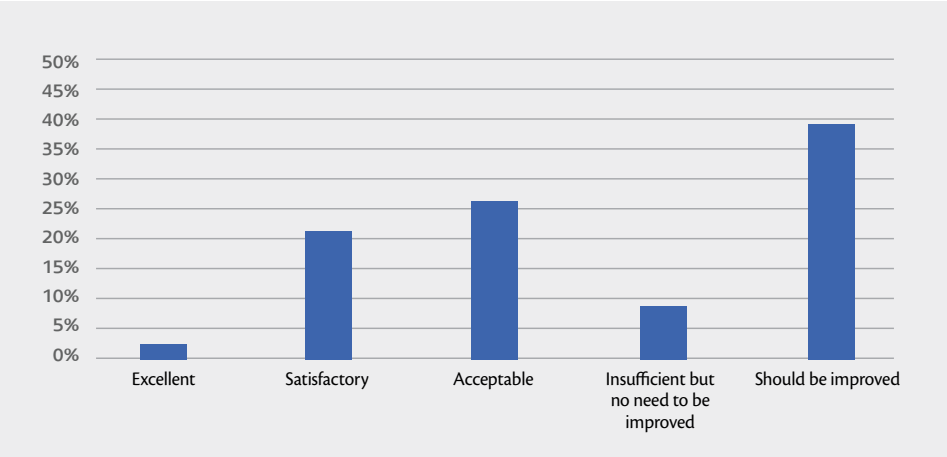
- 8 If you self-identify as Reform, Conservative, Reconstructionist or other, please answer the following question:**  
**While few Jewish or Catholic leaders want government to teach core religious principles, there is a growing recognition that state governments increasingly provide funding for all schools (including Jewish day schools) in such areas as special education, food services, text books and more. Do you believe that federations and other Jewish organizations should now be supportive of increased government funding for Jewish day schools in secular subjects (such as math, reading, science)?**



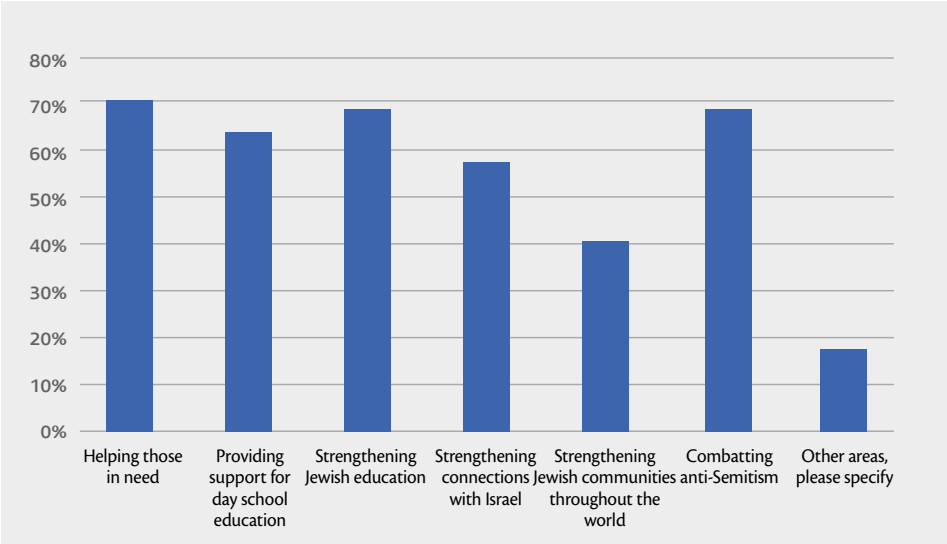


# RESPONSES OF PARTICIPANTS WHO IDENTIFIED AS ORTHODOX

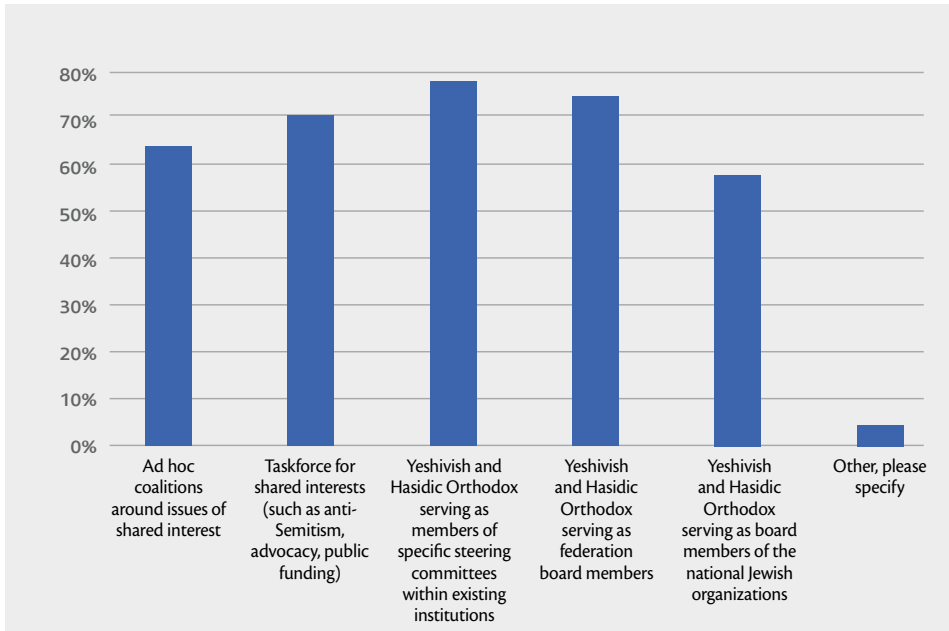
## 1. How would you characterize current relationships between the Yeshivish and Hasidic Orthodox community and the wider Jewish community in your area?



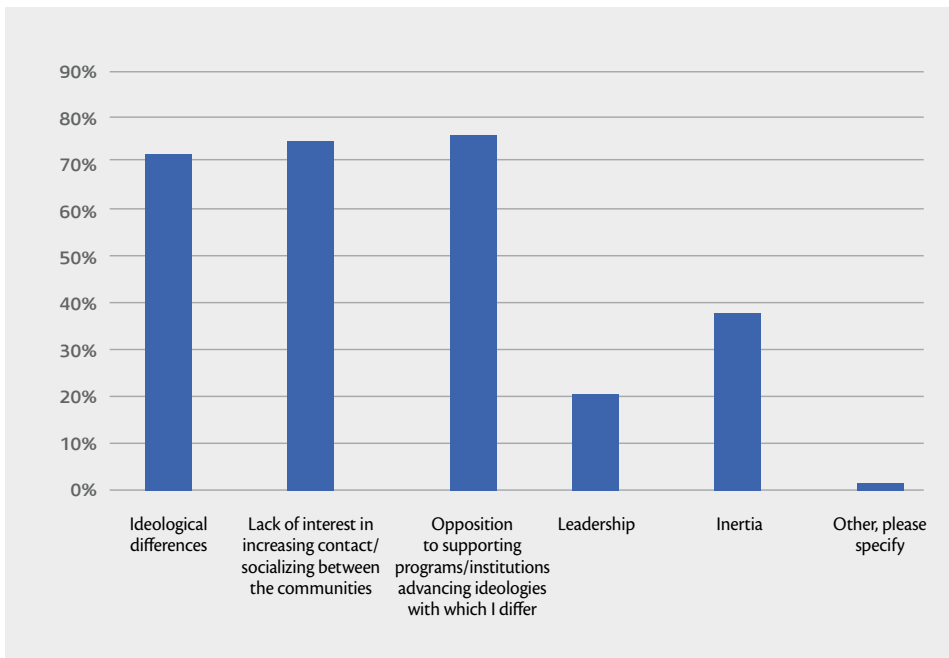
## 2. In which areas do you believe there could be increased collaboration between the communities? (multiple answers allowed)



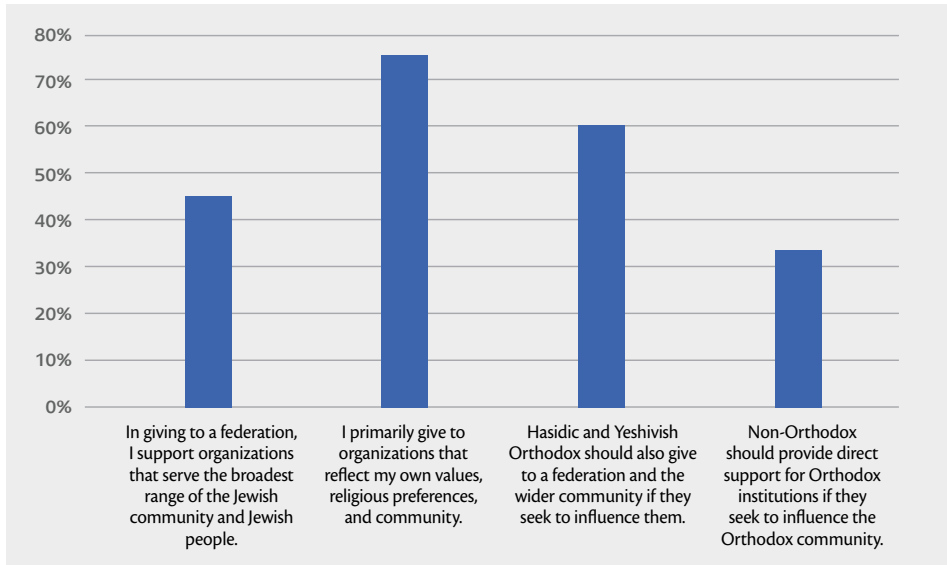
**3. What, from your perspective, could be the most appropriate models of collaboration? (multiple answers allowed)**



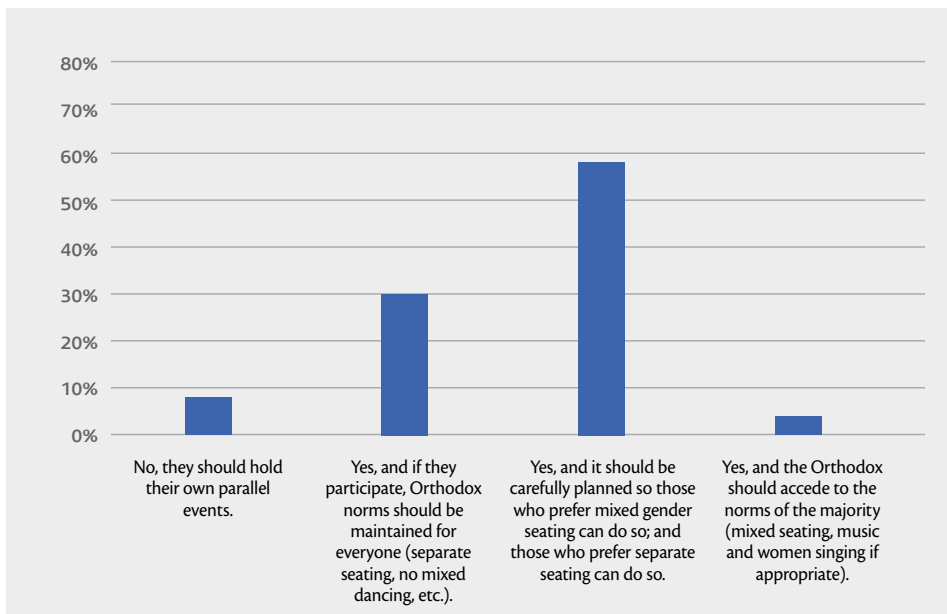
**4. What do you see as obstacles to increased collaboration? (multiple answers allowed)**



## 5 How should I and others prioritize philanthropic activity? (multiple answers allowed)

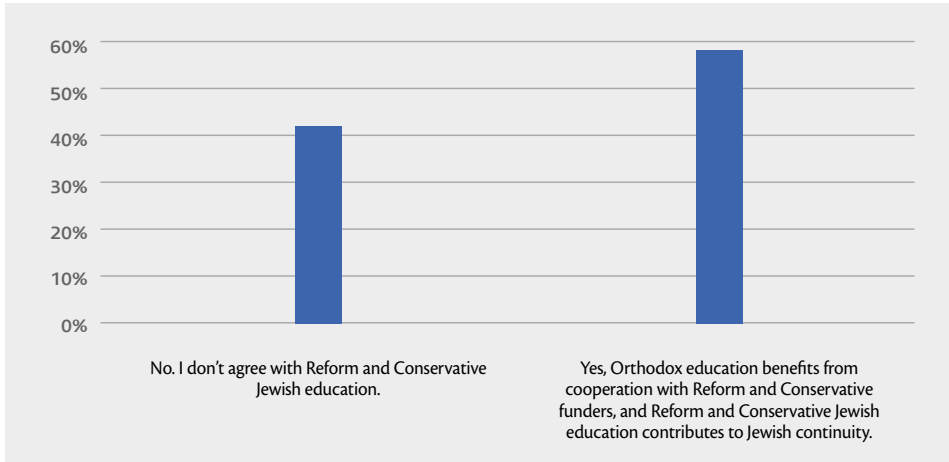


## 6 Should we encourage the Hasidic and Yeshivish Orthodox to participate in community-wide events attracting Jews from the whole spectrum of Jewish life and the Jewish community (including non-Orthodox)?

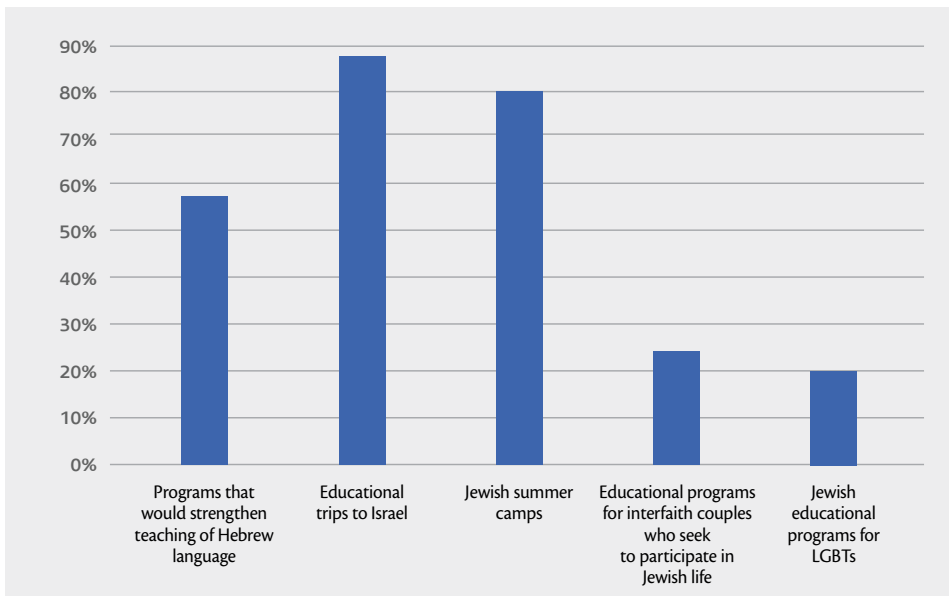


**7 If you self-identify as Orthodox, please answer the following two questions:**

**a. Do you think that Orthodox Jews, within the framework of cooperation and collaboration with the non-Orthodox, should participate in the planning and funding of Reform and Conservative Jewish education alongside Orthodox Jewish education?**



**b. Do you think that Orthodox Jews, in the framework of collaboration and cooperation with non-Orthodox Jews, should participate in the planning and funding of the following programs? (multiple answers allowed)**



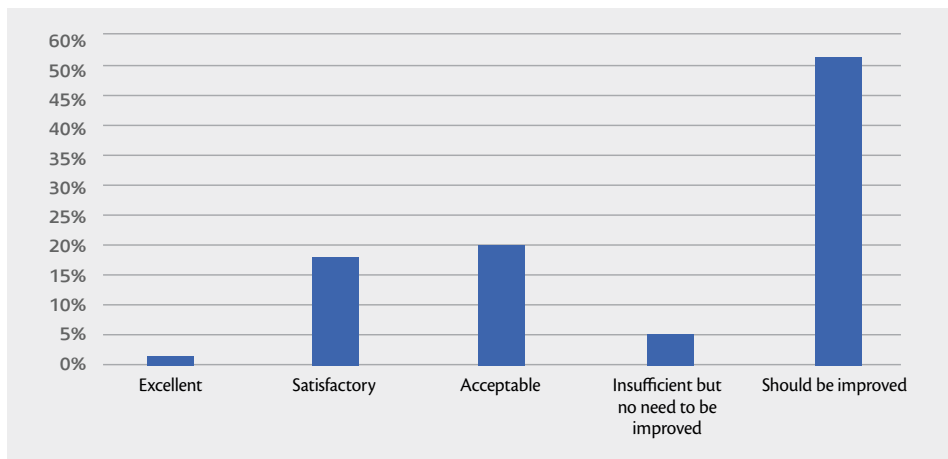
## 10 (If you self-identify as Orthodox) What do you think you might learn from Non-Orthodox (Reform and Conservative) Jews?

- |   |  |
|---|--|
| <p>1 Caring and putting forth effort . Inspiring programming</p> <hr/> <p>2 How they incorporate Jewish life with American life</p> <hr/> <p>3 what ideas, attitudes and convictions we have in common</p> <hr/> <p>4 same</p> <hr/> <p>5 not sure</p> <hr/> <p>6 generate innovation in communal philanthropic activities</p> <hr/> <p>7 The concern for the greater Jewish population</p> <hr/> <p>8 Organizational skills in charitable causes</p> <hr/> <p>9 “Bisiness ideas”</p> <hr/> <p>10 we need to engage in open and respectful conversations with each other to learn in as much depth as we can about other points of view - this is key to achieving unity and strength within the Jewish people</p> <hr/> <p>11 i think we can learn to benefit from the federation giving model and large based support and funding</p> <hr/> <p>12 everyone has talent and wisdom to contribute in benefiting the jewish community at large.</p> <hr/> <p>13 We can always learn from each other and from out commitment to iour community</p> <hr/> <p>14 Love and caring for fellow Jews</p> <hr/> <p>15 How to see the Jewish world as part of a bigger picture. Enhanced collaboration. As a group we are stronger than individuals.</p> | <p>16 That there’s a Jewish spark pulling everyone to some sort of belonging and religion based community</p> <hr/> <p>17 Greater tolerance. Greater understanding of other views without necessarily agreeing with those views</p> <hr/> <p>18 To think big about building institutions and being organized and professional in running a nonprofit. Thinking big and putting into place proper professionals enables us to raise a lot of money. This is something that does not exist as well in the Orthodox world.</p> <hr/> <p>19 There are always things we can learn from others who are not exactly the same as we are. As long as we share a similar value system. Leadership skills, how they handle certain situations, fundraising etc.</p> <hr/> <p>20 I’m curious to learn of their religious convictions and their desire to help maintain a strong and vibrant community based on appreciating traditional Jewish values</p> <hr/> <p>21 Their perspectives and interests in Judaism, Israel, our federation and our collective future</p> <hr/> <p>22 I believe there is value in hearing alternate perspectives within Judaism, and understanding more deeply what they as individuals and as communities find meaningful. I also believe there is what to be learned from the ceremonial aspects of their liturgical services and the significance there offered through that intentional design.</p> <hr/> <p>23 Happily Supporting your institutions and providing compensatory salary to your teachers and rabbis.</p> <hr/> <p>24 involvement in the community enables us to learn about the many ways that people connect to Judaism.</p> |
|---|--|

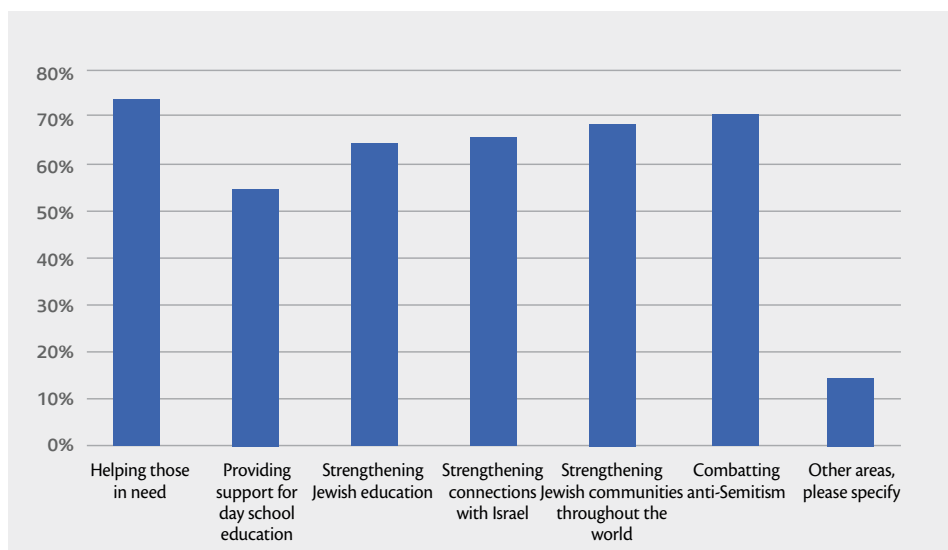
25	"Where they find value and spiritual fulfillment with their Judaism?"	32	Fundraising, organizational structures, programming, volunteering
26	How to engage with the greater world. "	33	Why is there fear of the orthodox community
27	That there's more than one acceptable approach to Judaism	34	Organization
28	How to be more open; the challenges they face and how Orthodox can help them address those challenges without putting our expectations on them	35	What we have in common and build those bridges
29	An understanding of their priorities. What emphasis is placed in Jewish continuity, Jewish education, Israel and dialogue.	36	Participation in community
30	"- greater community collaboration	37	I think that many of the larger more organized non orthodox groups could teach professionalism and organization to the orthodox community.
31	- how to work together more effectively with members of differing or opposing denominations. "	38	Commitment to Leadership
30	Community relations. Organization management. Consensus building. Nonobservant do have compassion for fellow Jews.	39	Strategies for collaboration, as well as models for leadership.
31	Diversity broader community thinking	40	Approach to be more accepting of others and unique challenges that face them
		41	Their passion for Jewish continuity

# RESPONSES OF PARTICIPANTS WHO IDENTIFIED AS NON-ORTHODOX

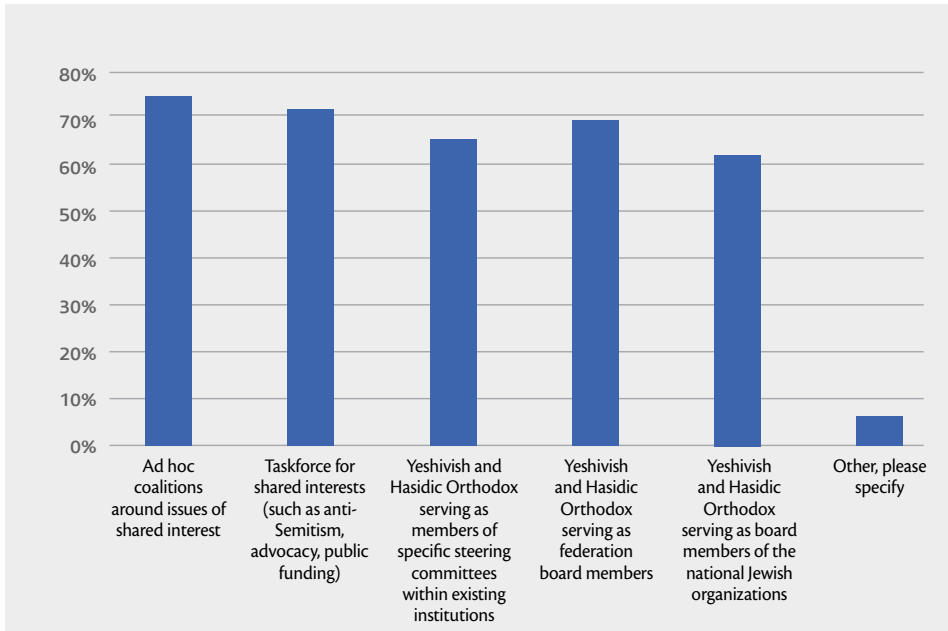
## 1. How would you characterize current relationships between the Yeshivish and Hasidic Orthodox community and the wider Jewish community in your area?



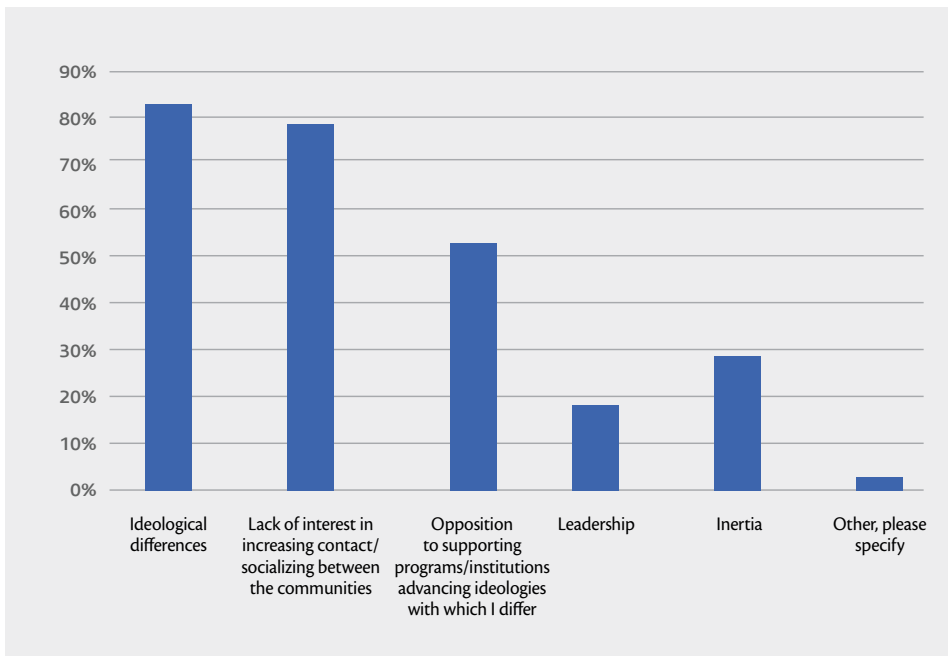
## 2. In which areas do you believe there could be increased collaboration between the communities? (multiple answers allowed)



**3. What, from your perspective, could be the most appropriate models of collaboration? (multiple answers allowed)**

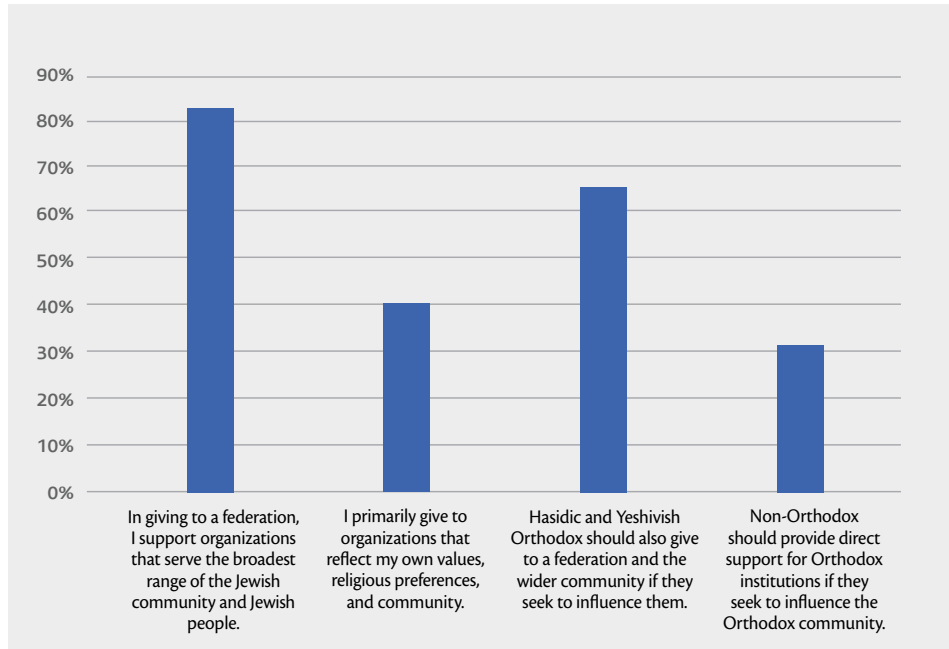


**4. What do you see as obstacles to increased collaboration? (multiple answers allowed)**

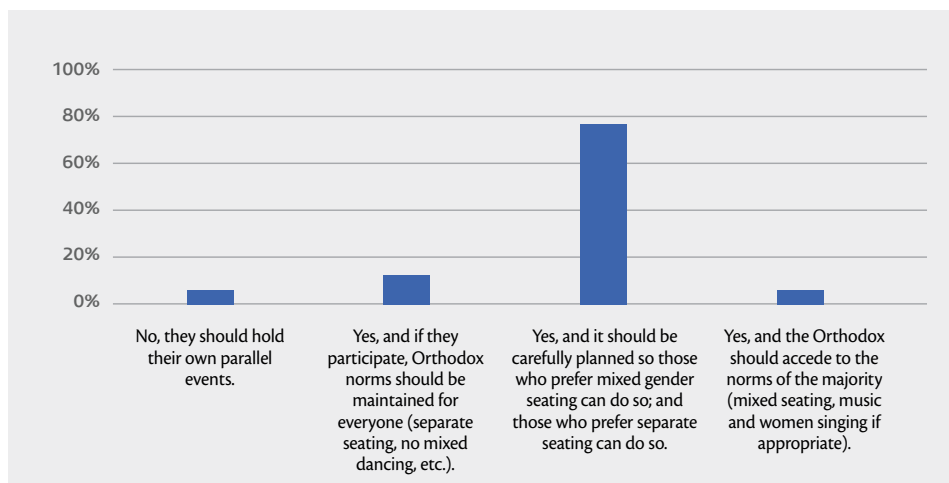




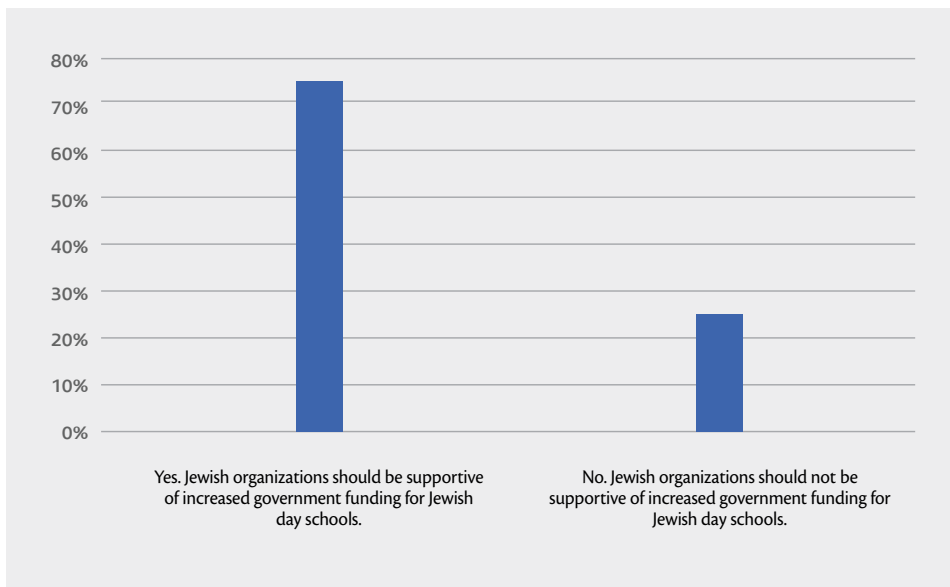
## 5 How should I and others prioritize philanthropic activity? (multiple answers allowed)



## 6 Should we encourage the Hasidic and Yeshivish Orthodox to participate in community-wide events attracting Jews from the whole spectrum of Jewish life and the Jewish community (including non-Orthodox)?



**8 If you self-identify as Reform, Conservative, Reconstructionist or other, please answer the following question:  
While few Jewish or Catholic leaders want government to teach core religious principles, there is a growing recognition that state governments increasingly provide funding for all schools (including Jewish day schools) in such areas as special education, food services, text books and more. Do you believe that federations and other Jewish organizations should now be supportive of increased government funding for Jewish day schools in secular subjects (such as math, reading, science)?**



**9 Everyone can learn from someone else.  
(If you self-identify as Reform, Conservative, Reconstructionist or other) What do you think you might learn from Orthodox Jews?**

- |   |   |   |  |
|---|---|---|--|
| 1 | What are areas of common interests that cross different denominations                   | 4 | Textual study; common thoughts inner israel and the sustainability of the Jewish people. |
| 2 | Specifics about deeper Jewish observance ; prayer; strict devotion to ritual observance | 5 | Jewish literacy  |
| 3 | Concerns that prevent greater community involvement                                     | 6 | modern orthodox who grew up in a secular home. lots to learn.                            |

7	Strong community values	23	Understanding of how daily religious practices influence contemporary living
8	A lot.	24	Understand their practices
9	Incredible networks of care for those in need would love to learn more and collaborate!	25	Different perspective and worldview than my own
10	Religious pride, more aggressive support/promotion of progressive values.	26	The beauty of our traditions
11	Gmilut Chassadim, the importance of having Jewish grandchildren, outreach and how to attract adherents	27	Perspective and their JEWISH lens
12	another way of thinking about judaism	28	Conservative
13	dedication to serious jewish education continuity and generational involvement	29	Tradition
14	new learning	30	More about the religion itself
15	their sense of community. the orthodox admirably take care of one another in times of crisis. also, aspects of jewish education	31	I think we can learn about how to keep our community engaged and different educational topics.
16	Their tzeddakah practices	32	We might learn more about them in terms of how they are similar to us and not just different.
17	Nothing special, but they are Jews, and we should all learn from each othrr	33	Traditional Jewish values and rituals that were eroded or faded for the sake of assimilation but should not be lost or forgotten.
18	Traditions expressions and practices of Jewish life. More similarities Han differences a d reasons	34	Jewish law
19	I have a lot to learn and would like to understand their perspective on the future of the Jewish people	35	Engagement
20	Values, ethics and the benefits of a Torah life v	36	Core values. Their views
21	How we can work together to strengthen the Jewish People	37	Opportunity to learn more about Judaism, but not demanding we accept their construct at face value
22	This question requires a much larger space for discussing this topic. We have much to learn from each other if carefully constructed open non judgmental dialogue can take place. Resources can be allowcated for cross denominational conversations.	38	The meaning and relevance they find in Jewish practice and observance and how we can learn from that to improve our lives and have a happier community.
		39	Prioritizing religion as the core of Jewish identity
		40	They seem excel at broad community engagement and support.

דיאלוג ישראל תפוצות 2019

# צמיחת הקהילות החרדיות בתפוצות מעורבות אזרחית ופוליטית של הקהילה החרדית בתפוצות

ראשי הפרוייקט: שלמה פישר, ג'ון רסקיי



המכון למדיניות העם היהודי (מיסודה של הסוכנות היהודית לא"י) בע"מ (חל"צ)

The Jewish People Policy Institute (Established by the Jewish Agency for Israel) Ltd. (CC)

# המכון למדיניות העם היהודי: שותפים וחבר הנאמנים, מועצת מנהלים ומועצה מקצועית מנחה

יושבי ראש | סטוארט אייזנשטאט | דניס רוס

נשיא ומנכ"ל מייסד | אבינועם בר-יוסף  
מנהלת פרויקטים | איטה אלקלעי

## מועצה מקצועית מנחה

סלי מרידור	אליוט אברמס
אריק פינגרהוט	אמירה אהרונוביץ
ג'ון פישל	אריק גולדשטיין
סמי פרידריך	מיטש גוליס
אירוין קוטלר	שרה גנסטיל
ורנון קורץ	אסתר דומיניסיני
אריקה רוזין	אלן הופמן
מארק רוזנבלט	סטיב הופמן
מארק רוזנברג	דן הלפרין
יהודה ריינהרץ	גיימס טיש
זלמן שובל	אהרון ידלין
ג'וש שוורץ	ברנד-הנרי לוי
	יהודית בוקסר ליברנט

## שותפים וחברי האסיפה הכללית

סנדי בקלור	מייקל סיגל
וארלין קאופמן	מייק וסופיה סיגל
דוד בריקסטון	וונדי פישר
ראלף גרסון	נתן ופרנסיס קירש
יצחק הרצוג	רוברט קפיטו
מארק וילף	וג'פרי שונפלד
איילת נחמיאס-ורבין	לסטר קראון
גיימס טיש	משפחת רטנר
מארק יוטאי	זלמן שובל
בת' קיפר לאונרד	דורון שורר
גלן לואי	מייקל שטיינהרט

## מועצת מנהלים

מרים נאור	אליוט אברמס
סטיבן נסטרי	אריק גולדשטיין
אריק פינגרהוט	שיבי גרינפלד
	סטיב הופמן
וונדי פישר	דן הלפרין
דורון שורר	מארק יוטאי
	גלן לואי
	סלי מרידור

## תודות

פול זינגר, ארט סמברג, וקרן משפחת  
וילף על תמיכתם האדיבה  
מציינים בהערכה את זכרם של  
אלכס גראס ז"ל וג'ק קיי ז"ל  
שהיו מראשוני התומכים

### קרן ויליאם דוידסון

קרן דיאן וגילפורד גלור

לפדרציית ניו-יורק

לפדרציית שיקגו

לפדרציית קליבלנד



לפדרציות היהודיות בצפון אמריקה  
רוברט אימרמן, סנדי גוטסמן, מיטשל גוליס,

הדיאלוג השנתי של המכון למדיניות העם היהודי

# צמיחת הקהילות החרדיות בתפוצות מעורבות אזרחית ופוליטית של הקהילה החרדית בתפוצות

ראשי הפרוייקט: שלמה פישר, ג'ון רסקיי

משתתפים: דב מימון, עוזי רבהון, סטיבן פופר, אדר שיבר

עורכים: רמי טל ובארי גלטמן



המכון למדיניות העם היהודי (מיסודה של הסוכנות היהודית לא"י) בע"מ (חל"צ)

**The Jewish People Policy Institute** (Established by the Jewish Agency for Israel) Ltd. (CC)

זכויות יוצרים © המכון למדיניות העם היהודי  
(מיסודה של הסוכנות היהודית לא"י) בע"מ (חל"צ) ירושלים תשע"ח/ח/2018

קמפוס גבעת רם, ת.ד. 39156, ירושלים 9139101  
טלפון: 02-5633356 | פקס: 02-5635040 | [www.jppi.org.il](http://www.jppi.org.il)

כל הזכויות שמורות. אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לאכסן במאגר מידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או בכל אמצעי אלקטרוני, אופטי, מכני או אחר - כל חלק שהוא מן החומר שבחוברת זו. שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בחוברת זו אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב מ"המכון למדיניות העם היהודי".

עיצוב והפקה: לוטה עיצובים  
עיצוב הכריכה: שלומית וולף, לוטה עיצובים

מסת"ב 8-24-7549-965-978

# תוכן העניינים

5	הקדמה מאת אבינועם בר-יוסף
7	מעורבות אזרחית ופוליטית של הקהילה החרדית בתפוצות
9	המפנה הדמוגרפי
11	האתגר
13	רקע סוציולוגי והיסטורי
13	"המזבלעת"
13	מודלים מקלילים ובלעדיים של קולקטיביות דתית
15	מודלים מקלילים ובלעדיים בפרספקטיבה היסטורית
16	מודלים מקלילים ובלעדיים בישראל
17	האם התמורות הדמוגרפיות הנוכחיות עשויות לגרום לתנועה לעבר מודל יותר מקליל של הקולקטיביות היהודית?
	<b>פרויקט הדיאלוג של המכון למדיניות עם יהודי - להעמק מעורבות אזרחית ופעילות פוליטית של האורתודוקסים</b>
19	שאלות יסוד
19	מהלך הפרוייקט
20	ממצאים ראשוניים
20	
23	<b>ממצאי השאלון</b>
24	סיכום צופה פני עתיד
24	המלצות
25	<b>על ישראל יחסים קהילתיים וסנגוריה</b>
25	שירותים קהילתיים וחינוך יהודי
25	שירות ציבורי, פיתוח מקצועי
	<b>נספח:</b>
27	תשובות כלל המשיבים לשאלון
32	תשובותיהם של מי שהזדהו כ"אורתודוקסים" לשאלון
38	תשובותיהם של מי שהזדהו כ"לא אורתודוקסים" לשאלון



# הקדמה

המכון למדיניות העם היהודי יזם דיאלוג מובנה זה, השישי במספר, לנוכח המציאות הדמוגרפית שבפניה ניצב העם היהודי. הוא שונה מדיאלוגים קודמים בכך שהוא ממוקד בנושא ספציפי המונח לפני ההנהגה היהודית: צמיחת הקהילה החרדית בישראל ובתפוצות, הנעשית משמעותית יותר ויותר.

האתגר שבפניו ניצבת ישראל שונה מן האתגר בתפוצות. להשתתפותם של החרדים הישראלים בצה"ל ועוד יותר מכך - בכוח העבודה, תהיה משמעות קריטית על עוצמתה של ישראל בכל ההיבטים האפשריים. אולם, כמדינה ריבונית, המערכת הפוליטית של ישראל מתמודדת מול אתגר זה - לטוב או לרע.

במקרה שבו ההנהגה היהודית והפעילות היהודית הם וולונטאריים, כפי שזה בתפוצות, הדילמות מורכבות הרבה יותר. קיטוב מעמיק והולך הפך להיות האיום העיקרי. כמעט אין ספק שהתפתחותן של קהילות מנותקות אלו מאלו, עם זיקות מינימליות וללא יעדים משותפים ותחומי אחריות משותפות, תכרסם בזהות ובהשפעה היהודית.

הנתונים המספריים מדהימים. כשליש מבין בני הנוער היהודיים בארה"ב, בגילים שמתחת ל-18, גדלים במשפחות אורתודוקסיות. בשטח המטרופוליני של ניו יורק, שיעור זה מתקרב לשני שלישים. מבין אלה, פחות משליש משתייכים למשפחות אורתודוקסיות מודרניות, שבאופן מסורתי הינן מעורבות בקהילה היהודית הרחבה יותר ובחברה הכללית.

עד היום, ארגונים ללא אוריינטציה דתית יחידה נשאו בנטל האחריות לביטחון הקיומי של העתיד היהודי. ארגונים אלה יצרו את הבסיס להשפעה היהודית בחברה האמריקנית, חתרו להבטיח את רווחה החומרית של יהודי ארצות הברית בכללותם, ועודדו את הצעירים היהודיים המבריקים והמוכשרים ביותר לבנות לעצמם קריירה בזירה הפוליטית ובשירות הציבורי. נאמנותם הראשונה היתה מאז ומתמיד נתונה לאמריקה, אולם ההיבט של השתייכות יהודית הבטיח תחושה עמוקה של אחריות לקהילות יהודיות הנוקקות לסיוע ברחבי כל העולם.

לא יתכן ספק לגבי העובדה שהקהילה החרדית, או ה"פרום", כפי שהיא מכונה באמריקה, מספקת המשכיות רוחנית ומסורתית באמצעות שמירת מצוות קפדנית. בעשורים האחרונים, קהילה זו הפכה מעורבת יותר בזירה הפוליטית, אולם היא התמקדה בראש ובראשונה על הצרכים הדחופים שלה. המכון למדיניות עם יהודי מזהה אתגר שנוצר עקב הגידול המשמעותי של הקהילה החרדית, לפיתוח יותר שיתוף פעולה במאמץ לעתיד יהודי של ביטחון ושגשוג. עמידה באתגר זה מחייבת את חיזוק הייצוג החרדי לא רק בארגונים יהודיים

ובמערכת הפדרציות, כי אם גם בשירות הממשלתי והציבורי. זהו יעד עיקרי שהמכון משקיע בו עתה באמצעות פרויקט חדש שמטרתו להשיג ייצוג מוגבר כאמור.

הדיאלוג השנה היה צעד ראשון במאמץ לבנות ארון בין המרכיבים השונים של יהדות ארצות הברית ושל יהדות העולם כולה.

מובילי הדיאלוג השישי של המכון למדיניות העם היהודי היו דר' שלמה פיישר (ירושלים) ודר' ג'ון רסקיי (ניו יורק). לרב דר' דב מימון היתה תרומה משמעותית בהובלת המפגשים באירופה, ופרופסור סטיבן פופר מילא תפקיד חיוני בארגון ובהנחיית הדיון בלוס אנג'לס. ארבעתם הינם עמיתים בכירים של המכון. אדר שיבר, עמיתה נלווית של המכון, הפיקה את הפרויקט. הרב דר' מימון מוביל בימים אלה את הפרויקט החדש שלנו על חיזוק הייצוג היהודי בכל תחום והיבט של מנהיגות יהודית. ברצוני להביע את הערכתי העמוקה למאמץ שהושקע על ידם בעניין מורכב ורגיש זה. אולם מאמץ זה לא יכול היה להצליח ללא סיוען של דמויות חשובות בעולם היהודי כגון מלקולם הונליין מוועידת הנשיאים, אריק גולדסטין מהפדרציה היהודית של ניו יורק, פרופ' ריצ'רד סטון מהאיחוד האורתודוקסי, רות ליכטנשטיין מ"המודיע", ד"ר אירווינג ליבוביץ מהחוף המערבי, הרב שלמה ורדיגר, הרב מנחם לובינסקי, הרב חיים דוד צוויבל והרב אבי שפרן מאגודת ישראל באמריקה, פרופ' עוזי רבהון וישראל קצובר מישראל, ורבים אחרים. צרור תודות לכולם.

ההמלצות הנובעות מן הדיאלוג של 2019 מתמקדות במספר תחומים עיקריים:

1. תיאום מאמץ מאוחד של הזרמים השונים בתחום ההסברה והסנגוריה לטובת מדינת ישראל וקהילות יהודיות הנוקקות לסיוע בתחום זה;
2. שיתוף פעולה הדוק יותר בין קבוצות שונות במתן חינוך ושירותים חברתיים לקהילה היהודית הכללית
3. עידוד האליטות בקהילה החרדית לקבל אחריות על העתיד היהודי באמצעות צטרפות להנהגתם של ארגונים יהודיים עיקריים, וכן כניסה לזירות של הפוליטיקה הכלל-ארצית והשירות הציבורי.

הדיאלוג השנתי של 2020 מוקדש להשפעה של האנטי-שמיות על זהות יהודית בישראל ובתפוצות. נשמח להשתתפותכם במאמץ זה.

**אבינועם בר-יוסף**

# מעורבות אזרחית ופוליטית של הקהילה החרדית בתפוצות

הגידול המשמעותי בנתח האוכלוסיות האורתודוקסיות - חסידיות וישיבתיות כאחד - ביהדות ארה"ב מעלה את שאלת הפוטנציאל של מעורבות קהילתית, אזרחית ופוליטית מוגברת של החרדים.

הדיאלוג היהודי המובנה, אותו עורך המכון למדיניות העם היהודי זו השנה השישית, בחן נושא זה בסדרה של סמינרים עם מנהיגים חרדיים וקהילתיים. בדיונים אלה אימצו רוב מנהיגי החרדים ומנהיגי הקהילה הכללית את היעדים של בניית אמון וחיזוק שיתוף הפעולה בין הקהילות השונות.

במחצית השנייה של 2018 החל המכון למדיניות העם היהודי בתהליך הדיאלוג המובנה השנתי השישי שלו, **העמקת מעורבות אזרחית ופוליטית של הקהילה החרדית בתפוצות**. הדיאלוגים של המכון נועדו לספק למקבלי החלטות בישראל ובתפוצות כלי מדיניות המאגד את נקודות המבט השונות של יהדות העולם. כל הדו"חות על הדיאלוגים מוגשים לממשלת ישראל ולארגונים יהודיים ברחבי העולם. אולם הדיאלוג הנוכחי נבדל מקודמיו מן הבחינה ששני הצדדים לדיאלוג לא היו הפעם, בניגוד לשנים הקודמות, ישראל ויהדות התפוצות. הדוברים בדיאלוג של 2019 היו הקהילה החרדית ("פרום" - "אדוקים" בידיש, כפי שמכונים המקפידים במצוות בקרב יהודי ארה"ב) והקהילה היהודית המאורגנת בזרמים המרכזיים בארה"ב, שחבריה נמנים בעיקר על הזרם הרפורמי, הקונסרבטיבי או האורתודוקסי המודרני.

מטרת פרויקט **העמקת למעורבות אזרחית ופוליטית של הקהילה החרדית בתפוצות** היתה לפתוח שיח על השלכות המפנה הדמוגרפי החשוב המתרחש בחיים היהודיים באמריקה: הגידול בשיעורם של האורתודוקסים, במיוחד הקהילות החסידיות והישיבתיות, בקרב האוכלוסייה היהודית של צפון אמריקה. פרויקט זה חוקר האם, לנוכח מגמה דמוגרפית זו, רצויה או נחוצה השתתפות חרדית גדולה יותר בחיים הציבוריים האמריקניים ובחיים הקהילתיים ובארגונים היהודים הכלליים, כגון הפדרציות. למטרה זו יזם המכון למדיניות העם היהודי סידרת דיונים עם מנהיגים מקהילות ה"פרום" והקהילות היהודיות היותר גדולות, וערך מספר סמינרים שבהם נוהלו דיונים עם משתתפים, אורתודוקסים ולא-אורתודוקסים, בקהילות יהודיות גדולות בצפון אמריקה. משתתפי הסמינרים גם השיבו לסקר קצר. הפרויקט בוחן סיבות למעורבות גדולה יותר של קהילת ה"פרום", וכן את האתגרים העלולים לעמוד למכשול בדרך השגת מטרה זו.

## הערה אודות הטרמינולוגיה:

בישראל מקובל יותר השימוש במונח "ליטאי" במקום "ישיבתי", אולם הואיל ומאמר זה עוסק ביהדות ארה"ב, בחרנו להשתמש במונח המקובל באמריקה. עוד נציין כי במהלך הפרויקט מצאנו כי לא כל המנהיגים הישיבתיים והחסידיים מסכימים למונחים שבהם יש להתייחס אליהם. בנוסף לכך, זהו נושא רגיש, בשל הקונוטציות המתלוות לכינויים אלה. משום כך אנו משתמשים לחליפין במונחים "אורתודוכסים ישיבתיים וחסידיים", "חרדים" "אדוקים" ו"פרום", תוך שאנו מציינים את הקונוטציות השונות (חיוביות ושליליות כאחד) המתלוות לכל אחד מן המונחים הללו.

# המפנה הדמוגרפי

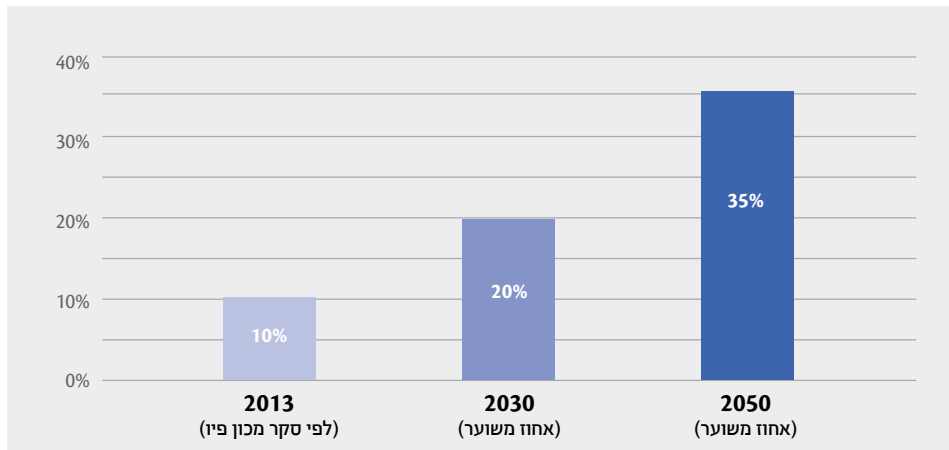
אמנם לעיתים קרובות היחס אל יהדות אמריקה הוא כאל אוכלוסייה אחת, אולם המגורים בקרב יהודי ארה"ב המזדהים כיהודים והמשתתפים בחיים היהודיים נוטים להתחלק לשני סוגים רחבים:

1. ארגונים יהודיים קהילתיים "כלליים", לדוגמה הפדרציות, שבין הנהגותיהם ועובדיהן נכללים גם כמה יהודים אורתודוקסים וגם מספר רב של אלה המזדהים עם זרמים יהודיים אחרים, או המוגדרים כ"סתם יהודים". מובן שלכל אחד מן הזרמים הדתיים יש ארגונים משלו, אולם באופן כללי, הלא-אורתודוקסים והאורתודוקסים המודרניים משולבים לרוב בתוך הארגונים הקהילתיים הכלליים.

2. האורתודוקסים החסידיים והישיבתיים, המקיימים מסגרות פילנתרופיות, דתיות, חינוכיות וקהילתיות משלהם, ומשתתפים רק באופן מצומצם ביותר בארגונים היהודיים הכלליים.

בעבר, כל המסגרת נשענו על בסיס אוכלוסייה לצורך איוש המבנים הארגוניים והתמיכה בפעולותיהם. אולם בראשית המאה ה-21 החל להשתנות משקלן היחסי של הקהילות השונות בקרב יהדות התפוצות. שינוי זה, שברובו נובע משיעורי פריון והתבוללות שונים, מתבטא בהקטנת בסיס האוכלוסייה של הארגונים הקהילתיים הכלליים ולעומתו - חיזוק בסיס האוכלוסייה האורתודוקסית.

## ציור: חלקם של האורתודוקסים באוכלוסיית יהודי ארה"ב



על פי סקר פיו משנת 2013 על יהודי ארה"ב, קרוב ל-30 אחוז מכלל הילדים היהודיים גדלים בבתי אורתודוקסיים. אם יימשכו המגמות הנוכחיות, אזי עד אמצע המאה ה-21, המגזר האורתודוקסי באוכלוסייה היהודית-אמריקנית יהווה כשליש מכלל האוכלוסייה.

ניתן להבחין בגידול זה גם ברמת הקהילה המקומית. לדוגמה, בקהילה היהודית של מטרופולין דטרויט, האורתודוקסים מהווים רק 15 אחוז מן האוכלוסייה הבוגרת, אך 37 אחוז מן הילדים. בדומה לכך, בקהילה של בולטימור, ב-1999 היוו ילדים אורתודוקסים 26 אחוז מן המספר הכולל של ילדים יהודיים, ואילו בשנת 2010 עלה שיעורם ל-38 אחוז. בניו יורק גדלה האוכלוסייה היהודית הכללית ב-9 אחוזים בין 2002 ל-2011. אולם מספר האורתודוקסים בתקופה זו גדל ב-30 אחוז.

מגמה מתפתחת זו של חשיבות דמוגרפית חרדית גדלה והולכת מומחשת בשיעורי הילודה של אורתודוקסים וחרדים ובמבנה הגילאים שלהם. על פי סקר פיו, למשפחות אורתודוקסיות יש 4.1 ילדים בממוצע, בעוד שבמשפחות הלא-אורתודוקסיות, הממוצע למשפחה עומד על 1.7 בלבד. על פי מחקר שנערך בניו יורק (Steven M. Cohen, Jacob B. Ukeles, Ron Miller, Jewish), *Community Study of New York: 2011*. New York Jewish Federation, p. 215, לגנים חרדיות בגילאי 33-44 יש בממוצע יותר מחמישה ילדים למשפחה, בעוד שאצל נשים אורתודוקסיות מודרניות הממוצע עומד על 2.5 ילדים למשפחה, ואילו אצל הלא-אורתודוקסים - 1.3 בלבד. שיעור הילודה הגבוה משתקף גם במבנה הגילאים של החרדים, במיוחד בהשוואה לקהילה הלא-אורתודוקסית הגדולה יותר. האורתודוקסים צעירים יותר מן היהודים האחרים. 24 אחוז מהחרדים הם בגילאים שבין 18 עד 29, בעוד שאצל הלא-אורתודוקסים, שיעורם של גילאים אלה הוא רק 17 אחוז. לעומת זאת, רק 12 אחוזים מן האורתודוקסים הם בני 65 ומעלה, בעוד ש-22 אחוזים מהלא-אורתודוקסים הם בני 65 או יותר.

לא זו בלבד שהקהילה האורתודוקסית גדלה מספרית, אלא שהיא גם התפתחה מבחינה כלכלית ומוסדית. מספר מסוים מהמשפחות האורתודוקסיות הגיעו לעושר כלכלי ב-75 השנים האחרונות, והקהילות הישיבתיות והחסידיות בנו תשתיות חינוכיות, דתיות וסוציאליות מרשימות. כדי לענות על צרכיה פיתחה קהילת ה"פרום" קשרים עם מנהיגים פוליטיים - במיוחד ברמה המקומית והמדינתית, אך גם ברמה הפדרלית. בשנים האחרונות היא נעשתה, במידה מסוימת, לחלק מקואליציה דתית בעלת חשיבות פוליטית, ביחד עם האוונגליסטים ועם קתולים שמרנים, הפועלים להגנה ולקידום של אינטרסים משותפים כגון הגדלת המימון הממשלתי לבתי ספר דתיים/קהילתיים או חופש דתי, כפי שהם מפרשים אותו. חרדים מתחילים להיכנס לשירות הממשלה ותופסים משרות בסקטור הפרטי. יותר ויותר חרדים יכולים לשמור על לבושם המסורתי, סימנים מובהקים של דתיות יהודית, והקפדה על המצוות, תוך שהם משיגים הצלחה עסקית והשפעה פוליטית.

# האתגר

האורתודוקסיה בארה"ב מורכבת ממספר זרמים שונים. הראשיים שביניהם - החסידיים, הישיבתיים, והאורתודוקסים המודרניים. במונחים המקובלים בישראל, הקהילה החרדית מורכבת משני הזרמים הראשונים. החרדים מהווים כשני שלישים מכלל היהודים האורתודוקסים בארה"ב.

אתגר מרכזי לשיתוף פעולה ולהשתלבות מוגברים בין החרדים לבין הקהילה היהודית היותר רחבה הינו אורח החיים החרדי, המחויב לפרשנות נוקשה של ההלכה ושל המסורת הדתית היהודית. בנוסף לדרישות מחמירות בנושאי מזון וכשרות, אורח החיים החרדי כרוך בהפרדה בין המינים באירועים ציבוריים. החרדים מוכנים פחות מאחרים לגלות סובלנות כלפי קהילת הלהט"ב ולתמוך בהענקת שוויון זכויות לחבריה (אם כי הם נוטים לקבל להט"בים כיחידים, לא כחלק ממגזר נפרד). הם גם יותר מסוייגים בנוגע לשוויון מגדרי ולשיתוף נשים בתפקידים דתיים והנהגתיים. כל הגישות האלה מנוגדות לאתוס הליברלי המאפיין את הארגונים היהודיים המשתייכים לזרמים המרכזיים. נושאים כמו הושבה מעורבת של מגדרים או שירת נשים עלולים להוות מכשולים בין המוסדות והארגונים של הקהילה היהודית הרחבה יותר לבין אלה של החרדים.

ההבדל בין האורתודוקסים החסידיים והישיבתיים מחד גיסא, לבין האורתודוקסיים המודרניים מאידך גיסא, חורג מרמת פרטי ההקפדה על המצוות. הוא מתייחס גם לעצם ההגדרות של החברות היהודית הקולקטיבית. ניתן להבין זאת מן המגמות של השתלבות אורתודוקסית בקהילה היהודית הרחבה יותר. בעוד שהאורתודוקסים המודרניים מעורבים במידה רבה בקהילה היהודית הכללית ובארגוניה, מעורבותם של החרדים פחותה בהרבה. כך, למשל, מחקר של המגבית היהודית המאוחדת (UJA) - הפדרציה של ניו יורק מצא כי 37 אחוז מן האורתודוקסים המודרניים תורמים לפדרציה (רק הקונסרבטיבים תורמים יותר) לעומת 11 בלבד מן החרדים, ששיעור המעורבות שלהם בחיי הקהילה הרחבה יותר, הדומה לזה של "יהודים חסרי דת", הוא הנמוך ביותר.<sup>1</sup> יתר על כן, כפי שהוזכר לעיל, הקהילה החרדית מחזיקה מערך נרחב של מוסדות דתיים, חינוכיים וסוציאליים משלה. אלה, במיוחד מוסדות הרווחה והשירותים למשפחה, מקבילים למוסדותיהן של הקהילה הרחבה יותר ושל הפדרציות. החרדים גם פיתחו יכולות פוליטיות משלהם. יש להם ערוצי תקשורת עצמאיים אל אישים פוליטיים מובילים, במיוחד ברמה המקומית, והם מנהלים פעילות שתדלנית יעילה

---

1 Jewish Community Study of New York:2011  
עמוד 29. הנתונים המתייחסים לתרומות מתבססים על דיווחים עצמיים.

למען האינטרסים שלהם. דו"ח המגבית היהודית המאוחדת - הפדרציה של נוי יורק קובע כי היסטורית, החרדים "לא גילו מחויבות לפילנתרופיה יהודית הנוגעת לקהילה כולה ולאחריות קולקטיבית".<sup>2</sup> השתלבות מוגברת בקהילה היהודית הכללית בהחלט תוכל לאתגר מגמה מבוססת זו של הפרדה ארגונית ומוסדות מקבילים.

בהקשר זה נודעת משמעות לכך שאף כי בין האורתודוקסים המודרנים לבין החרדים יש דמיון בתחומים רבים - שמירת מצוות, השקפות חברתיות ופוליטיות - הרי הם נמצאים בקצוות שונים של הספקטרום בכל הנוגע לתרומות לקהילה הרחבה יותר ולמעורבות בקהילה זה. עניין זה דורש הסבר. ארגוני "גג" יהודיים כגון הפדרציות נוטלים על עצמם תוכניות ופרויקטים רבים. יהודי "פרום" חשים כי חלק מאלה, כגון "קירוב" (outreach) ושירותים לזוגות מעורבים עלולים להיות מנוגדים להלכה או לרוח הדת. משום כך, יהודי "פרום" רבים מעדיפים שלא לתמוך, או לא להיות מעורבים, במסגרות כה רחבות, והם נוטים להקים מסגרות חינוך ורווחה חברתית משלהם.

לעומתם, האורתודוקסים המודרנים, כמו הציונות הדתית בישראל, נוטים להזדהות עם המסגרות היהודיות הקהילתיות הגדולות הכלליות יותר, במגמה לשמור על סולידריות עם הקהילה היהודית הרחבה. הם נוטים "להפנות את מבטם לכיוון אחר" בכל הקשור לתוכניות שיש פקפוק לגבי "כשרותן" הדתית (ובלבד שלא יהיו חייבים להיות מעורבים בתוכניות אלה באופן אישי). נראה שמערכת היחסים המבדילה אותם מן הקהילה היהודית הכללית מושפעת משני גורמים: ההקפדה על ההלכה או על שמירת המצוות, והצורה שבה כל קהילה וקהילה מגדירה לעצמה את הקולקטיביות היהודית או הדתית ואת החברות בה.

---

2 לקוח מן הערכת המצב והדינמיקה השנתית של העם היהודי תשע"ו-2016



# רקע סוציולוגי והיסטורי

## "המובלעת"

אחת מן הדרכים המקובלות להבנת הקהילה החרדית היא באמצעות מושג ה"מובלעת" (אלמונד, אפלבי וסיוון, 2002). גישה זו מתארת את הקהילה החרדית כעסוקה בעיקר בהגנה על עצמה מפני המודרניות, שהחרדים רואים אותה כמכרסמת באמונה ובמחויבות הדתית ובוהות ובלכידות היהודית. החרדים, לפי גישה זו, יוצרים קהילה בעלת חומות גבוהות ובלתי-חדירות ("המובלעת"). חומות אלה כרוכות בהתנהגויות ייחודיות, בתי-ספר נפרדים, שכונות מיוחדות, לבוש אופייני, הימנעות מצריכת כלי התקשורת ההמונית, ובמידה מסוימת, דיבור בשפה נפרדת (יידיש). הם מקווים כי יוכלו להימנע מקשר ו"הזדהמות" עם החברה המודרנית והשפעותיה. אין ספק שעמדה זו תורמת לאי-הרצון של החרדים להשתתף בארגוני הזרם המרכזי. הניגוד שבין הנורמות החרדיות לבין הנורמות הלא-אורתודוקסיות ביחס למגדר ולעירוב בין המינים נראה כמונע שיתוף פעולה בין הקהילה היהודית המאורגנת בזרמים המרכזיים לבין החרדים.

אלא שאין די בהסבר זה. החרדים אולי חיים במובלעות, אבל מובלעות אלה אינן סגורות לחלוטין. החרדים מצליחים לקיים יחסי גומלין משמעותיים עם החברה הרחבה ביחס לנושאים ולמשאבים החשובים להם, ובו-זמנית מקיימים את אופיה המבודד של החברה שלהם. הם מקיימים תקשורת יעילה עם אישים פוליטיים בחברה הכללית, והם מקיימים נוכחות זעירה באיפא"ק (חרף נטייתם הכללית שלא ליטול חלק בארגוני הזרם המרכזי). הם פיתחו מנגנונים שונים לצורך הגשמת יעד זה, כמו מינוי אנשים מסוימים לתפקידי "שגרירים" המתמחים בקשר עם מגזרים בחברה הכללית המודרנית. העובדה שהם לא נהגו כך ביחס לרבים מהארגונים הקהילתיים של הזרם המרכזי (כמו הפדרציות), למרות שסולידריות יהודית היא ערך יהודי מסורתי, מצביעה על כך שגם לגורמים אחרים יש השפעה.

## מודלים מכלילים ובלעדיים של קולקטיביות דתית

אחד משני צמדי המושגים החשובים ביותר בסוציולוגיה של הדת, שפותחו ע"י מאכס ובר ועמיתו ארנסט טרולטש, הוא הצמד "כנסייה" (במובן של זרם דתי, כגון אפיסקופלים, אנגליקנים, בפטיסטים וכו'), ו"כת". מושגים אלה, שמקורם במסורת הנוצרית-פרוטסטנטית, למעשה מתארים שני טיפוסים שונים של ארגונים דתיים. למטרת ספר זה נוכל להחליף

מונחים אלה ב"מכליל" ו"בלעדי". "כנסייה", ארגון דתי מכליל מקבץ תחת כנפיו את כל המאמינים במקום מסוים - קדושים, חוטאים, אנשים רגילים, פושעים וכו'. "כת", ארגון דתי בלעדי, היא ארגון של אליטות דתיות. על חברה נמנים רק אלה המממשים את האידיאל הדתי במלואו. כפי שניסח זאת מאכס ובר: "הכת... שואפת להיות אגודה של אנשים בעלי סגולות דתיות מלאות."<sup>3</sup>

ה"קהילה" היהודית ההיסטורית היתה ארגון מכליל, בדומה ל"כנסייה". בהתאם לחוק המדינה או על פי צו השליט, היא כללה את כל היהודים ביישוב מסוים, גם הרב וגם הגנב. לא היתה חשיבות לרמת האמונה הדתית או ההקפדה במצוות של היהודי האינדיבידואלי. כל היהודים השתייכו לקהילה. אולם החברה החרדית נוטה להתארגן במסגרות בלעדיות יותר. המסגרת הטיפוסיות של החיים החרדיים - החצרות החסידיות והישיבות האקסטר-טריטוריאליות (כלומר, ישיבות שאינן קשורות לקהילה ספציפית, אלא מקבלות תלמידים מכל מקום; ישיבת וולוז'ין היתה הישיבה הראשונה מסוג זה) נוסדו כאשר מסגרת הקהילה התרופפה באירופה, בסוף המאה ה-18 ובמאה ה-19. המסגרות החסידיות והישיבתיות היו, מלכתחילה, וולונטריות, ובדרך כלל נועדו לאלה שהיו מוכנים לחיות בהתאם לרמה גבוהה למדי של דתיות ושל הישגים בלימוד התורה. גם כיום רואים החרדים כחלק מקהילתם את אלה המקבלים על עצמם את הפרשנות החרדית המחמירה של ההלכה, מסכימים להשקפת העולם החרדית, ומקבלים על עצמם את סמכותם של מנהיגי הקהילה הכריזמטיים - האדמו"רים החסידיים וראשי הישיבה הנחשבים ל"גדולי ישראל" ורשאים לפסוק ולפרסם "דעת תורה"<sup>4</sup>, מושג המתייחס לתובנה תורנית המתיר לאותם "גדולים" לפסוק לא רק בענייני הלכה, אלא גם בנושאים כלליים הקשורים לקהילה ולפרט כאחד.

משמעה של נטייה זו לכיוון מסגרת דתית אכסקלוסיבית<sup>5</sup> (או "אריסטוקרטית"<sup>6</sup>) הבנויה על אליטה הוא כי תחושת הקהילה והסולידריות של החרדים נוטה להיות צרה ומוגבלות בעיקר לקהילה החרדית האליטיסטית. על פי הבנתם של החרדים, רק אלה הדבקים באורח החיים החרדי חיים יהודיים "אמיתיים" ומלאים. אף שהחרדים מכירים ביהודים לא חרדים, כיהודים על פי מוצאם, וכתוצאה מכך, כשונים במהותם, מבחינה אונטולוגית, מלא יהודים, הם גורסים כי רק יהודי "פרום", אלה החיים את החיים שהאל דורש מיהודים לחיות, הם אלה שחיהם הנינם חיים יהודיים מלאים ונאותים. נראה שקונספציה זו היא, לפחות באופן חלקי, הסיבה לכך שהם מקיימים מוסדות רווחה, חינוך ודת מקבילים, ותומכים רק באופן מצומצם ביותר במוסדות יהודיים שאינם חרדיים. גם השתדלנות הפוליטית ופעילויות גיוס הכספים

3 *Economy and Society*, volume 2, Berkeley and Los Angeles 1978, p. 1204

4 Lawrence Kaplan, "Daas Torah: A Modern Conception of Rabbinic Authority" in Moshe Sokol (ed.), *Rabbinic Authority and Personal Autonomy*, Aronson, Northvale N.J. 1992

5 אוריינטציה זו של אליטה מבטאת את עצמה לא רק בציות לסטנדרטים תובעניים של התנהגות אלא גם, במידה זו או אחרת, בויתור על תענוגות וביזויים, בשל התביעות הדתיות של לימוד תורה והקפדה על ההלכה.

6 במונח זה השתמש ובר.

שלהם מכוונות בעיקר לעבר צרכיהם ומוסדותיהם. לנוכח המחסור במשאבים והצורך לקבוע סדרי עדיפות לנתינה, חברי קהילת האדוקים חשים כי "צדקה צריכה להתחיל בבית פנימה", ועליה להיות מכוונת למוסדותיה של הקהילה החרדית, שתכופות סובלים ממחסור חריף.

## מודלים מכלילים ובלעדיים בפרספקטיבה היסטורית

עם זאת, חשוב מאוד לציין כי דומה שאוריינטציה בלעדית, "כיתתית" זו, הינה במידה רבה תוצאתם של גורמים סוציולוגיים ודמוגרפיים, ולא דווקא אידיאולוגיים או דתיים. בפולין שבין שתי מלחמות העולם, למרות שהקהילה החרדית ונציגתה הפוליטית, "אגודת ישראל", היתה מסוכסכת עם התנועות הציוניות או הסוציאליסטיות החילוניות, ואף חשה עצמה כשרויה במצור שהוטל עליה מצידן<sup>7</sup>, היא שיתפה פעולה עם תנועות אלה במאבק נגד אנטישמיות ובתביעה לזכויות של מיעוט המוכרות על ידי הקהילה הבינלאומית.<sup>8</sup> יתר על כן, "אגודת ישראל" לא נטשה את הקהילה היהודית הכללית. נהפוך הוא: היא השתתפה באופן קבוע בבחירות לקהילה, ואף טענה כי מגיע לה לזכות בשליטה בלעדית על ארגוני הקהילה, עד כמה שהקהילה כשלעצמה הינה ארגון דתי.<sup>9</sup>

גישה זו נבעה מן התפיסה העצמית של מגזר ה"פרום" ביהדות פולין, שלפיה הם עדיין היוו רוב בין יהודי המדינה. למרות שהחילוניות גדלה והלכה, רוב האוכלוסייה היהודית בפולין עדיין שמר על המסורת הדתית. משום כך לא רצתה ה"אגודה" לוותר על אחיזתה במוסדות העיקריים של יהדות פולין וראתה את עצמה כאחראית לאוכלוסייה היהודית בכללותה. בהתאם לכך, המגזר האורתודוקסי המקפיד במצוות בקרב יהודי פולין המשיך לפעול, לפחות חלקית, בהתאם למודל המסורתי המכליל, המרוכז סביב הקהילה. אף ש"חפץ חיים", ר' ישראל מאיר הכהן קגן, היה מנהיגם הכריזמטי של האורתודוקסים בתקופה זו, בזכות הידע שלו בהלכה והקפדתו על שמירת מצוות קלה כחמורה, הוא חלק את ההנהגה עם ר' חיים עוזר גרודז'ינסקי, רבה של וילנה. זה האחרון נהנה מסמכות לא רק בשל הידע העצום שלו, אלא גם משום שהחזיק במשרה הרבנית החשובה ביותר באירופה.<sup>10</sup>

החרדיות הכיתתית חדרה לארצות הברית ולישראל בעקבות מלחמת העולם השנייה והשואה, שבמהלכה נחרבו הקהילות המסורתיות בכל רחבי אירופה. תחילתה של הקהילה החרדית בארה"ב היא לאחר מלחמת העולם השנייה. לפני כן היו בתי כנסת אורתודוקסיים-

7 בהקשר למצב זה כתב נתן בירנבוים את חיבורו המפורסם, "אין גלות ביי יודען" (בגלות בין יהודים).

8 עם זאת היו ביניהן חילוקי דעות מהותיים לגבי הטקטיקה של ניהול המאבק.

9 Gershon Bacon, *The Politics of Tradition: Agudat Yisrael in Poland, 1916-1939*, Magnes Press, Jerusalem: 1996

10 "Lawrence Kaplan, "Daas Torah

מסורתיים רבים ששירתו אוכלוסייה מסורתית גדולה, שלא שמרה בקפדנות על ההלכה לפי הפרשנות האורתודוקסית. האוריינטציה של האוכלוסייה האורתודוקסית הזעירה שהקפידה בשמירת המצוות נטתה לכיוון השתלבות בחיים האמריקניים. בהתאם לכך, בכל מוסדותיה החינוכיים היו תוכניות משמעותיות של לימודי חול, בנוסף ללימוד התורה. מנערים שלמדו לימודים תורניים מתקדמים היה מצופה כי גם ילמדו במכללה.<sup>11</sup>

ראשיתה של הקהילה החרדית הנוכחית בארצות הברית היא ב-1943, השנה בה נוסד בית המדרש הגבוה בלייקווד, ניו ג'רסי, על ידי הרב אהרון קוטלר.<sup>12</sup> בניגוד לשיבות שהתקיימו עד אז, ישיבת לייקווד היתה מוקדשת כל-כולה ללימוד התורה, ולא התירה השתתפות בתוכנית של לימודי חול. הקהילה החרדית היתה מורכבת בעיקר מניצולי שואה ופליטים, ששייכם או שהאוריינטציה שלהם היו חסידיים או ישיבתיים (לדוגמה, תלמידי הישיבה הליטאית "מיר", שברחו מפולין לשנחאי בשנת 1940). האוריינטציה הבלעדית או הכיתתית התאפשרה ראשית מכוח העובדה שבארצות הברית כל הארגונים הדתיים הם וולונטריים, ושנית, מכך שהאורתודוקסים המקפידים על קלה כחמורה היוו רק מיעוט זעיר בקרב יהודי ארה"ב. משום כך, החרדים היהודים התארגנו אט-אט בקהילות בלעדיות של אורתודוקסים שהקפידו על הפרשנות החרדית המחמירה של הדין היהודי הדתי. הם נטו לראות את עצמם כ"שרידים", או "אודים מוצ'לים" (מן השואה), ששמרו על המסורת היהודית האותנטית, וכמייצגים את העם היהודי "האותנטי לחלוטין".

## מודלים מכלילים ובלעדיים בישראל

תהליכים דומים התרחשו בישראל, אולי אפילו בצורה יותר בולטת. לאחר מלחמת העולם השנייה בנו ניצולי שואה מקפידים במצוות את הקהילה החרדית, על יסודו של בסיס ראשוני שהונח על ידי "היישוב הישן". ניכורם מן הציונות והפטור מן השירות הצבאי שחלקם זכו לו חיזקו את נטיותיהם אקסלוסיביות.<sup>13</sup> מגמה זו, שנמשכה עד שנות ה-1990, החלה להשתנות כתוצאה מהקמת ש"ס, התנועה החרדית הספרדית. ש"ס אימצה את המודל המכליל של "כנסייה".<sup>14</sup> היא הכניסה תחת כנפיה את כל הספרדים - חרדים, מסורתיים, בעלי עבר פלילי, כולם ללא יוצא מן הכלל. היא גם נכנסה לממשלה, מנהיגיה התמנו לשרים והיא הצהירה כי היא "נוטלת אחריות על כולם". גישתה של ש"ס התבססה על ההנחה כי חלקם הארי של היהודים "הרגילים" בישראל, ובמיוחד המזרחיים, נאמנים בבסיסם למסורת

11 רבים למדו בתוכניות לימודי הלילה במכללות המסונפות ל"סיטי קולג" של ניו יורק.

12 "אגודת ישראל" החלה לפעול בארצות הברית במרוצת שנות ה-1930. עם זאת, היא לא אימצה את כללי ההתנהגות החרדיים הנהוגים כיום אלא רק לאחר המלחמה.

13 Ravitzky, Aviezer. *Messianism, Zionism and Jewish Religious Radicalism*, Chicago 1996

14 שלמה פישר, "תנועת ש"ס", 50 ל-48: מומנטים ביקורתיים בתולדות מדינת ישראל (עורך: עדי אופיר), ירושלים 1999.

היהודית, ואינם אנטי-דתיים באופן עקרוני. משום כך יכול היה הרב עובדיה יוסף להרשות לעצמו להקל בפסיקותיו לגבי אוכלוסייה זו, ותנועת ש"ס יכלה להרשות לעצמה לנקוט לגביה גישה מקבלת ומכלילה. דומה שבמרוצת הזמן אומצה גישה זו, במידה מסוימת וללא רעש וצלצולים, גם ע"י האשכנזים. יעקב ליצמן, שבמשך תקופה ארוכה נמנע מלכהן כשר הבריאות והתעקש להחזיק בתואר סגן השר, קיבל על עצמו באופן ברור את האחריות על מערכת הבריאות כולה, ואף השתתף בישיבות הממשלה. יתכן כי גם כאן מושפעים ליצמן, "אגודת ישראל" ו"יהדות התורה" מן העובדה שהציבור הישראלי נעשה יותר מסורתי וימני (רוזנר, פוקס, 2018) וכי רוב המצביעים במהלך העשור האחרון תמכו במפלגות שאיפשרו לקואליציה של מפלגות ימניות, דתיות וחרדיות להקים את הממשלה. (בשתי הבחירות שנערכו ב-2019 לא עלה הדבר בידן, אך גם הגוש הנגדי, של מפלגות המרכז והשמאל, נכשל במאמציו להקים קואליציה).

## האם התמורות הדמוגרפיות הנוכחיות עשויות לגרום לתנודה לעבר מודל יותר מכליל של הקולקטיביות היהודית?

השאלה אם החרדים יאמצו גישה מכלילה או בלעדית כלפי הקולקטיביות היהודית תלויה בגורמים דמוגרפיים וסוציולוגיים לפחות באותה מידה שבה היא תלויה בגורמים דתיים, תיאולוגיים או אידיאולוגיים. כאמור לעיל, בפולין בתקופה שבין שתי מלחמות העולם, ה"אגודה" והחרדים חשו כי הם מייצגים את רוב יהודי פולין, ולכן הם נקטו עמדה של נטילת חלק בכל המוסדות הקהילתיים ו"קבלת אחריות" על כל האוכלוסייה היהודית. תחושה דומה אצל ש"ס, לפיה באופן בסיסי רוב הספרדים נאמנים למסורת, חיזקה את גישתה ה"כנסייתית", המכלילה. כיום, קהילת ה"פרום" (המקפידים בשמירת המצוות) משתפת פעולה עם יהודים שאינם "פרום" ועם ארגוניהם, בנושאים ספציפיים שתשומת-הלב והדאגה להם משותפת לכל סוגי הקהילות.

לאור זאת מתעוררת השאלה: האם ההתפתחויות הדמוגרפיות של התקופה האחרונה - הנתח הגדל של החרדים באוכלוסיית יהודי ארצות הברית - יכולות לגרום לפתיחת תהליך של השתתפות חרדית מוגברת במוסדות הקהילתיים של הזרמים המרכזיים ושל "נטילת אחריות" לגבי הקהילה כולה? דיאלוג זה היה תהליך של התייעצות, שנועד להשיג כיווני מחשבה ראשוניים ביחס לאפשרות זו. באופן קונקרטי, הדיאלוג בדק כיצד יצירת אמון ותקשורת בין שתי הקהילות - האדוקים ("פרום") והלא-אורתודוקסים - יכולה לשמש כבסיס ליותר שיתוף פעולה ויותר תקשורת.

# פרויקט הדיאלוג של המכון למדיניות עם יהודי - להעמק מעורבות אזרחית ופעילות פוליטית של האורתודוכסים

## שאלות יסוד

פרויקט זה בודק את הפוטנציאל - ההזדמנויות והאתגרים גם יחד - של תמורות ביחסי האלמנטים החרדים והלא חרדים בקהילה היהודית-אמריקנית. הוא בודק נתיבים אפשריים של בניית אמון וחיזוק התקשורת בין שתי הקהילות. בהתאם לכך, הוא צופה שינוי התנהגותי גם מצד החרדים וגם מצד הזרם המרכזי כתוצאה מכך מתעוררות מספר שאלות:

באיזו מידה עומד פרויקט זה בסתירה לגישות מקובלות מצד החרדים לגבי החברה הרחבה יותר והקהילה היהודית הרחבה יותר? האם הפרויקט כרוך בשינוי של החרדים עצמם? או שהוא כרוך בעידוד יצירתו של תהליך אבולוציוני המתיישב עם ערכיהם ועם הבנתם את עצמם, כפי שניתן להבין מההתייחסות דלעיל בדבר התנהגותה של "אגודת ישראל" בפולין?

האם לחרדים יש אינטרס בהשתתפות רבה יותר בקהילה הכללית של הזרמים המרכזיים? מה יהיו התנאים הנחוצים להשתתפות כזו (לדוגמה, הכרה בערכו של אורח החיים החרדי ובאסטרטגיה החרדית להתמודדות עם המודרניות?) האם השתתפותם תוגבר או תיבלם כתוצאה מן העובדה שהם בנו קהילה משלהם (עם ארגוני רווחה וחסד חרדיים משלהם)? מה הם הקשיים המעשיים הכרוכים בהשתתפותם של החרדים בקהילה - נושאים של אמון, תקשורת ודו-קיום בין אורחות חיים שונות?

האם לזרמים המרכזיים המאורגנים של הקהילה היהודית יש אינטרס ביותר שיתוף פעולה עם החרדים? ואם כן, מהו האינטרס? מה המחיר שהם יצטרכו לשלם עבור יותר שיתוף פעולה כאמור? רמה אחרת של שאלות נוגעת למבנה פרויקט הדיאלוג עצמו. במקורו נועד הפרויקט להתייחס לרמת המאקרו - כיוזמה אסטרטגית שההשראה לה ניתנה על ידי המגמות הדמוגרפיות הכלל-ארציות. אך הדיונים עצמם נוהלו ברמה המקומית. אף שכל המשתתפים היו מודעים לנושא הכלל-ארצי, רבים מהם היו מודאגים - וניתן להבין זאת - מנושאים מקומיים ומיחסיים מקומיים בין הקהילות. האם אפשר - וצריך - לגשר על הפערים שבין שתי רמות הדיאלוג? האם ניתן בקלות להפוך יחסי אמון ותקשורת ברמה המקומית ליחסי שיתוף פעולה ברמה הכלל-ארצית?

## מהלך הפרויקט

הפרויקט החל בסדרה של דיונים מקדימים ומפגשים אינדיבידואליים עם ההנהגה הקהילתית הכלל-ארצית של החרדים באמריקה, שברובה מזוהה עם "אגודת ישראל" האמריקאית. הדיונים והפגישות קוימו בירושלים ובניו יורק, והמנהיגים הביעו במהלכם עניין ותמיכה מקדימה בפרויקט. בהמשך קיים המכון למדיניות עם יהודי סמינרים עם מנהיגים חרדים ולא חרדיים מקומיים בשבע קהילות צפון אמריקאיות: טורונטו, קליבלנד, בולטימור, דטרויט, ניו יורק, שיקגו ולוס אנג'לס. פדרציות יהודיות מקומיות מילאו תפקיד משמעותי בארגון המפגשים. בחלק מן הקהילות - טורונטו, קליבלנד, בולטימור, דטרויט ושיקגו - הפדרציות לבדן היה אחראיות לגיוס משתתפים ולארגון הסמינרים; באחרות, כמו ניו יורק, גם מנהיגים שאינם משתייכים לפדרציות מילאו תפקיד.

מבנה המפגשים נקבע ע"י עמיתים בכירים של המכון - שלמה פישר, ג'ון ראסקיי, וסטיבן פופר (בלוס אנג'לס) שגם הנחו אותם. במהלך המפגשים, שנמשכו כשעתיים, המשתתפים מילאו שאלון קצר שבו הם נתבקשו להעריך את היחסים בין החרדים לבין הקהילה היהודית הרחבה יותר ואת נכונותם לנקוט צעדים קונקרטיים ולהסכים לפשרות שמטרתן להגביר את שיתוף הפעולה. בכל מפגש היו בין 10 ל-20 משתתפים; המספר הכולל של המשתתפים היה 110. בחלק מן המפגשים, מספר המשתתפים החרדים היה גדול משמעותית ממספר הלא חרדים, ובמפגשים אחרים החלוקה בין הקבוצות היתה יותר מאוזנת. ראוי לציון כי בחלק מן המפגשים נכחו המנהיגים הבכירים ביותר של הפדרציה.

המשתתפים החרדים היו ישיבתיים ברובם, למעט בניו יורק שבה היתה גם השתתפות חסידיית מסוימת. כללית, המשתתפים הישיבתיים היו ברובם אנשי עסקים המעורבים בפעילויות שונות של הפדרציה - רבים מהם היו בעלי השכלה אקדמית (במיוחד בקליבלנד ובבולטימור).

## ממצאים ראשוניים

הממצאים והדיון בהם במאמר זה מבוססים על שלושה מקורות מידע שונים: השיחות האינדיבידואליות והמקדימות; הסמינרים; והשאלון שהמשתתפים מילאו במהלך המפגשים.

הסבב הראשון של הסמינרים נערך בסוף פברואר ובתחילת מארס 2019 והיו מעורבות בו ארבע קהילות: טורונטו, קליבלנד, בולטימור ודטרויט. סמינרים נוספים נערכו בשיקגו (באמצע מארס), בניו יורק (מאי) ובלוס אנג'לס (יולי).

גורמים מקומיים בכל אחת מן הקהילות מחזקים את שיתוף הפעולה. (בקליבלנד, יהודים ממוזרים שונים חיים בסמוך אלה בפרבר ביצ'ווד, וזה מוביל למגע ולהיכרות קרובה. בבולטימור, הרמן נויברגר והמסורת של ישיבת "נר ישראל" השאירו מורשת של שיתוף פעולה.)

אף על פי כן, ככל שהתקדמו המפגשים בכל אחת מן הקהילות, המשתתפים הבינו כי שיתוף הפעולה והעבודה המשותפת ביניהם הם פחות טובים ואינטנסיביים מכפי שיכלו להיות. זאת בשל מספר גורמים ובראשם חוסר תקשורת בין קהילת ה"פרום" לבין הקהילות הלא-אורתודוקסיות. במידה מסוימת, דבר זה נובע מגורמים טכניים ומכך שקהילות אלה חיות בשכונות שונות. האורתודוקסים הישיבתיים אינם משתמשים בתקשורת החברתית באותו אופן שבו משתמשים בה אלה שאינם שומרי מצוות. הם מעבירים מידע דרך ערוצים שונים. כתוצאה מחוסר תקשורת זה נוצר מספר רב של סטראוטיפים. כל אחת מן הקהילות נעדרת ידע לגבי רעותה. כך, למשל, אם האורתודוקסים אינם מגיעים לאירוע מסוים, הלא-אורתודוקסים מניחים שהם מתעלמים מן הנושא שהביא לקיום האירוע, אפילו אם הם ערכו אירועים משלהם סביב אותו נושא. לדוגמה, הישיבתיים בטורונטו לא נכחו באירוע שקיימה הפדרציה של טורונטו בקשר לחטיפתם ורציחתם של שלושה הנערים ישראלים ביוני 2014 בצומת גוש עציון, משום שהאירוע נערך בבית כנסת קונסרבטיבי גדול. חלק מהיהודים הרפורמים והקונסרבטיבים הניחו שהישיבתיים התעלמו לחלוטין מן הנושא. למעשה, האורתודוקסים, כולל הישיבתיים, ערכו אירועים משלהם בקשר לנושא זה, שכללו אמירת תהילים ופעילויות שונות אחרות, ורבים נטלו חלק באירועים אלה.

בבולטימור, שבה קיימת מסורת של שיתוף פעולה בין הקהילה הישיבתית (המרוכזת סביב ישיבת "נר ישראל") לבין הקהילה היותר רחבה, הגיעו משתתפי הדיאלוג להכרה - לקראת סוף הישיבה - כי המגע ושיתוף הפעולה בין הקהילות מוגבל לחוג קטן של פעילים קהילתיים משני הצדדים. אלה היו מיוצגים היטב במפגש הדיאלוג עצמו. אולם מחוץ לחוגים אלה, המגע, הידע ושיתוף הפעולה בין הקהילות הינו מינימלי. תחושה זו מצאה לה ביטוי גם בקהילות אחרות.

במפגש הדיאלוג בניו יורק, שהתקיים במאי 2019, הועלו מספר נושאים חדשים. הראשון היה כי היעדים הסופיים של הפרויקט - מעורבות משמעותית של חרדים בחיים הציבוריים הכלליים, בשירות הציבורי ובפוליטיקה של אמריקה - עלולים לעמוד בסתירה לאידיאלים חרדיים ולאורח החיים החרדי. האידיאל החרדי גורס שעל האדם להקדיש את חייו לעבודת האל באמצעות לימוד תורה, שמירת המצוות, ותפילה. חרדים אמריקניים אמנם מסכימים, ברובם, כי על האדם להשתכר למחייתו, אולם פעילות זו תמיד נושאת אופי משני, אינסטרומנטלי. לעומת זאת, מעורבות מוצלחת בחיים הציבוריים האמריקניים, בין בפוליטיקה ובין בשירות האזרחי, כרוכה באוריינטציה קרייריסטית.

שנית, האורתודוקסים (לרבות האורתודוקסים המודרניים) ולא-אורתודוקסים ממסגרים את השיח של הקהילה היהודית באמריקה במונחים שונים מאוד. האורתודוקסים נוטים לשים את הדגש העיקרי על התבוללות ועל הירידה, כתוצאה מכך, בגודלה של הקהילה הלא-אורתודוקסית. בשיחות האינדיבידואליות שקיימנו עם מנהיגים חרדיים למדנו כי יש להם תחושה של ביטחון עצמי. לתחושתם, דגם החיים היהודיים שהם אימצו ויישמו עמד במבחן הזמן ובאתגרי המודרניזציה והחילון; אוכלוסיית החרדים הולכת וגדלה, הם אינם מאוימים על



ידי התבוללות, ומוסדותיהם משגשגים. אשר על כן, הם שואפים להכרה מסוימת מן הקהילה היהודית היותר רחבה. אולם חלק מהלא-אורתודוקסים דוחים דרך חשיבה זו, וטוענים כי שיח ההישרדות לעומת התבוללות אינו במרכז של החיים היהודיים שהם מנהלים. הם, מצידם, שמים את הדגש על יצירת חיים יהודיים משמעותיים ויצירתיים. כתוצאה מכך עלה במפגש זה חשש להיווצרותו של שסע תרבותי רציני. אולם יש לזכור כי שתי הגישות הינן בעצם תגובות לאתגר התבוללות. בעוד שהאורתודוקסים שמים את הדגש על גבולות חברתיים ותרבותיים, הלא-אורתודוקסים מדגישים את המשמעות ואת הבחירה.

בחלק מן המפגשים הוזכר המאבק נגד אנטישמיות כנושא בעל פוטנציאל ליצור שותפות אפקטיבית בין הקהילה החרדית לבין הקהילות היותר גדולות. גם המרכזים היהודיים הקהילתיים (JCCs) הוזכרו כערוץ נייטרלי מבחינה דתית וכמרחב שבו יכול להתקיים שיתוף פעולה. בניו יורק, הטיפול הרפואי הוזכר כנושא משותף לדאגה, שעשוי להוביל למאמצים לשיתוף פעולה.

כמעט בכל המפגשים הביעו המשתתפים, במידה זו או אחרת, רצון ללמוד יותר על החלק "האחר" של הקהילה, להיפטר מסטראוטיפים, ולזהות תחומים שבהם חשיבה ותכנון משולבים עשויים להניב פירות. בחלק מן הקהילות, נושאים אלה זכו ליותר הבלטה בדיון מאשר בקהילות האחרות. במיוחד ראוי לציון הדיון בקהילת לוס אנג'לס, שבה הנושאים הנ"ל היוו את מרכז המפגש, גם בחלקו הפורמלי וגם בחלקו הבלתי-פורמלי. בלוס אנג'לס, כמו בקהילות אחרות, המשתתפים הביעו רצון ממשי להמשיך בתהליך.

עם זאת, כמעט בכל המפגשים עלו מתיחויות אפשריות וחשדות, בין בצורה מפורשת, ובין במרומז. משתתפים שאינם חרדים, במיוחד הלא-אורתודוקסים, הביעו חשש או חשד כי שיתוף פעולה או "השתלבות" עם החרדים יובילו במרוצת הזמן לאכיפתן של נורמות חרדיות, במיוחד אלה המתייחסות למגדר ולעירוב המינים. בדומה לכך, ובעיקר בדיונים המקדמיים, מנהיגי הפדרציות וקהילות הזרם המרכזי הביעו תסכול מכך שהם מספקים מימון למוסדות חינוך חרדיים, אך אינם זוכים להכרה מספקת מן החרדים על מאמציהם. קיים גם נושא שנמנעים מלדבר עליו: ארגוני הזרמים המרכזיים מודאגים מכך שקהילת ה"פרום" תנסה להסיט מימון ותשומת-לב אל האינטרסים והנושאים שלהם, שבעיני האחרים נתפסים כמדירים וכפוסלים "אחרים" לא חרדים. תחושה זו, שהורגשה בשני הצדדים, הועברה גם אל המפגשים.

החרדים מצידם גם הם הביעו דאגה לגבי מה שעלול להיות כרוך בעבודה משותפת. במיוחד הם היו מודאגים מחשיפת ילדיהם ומשפחותיהם לאנשים ולאורחות חיים שאינם דתיים. הם גם הביעו דאגה מכך שאם יצטרפו למאמצי גיוס הכספים של הפדרציות, הם עלולים להיות נתונים ללחץ לממן תוכניות שהם מתנגדים להן. תורם חרדי בקליבלנד אמר כי הוא תורם כספים לפדרציה, אך הוא מתנגד לתמיכה בתוכניות ה"קירוב" למשפחות מעורבות, שאותן מנהלת הפדרציה.

# ממצאי השאלון

ראשית עלינו לציין כי מדגם המשיבים הוא קטן מאוד (110 בלבד) ולכן את הממצאים יש לראות כראשוניים.

התשובות המקובצות מביעות אופטימיות זהירה באשר ליחסים בין המגזר האורתודוכסי למגזר הלא-אורתודוכסי, ותומכות בהרחבת שיתוף הפעולה ביניהם. לדוגמה, כמעט מחצית מן המשיבים ענו כי היחסים בין שתי הקהילות הם "משביעי רצון" או "מתקבלים על הדעת". כדומה לכך, כמעט 73 אחוזים מן המשיבים חשבו כי אחד מן "המודלים הנאותים ביותר של שיתוף פעולה" הוא חברותם של אורתודוכסים וישיבתיים וחסידים במועצות המנהלים של הפרוצדורות. 70 אחוז מן המשיבים ענו על השאלה, "האם כדאי לעודד את האורתודוכסים החסידיים והישיבתיים ליטול חלק באירועים כלל-קהילתיים המושכים יהודים מכל הספקטרום של החיים היהודיים והקהילה היהודית (כולל לא-אורתודוכסים)?" ב"כן, ויש לתכנן זאת בקפידה, על מנת שאלה המעדיפים ישיבה של שני המגדרים בצוותא יוכלו לנהוג כך, בעוד שאלה המעדיפים ישיבה נפרדת יוכלו גם הם לנהוג כרצונם".

הגישה התומכות בשיתוף פעולה התבטאה גם בתחום הרגיש של החינוך. רוב (58%) המשיבים האורתודוכסים חשבו כי על יהודים אורתודוכסים ליטול חלק בתכנון ובמימון של חינוך רפורמי וקונסרבטיבי. בדומה לכך, 71 אחוזים מהמשיבים הלא-אורתודוכסים אמרו כי על הארגונים היהודיים לתמוך בהגדלת המימון הממשלתי לבתי ספר יומיים יהודיים, עניין הנוגע בעיקר לאורתודוכסים, ובמיוחד לחרדים. תמיכה זו מהווה סטייה מן הגישה ששלטה בעבר בקרב יהודים ליברלים, שהיו נגד "סדקים בחומה" המפרידה בין הדת לבין המדינה.

מעבר לתוצאות המקובצות של השאלון, מעניין להעיף מבט בקהילות נבחרות ולבדוק עד כמה הן דומות או שונות מן התגובות של הקבוצה כולה. שתי קהילות כאלה הן בולטימור וניו יורק. שתיהן מרוחקות מן התוצאות המאפיינות את המדגם כולו, אך משני צדדיו הנוגדים של הספקטרום. בולטימור היא קהילה שבה קיים שיתוף פעולה יוצא דופן בין הקהילה האורתודוכסית הישיבתית לבין הקהילה הכללית, והיא גאה על כך, בעוד שמן המשיבים בניו יורק נדפה הרוח הכי פחות אופטימית והכי פחות נכונות לשיתוף פעולה. גם כאן, המדגם הקטן מחייב אותנו להתייחס בזהירות אל ממצאים אלה, ולראות אותם כמקדמיים בלבד.

קרוב למחצית מן המשיבים בבולטימור הביעו "שביעות רצון" מן היחסים הקיימים בין האורתודוכסיים הישיבתיים והחסידיים לבין הקהילה הכללית. לעומת זאת, בקרב הקבוצה כולה, רק רבע מן המשיבים הביעו שביעות רצון. בדומה לכך, יותר מ-70 אחוז מן המשיבים בבולטימור (לרבות הישיבתיים והחסידיים) הביעו את הדעה כי יש לתמוך בפרוצדורה, שיעור גבוה משמעותית מאשר בקבוצה כולה.

התמונה בניו יורק היתה הפוכה כמעט לחלוטין. ראשית, שיעור שביעות הרצון מן היחסים בין החרדים לבין הקהילה הכללית נמוך משמעותית בניו יורק מאשר בקבוצה כולה. רק 12 אחוזים מן המשיבים בניו יורק הביעו שביעות רצון, לעומת 25 אחוז בקבוצה כולה. לעומת זאת, למעלה ממחצית מן המשיבים בניו יורק ענו כי יש לשפר את היחסים, בעוד ששיעור החושבים כך בקבוצה הכללית היה 40 אחוז. המאבק באנטישמיות זוהה כזירה העיקרית לשיתוף פעולה אפשרי בקרב המשיבים מניו יורק וקיבל הרבה יותר קולות תמיכה מאשר נושאים קהילתיים פנים-יהודיים, כולל "סיוע ליהודים נזקקים". במילים אחרות, התחושה בניו יורק היתה כי ניתן להשיג שיתוף פעולה בין יהודים אם זה יתמקד באתגרים החיצוניים הניצבים בפני הקהילה היהודית כולה - אנטישמיות וביטחון פיסי, דהיינו ההתגוננות מפני העולם הלא-יהודי. בקבוצה הכללית, אותו שיעור של משיבים (70%) חשבו כי סיוע ליהודים נזקקים יחד עם מאבק באנטישמיות עשוי לשמש כתחום לשיתוף פעולה פורה. יתירה מכך, בסטייה חדה מגישותיה של הקבוצה הכללית, כמחצית מן המשתתפים בניו יורק חשבו כי צריכה להיות השתתפות גדולה יותר של חרדים באירועים הכלל-קהילתיים, וכי באירועים אלה יש להחיל נורמות אורתודוקסיות על הכל (בקבוצה הכללית, רק 19 אחוזים חשבו כך). פחות משתתפים חרדים בניו יורק מאשר בקבוצה הכללית חשבו כי על יהודים אורתודוקסים לקחת חלק בתכנון ובמימון של תוכניות חינוכיות לזוגות מעורבים או ליהודים להט"בים.

## סיכום צופה פני עתיד

המכון למדיניות העם היהודי יזם את פרויקט הדיאלוג בין חרדים לבין הקהילה היהודית המאורגנת של הזרם המרכזי משום שברצונו לבחון השלכות אפשריות לתנועה מבנית ביחסים בין שתי הקהילות. הבנת השינוי המבני העשוי להתפתח כתוצאה מהצמיחה הדמוגרפית של החרדים יכולה לאפשר חשיבה אסטרטגית מחודשת סביב שיתוף פעולה בין שתי הקהילות, והקשיים שעלולים להיות כרוכים בשיתוף פעולה כזה. לא ברור אם המחשבה על שינוי מבני אפשרי זה היתה נחלת כל משתתפי הסמינרים. מבחינתם של משתתפים רבים, המפגשים המקומיים נסבו בעיקר על יחסי שכנות טובים ויעילים יותר בין חברי קהילה מזרמים נבדלים. כדאי שהתוכניות שיופעלו בעתיד ינסו להעלות את המודעות לשינוי מבני עתידי זה ולהשלכותיו, לרבות ברמה המקומית.

## המלצות

המלצות המכון למדיניות עם יהודי מתייחסות לשלב הבא של הפרויקט - שלב הביצוע או ההתערבות. עד כה עסק הפרויקט בבדיקה מקדמית של נושא מורכב, שלמידתו תימשך. בין התחומים שדומה כי כדאי להמשיך בבדיקתם נציין את הבאים (אולם ישנם תחומים נוספים הראויים לבדיקה):

# יחסים קהילתיים וסנגוריה על ישראל

תחומי היחסים הקהילתיים עם קהילות של לא יהודים והסנגוריה על ישראל נראים כנוחים לגידול משמעותי בהשתתפותם של החרדים. יש לנקוט מאמצים כדי להעריך ולקבוע אם גיוס מסוג זה יתקבל בברכה; וכיצד לתכנן וליישם בצורה היעילה ביותר פעילות זו.

## שירותים קהילתיים וחינוך יהודי

משתתפים בכמה מפגשים אמרו כי יתכן שיש חפיפה וכפילות בשל קיומם של שירותי משפחה וקהילה גם בקהילה החרדית וגם בקהילה הכללית. במקרים מתאימים, על הקהילות המקומיות להקים צוותי משימה של פעילים ומתנדבים מן הפדרציות ומן הקהילה החרדית כדי לבחון אם ניתן להגיע לשיתוף בשירותים משפחתיים ותוכניות קהילתיות אחרות, על מנת לצמצם כפילויות מיותרות.

## שירות ציבורי, פיתוח מקצועי

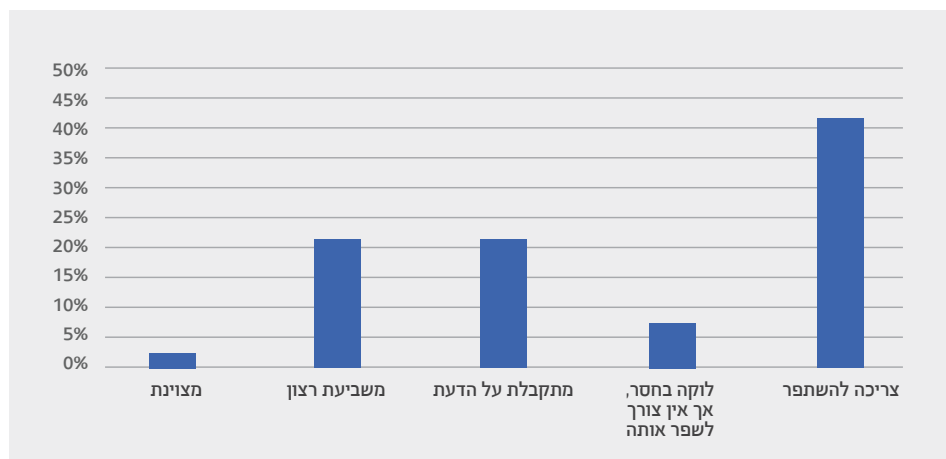
על ארגונים יהודיים כלל-ארציים, ארגונים פילנתרופיים ויחידים לבחון את אפשרות יצירתן של תוכניות מקצועיות מיוחדות להדרכת חרדים מוכשרים, על מנת שיוכלו להתאים למלוי תפקידים בשירות הציבורי, בתחומי פנים וחוץ גם יחד. אלה עשויים לכלול תוכניות מיוחדות של פיתוח אישי והדרכה.

**כל בחינה נוספת של צעדי התערבות חייבת לכלול התייעצות ודו-שיח מתמידים וקבועים עם המנהיגים האורתודוקסיים והחרדיים הרלוונטיים.**

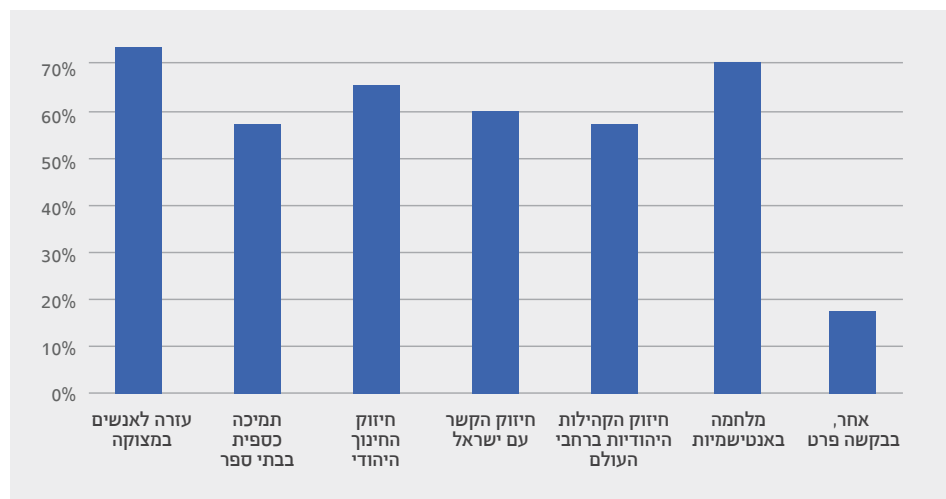
# נספח

## תשובות כלל המשיבים לשאלון

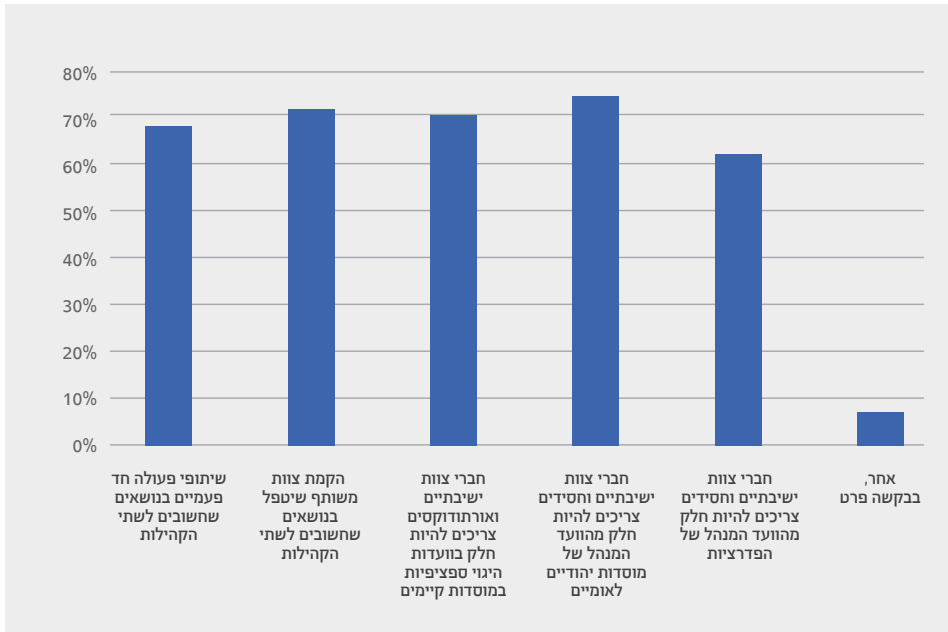
1 איך היית מאפיין את מערכת היחסים בין הקהילה החסידיית והישיבתית לבין שאר הקהילה היהודית באזורכם?



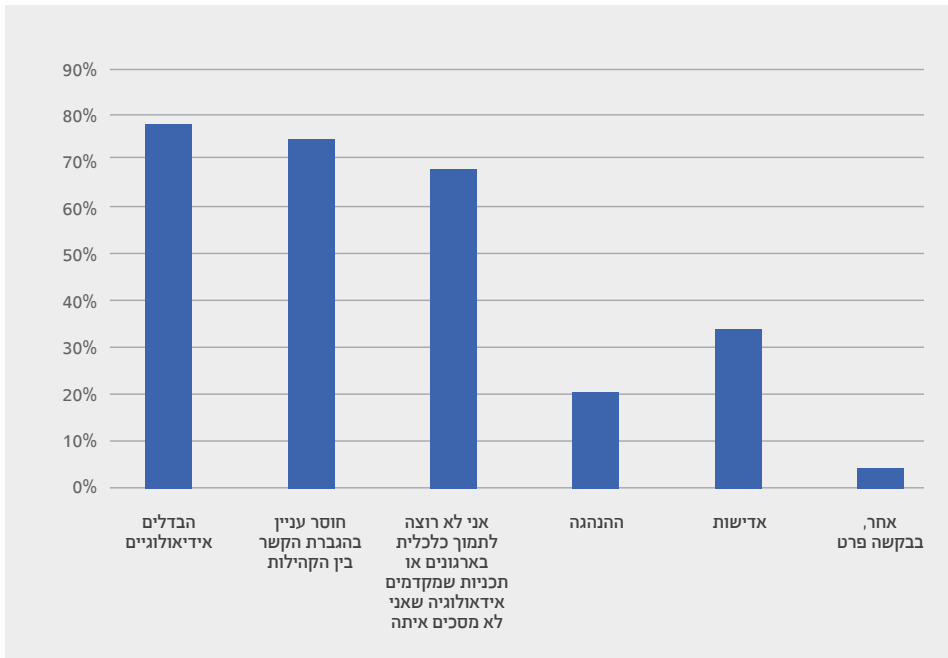
2 באיזה נושאים אתה מרגיש שיכול להיות שיתוף פעולה הדוק יותר בין הקהילות השונות (מותר לבחור ביותר מתשובה אחת):



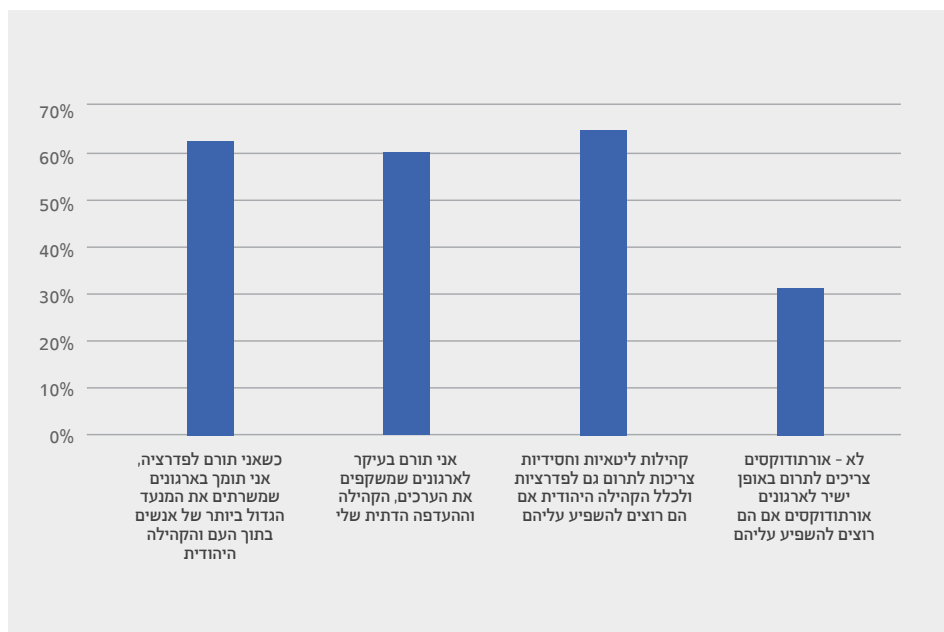
### 3 מה, לדעתך, הוא המודל האידיאלי לשיתוף פעולה



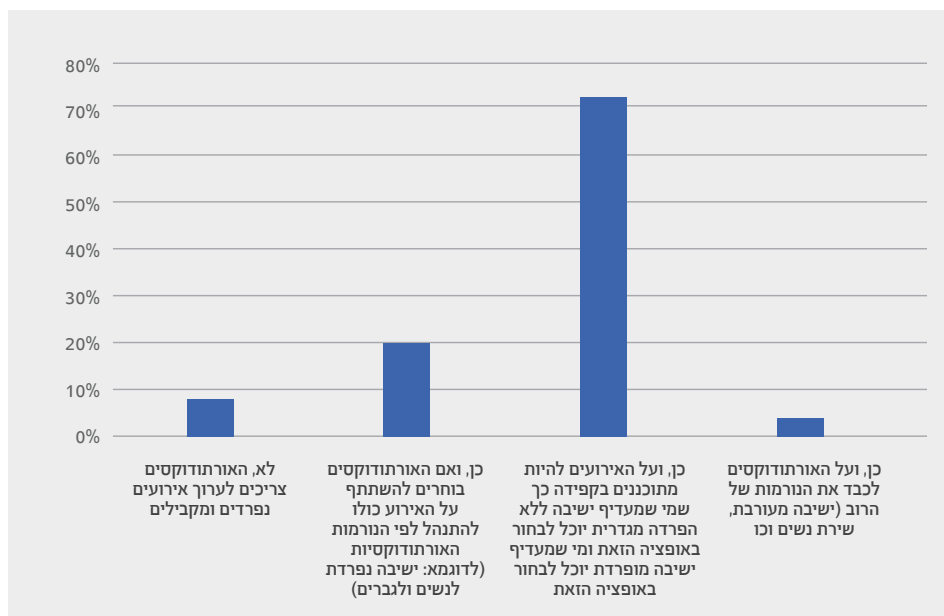
### 4 מה, לדעתך, הם המכשולים בדרך לשיתוף פעולה מוצלח



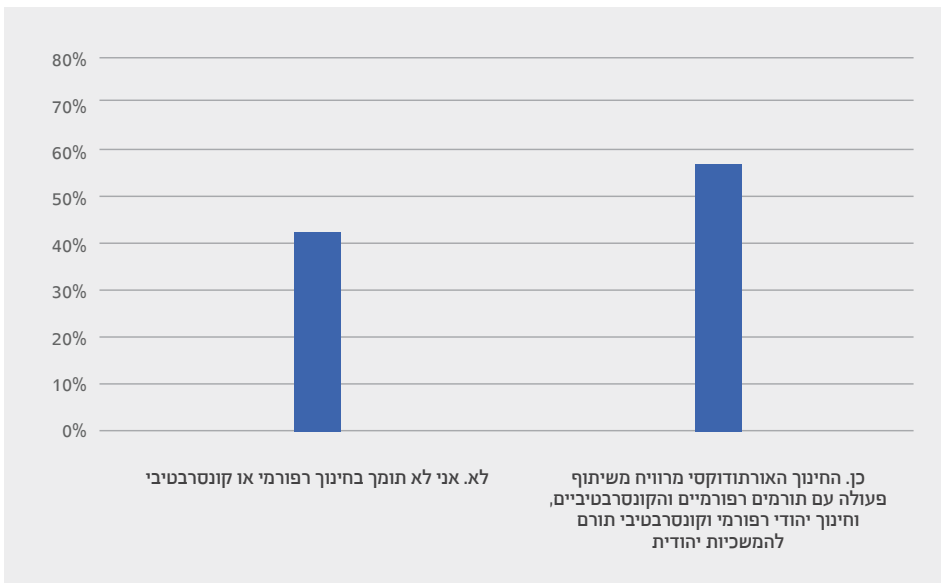
## 5 איך, לדעתך, הכי נכון לתעדף פעילות פילנתרופית



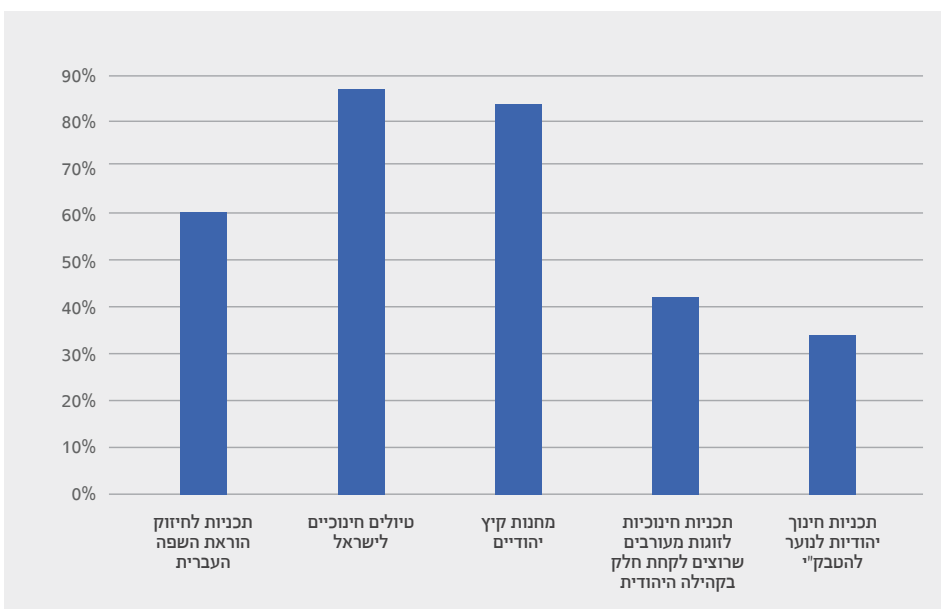
## 6 האם צריך לעודד השתתפות חסידית וליטאית באירועים קהילתיים שפונים לכלל הקשת היהודית (ביניהם לא אורתודוקסים)?



**7 א. אם אתה מזדהה כאורתודוקס, תענה בבקשה על שתי השאלות הבאות. האם אתה חושב שיהודים אורתודוקסים, במסגרת של שיתוף פעולה עם לא - אורתודוקסים, צריכים להשתתף בתכנון ובמימון של בתי ספר רפורמיים וקונסרבטיביים בנוסף לבתי ספר אורתודוקסיים?**

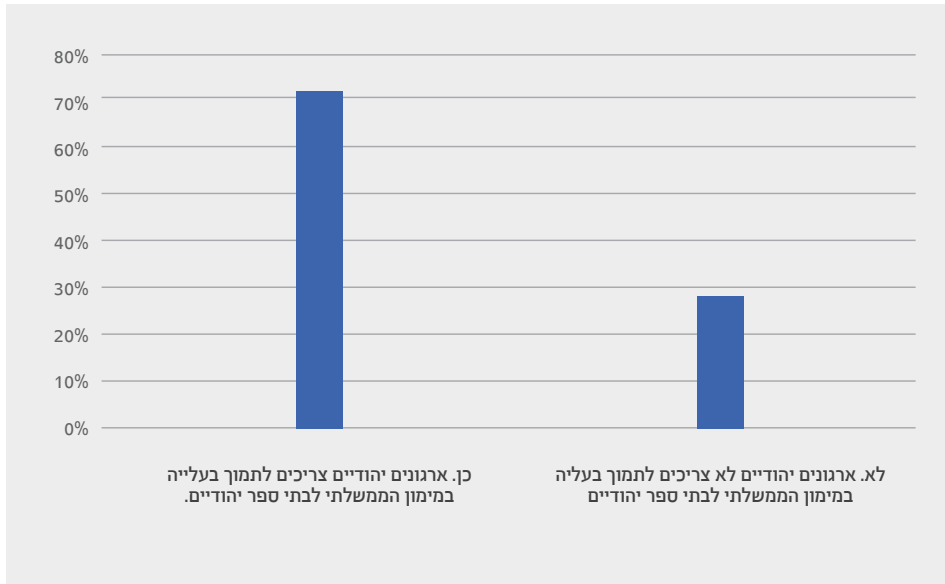


**7 ב. האם אתה חושב שיהודים אורתודוקסים, במסגרת של שיתוף פעולה עם לא - אורתודוקסים, צריכים להשתתף בתכנון ובמימון של התכניות הבאות**



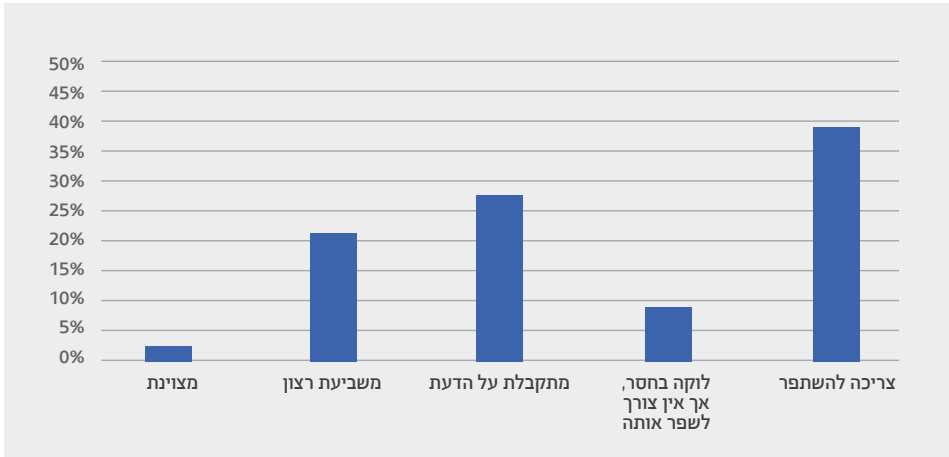


**אם אתה מזדהה כרפורמי או קונסרבטיבי, תענה בבקשה על השאלה הבאה. בעוד מנהיגים יהודים וקתוליים מעטים רוצים שהמדינה ילמד לימודי דת במערכת החינוך הציבורית, ישנה הכרה שהממשלות המקומיות יותר ויותר תומכות כלכלית בכל בתי הספר (כולל בתי ספר יהודיים) בתחומי החינוך המיוחד, שירותי מזון, ספרי לימוד וכו. האם אתה מאמין שהפדרציות וארגונים יהודים אחרים צריכים לתמוך במימון מוגבר של הממשלה לבתי ספר יהודים במקצועות לא-דתיים (כמו מתמטיקה, קריאה ומדע)?**

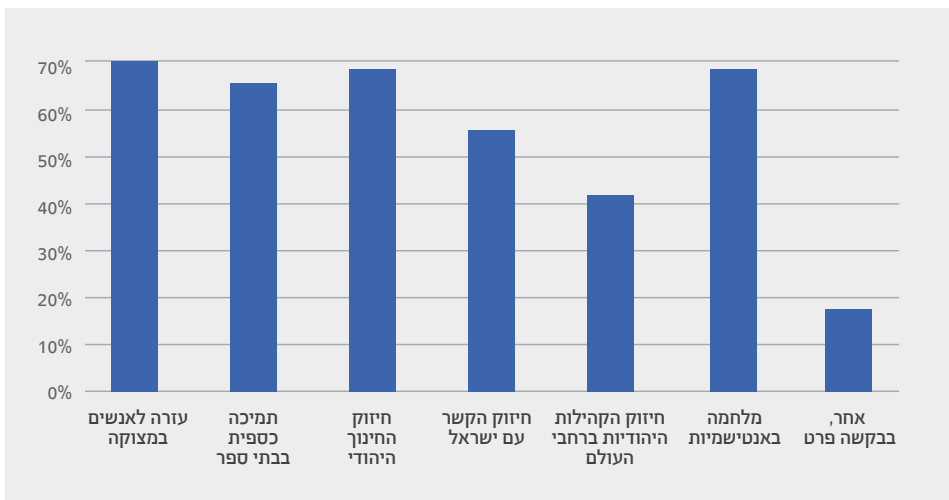


# תשובותיהם של מי שהזדהו כ"אורתודוקסים" לשאלון

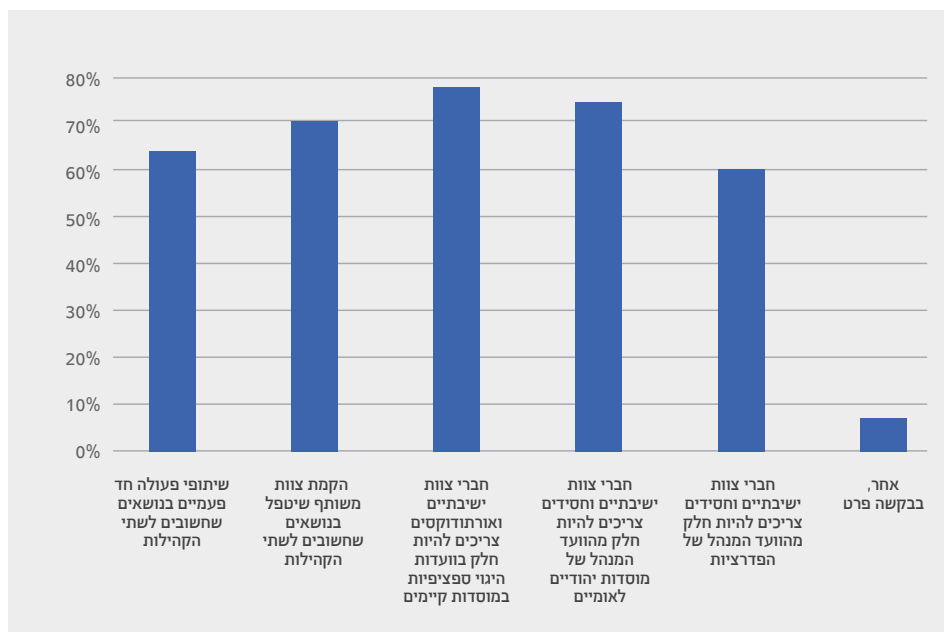
1 איך היית מאפיין את מערכת היחסים בין הקהילה החסידית והישיבתית לבין שאר הקהילה היהודית באזורכם?



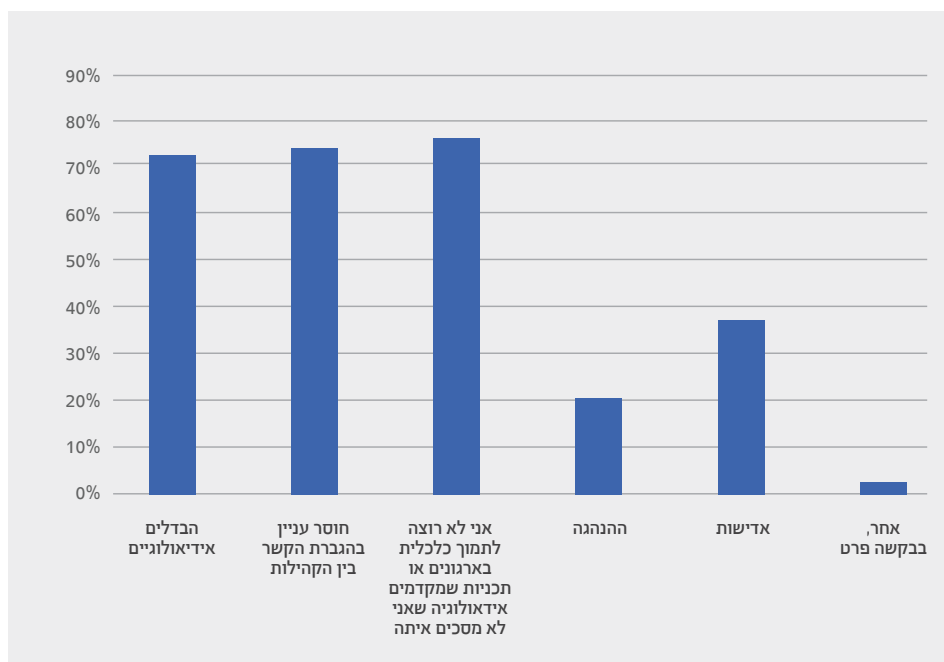
2 באיזה נושאים אתה מרגיש שיכול להיות שיתוף פעולה הדוק יותר בין הקהילות השונות (מותר לבחור ביותר מתשובה אחת):



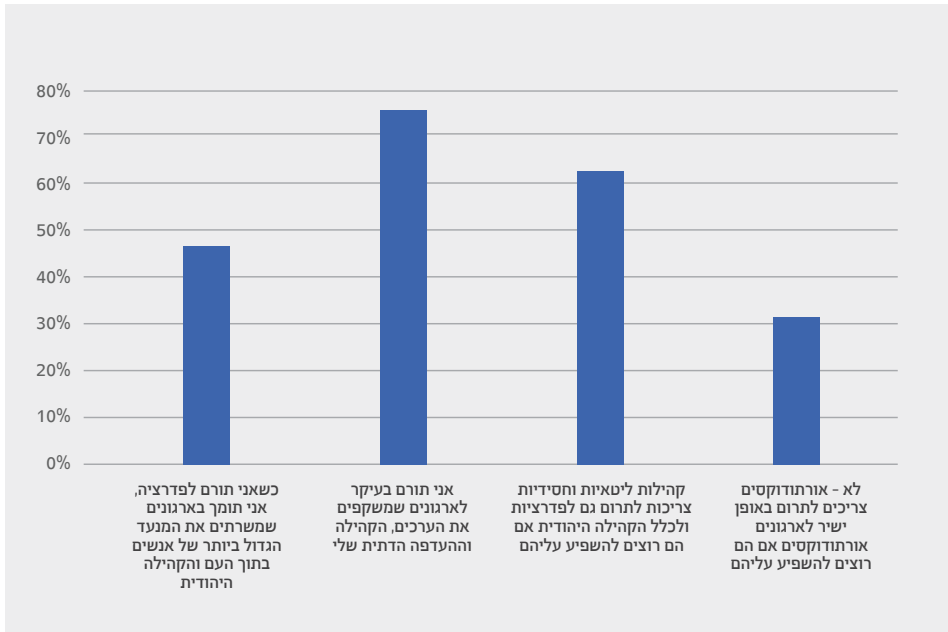
### 3 מה, לדעתך, הוא המודל האידיאלי לשיתוף פעולה



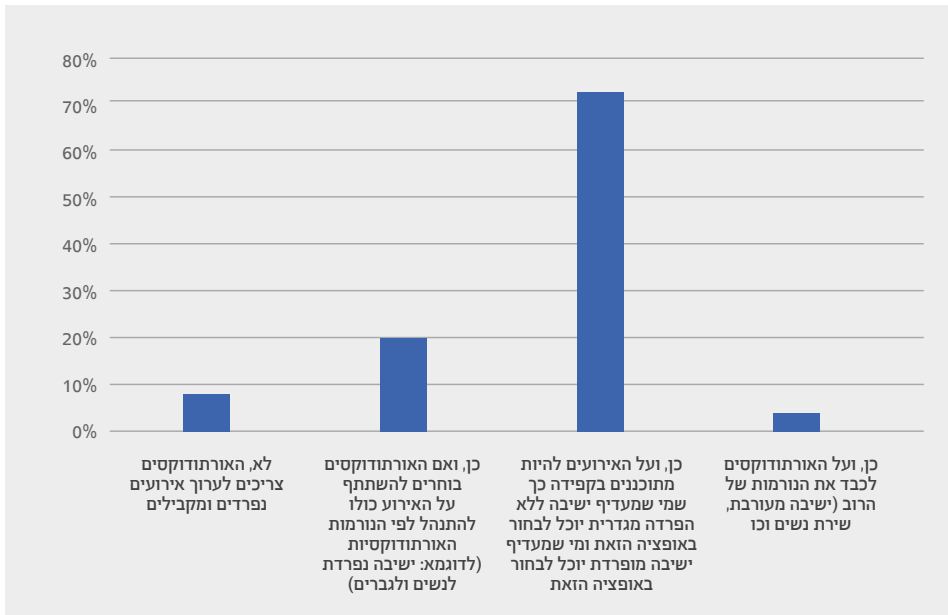
### 4 מה, לדעתך, הם המכשולים בדרך לשיתוף פעולה מוצלח



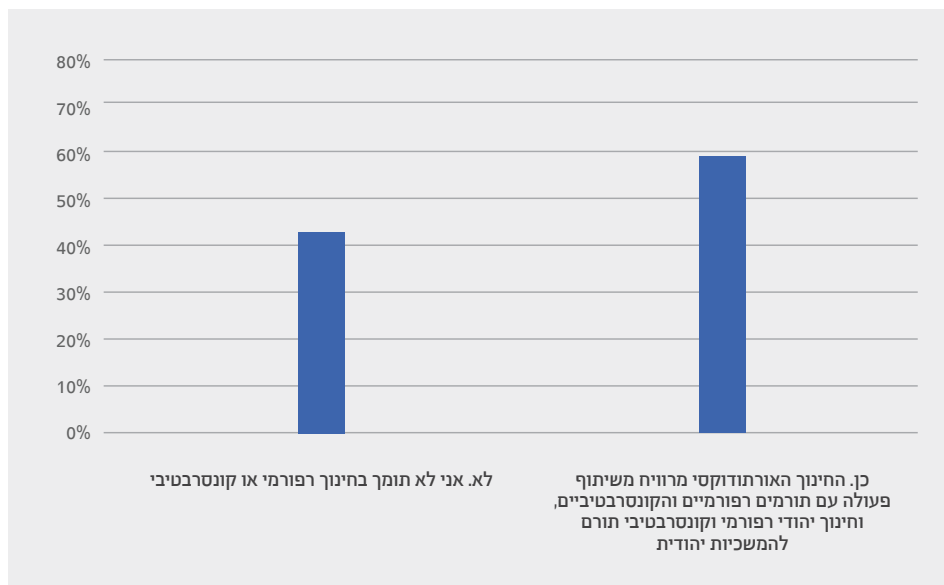
## 5 איך, לדעתך, הכי נכון לתעדף פעילות פילנתרופית



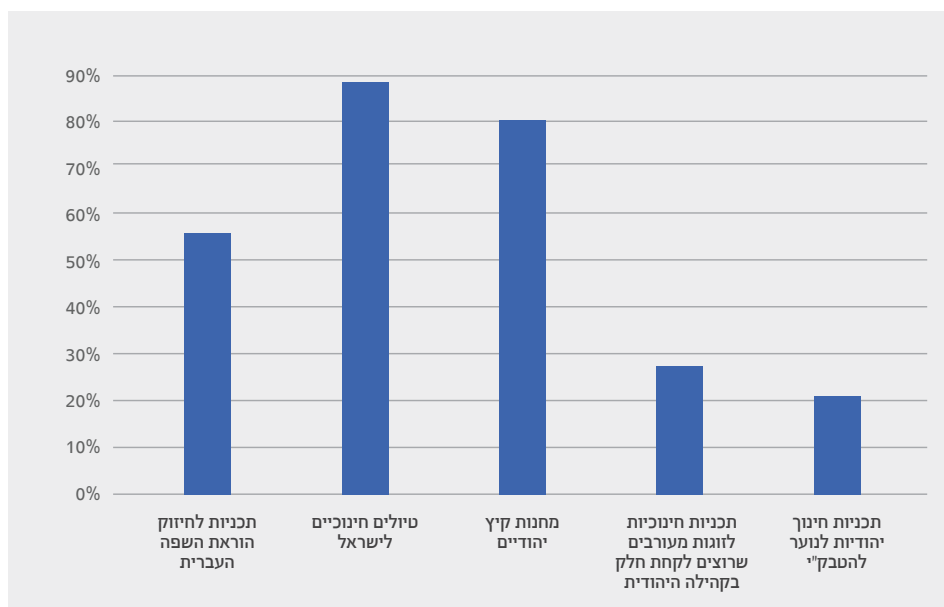
## 6 האם צריך לעודד השתתפות חסידית וליטאית באירועים קהילתיים שפונים לכלל הקשת היהודית (ביניהם לא אורתודוקסים)?



**7 א. אם אתה מזדהה כאורתודוקס, תענה בבקשה על שתי השאלות הבאות. האם אתה חושב שיהודים אורתודוקסים, במסגרת של שיתוף פעולה עם לא - אורתודוקסים, צריכים להשתתף בתכנון ובמימון של בתי ספר רפורמיים וקונסרבטיביים בנוסף לבתי ספר אורתודוקסיים?**



**7 ב. האם אתה חושב שיהודים אורתודוקסים, במסגרת של שיתוף פעולה עם לא - אורתודוקסים, צריכים להשתתף בתכנון ובמימון של התכניות הבאות**



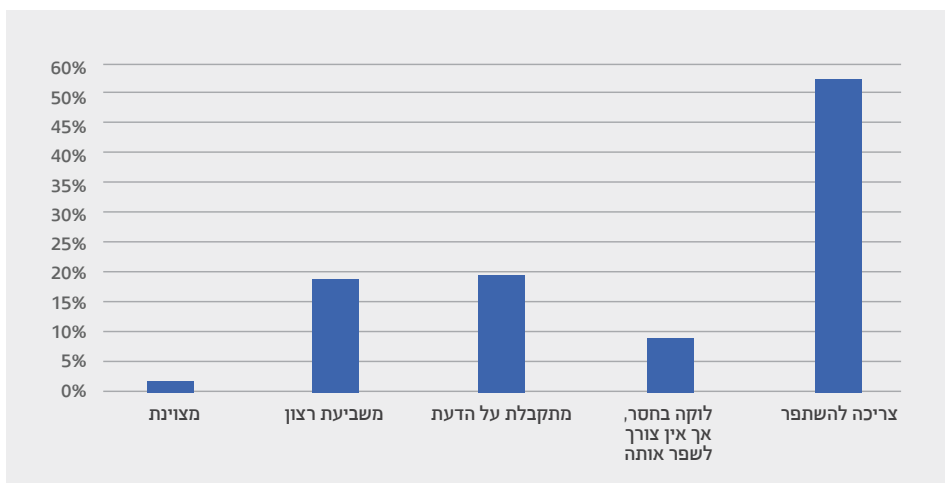
## 10 (אם אתה מזדהה כאורתודוקסי) מה תוכל ללמוד, לפי דעתך, מיהודים לא-אורתודוקסים (רפורמים וקונסרבטיבים)

18	תמיד יש דברים שאנחנו יכולים ללמוד מאחרים שאינם בהכרח זהים לנו, כל עוד אנו חולקים מערכת ערכים דומה. כישורי מנהיגות. כיצד הם מתמודדים עם מצבים מסוימים, גיוס כספים וכו'	1	איכפתיות ומאמץ. תכניות מעוררות השראה
		2	איך הם משלבים את החיים היהודיים עם החיים האמריקניים
19	לחשוב בגדול על בניית מוסדות וכיצד להיות מאורגנים ומקצועיים בניהול שאינו למטרות רווח. חשיבה בגדול והעסקה של מקצוענים מאפשרת לגייס הרבה כסף. זה דבר שאינו קיים באותה מידה בעולם האורתודוקסי	3	אילו רעיונות, דעות ומחשבות יש לנו במשותף
		4	אותו הדבר
		5	לא בטוח
20	אני סקרן ללמוד על האמונות הדתיות שלהם ועל רצונם לסייע לשמירת קהילה חזקה ותוססת שמתבססת על הערכה לערכים יהודיים מסורתיים	6	יותר חדשנות בפעילויות פילנתרופיות
21	נקודות המבט והעניין שלהם ביהדות, במדינת ישראל, בפדרציה ובעתידנו הקולקטיבי	7	הדאגה שלהם לכלל האוכלוסייה היהודית
22	לתמוך ברצון במוסדות שלך ולהבטיח משכורת ראויה למורים ולרבנים שלך	8	הכישורים הארגוניים שלהם למטרות צדקה
23	מעורבות בקהילה מאפשרת לנו ללמוד על הדרכים הרבות שדרכן מתחברים ליהדות	9	רעיונות עסקיים
24	אני מאמין שיש ערך לשמיעת נקודות מבט שונות בתוך היהדות ולהבנה עמוקה יותר מה הם, כיחידים וכקהילות, רואים כבעל משמעות. בנוסף, אני מאמין שיש מה ללמוד מטקסי התפילה שלהם והמשמעות שמוצעת על ידי עיצובם של הטקסים האלה	10	אנחנו צריכים לקחת חלק בשיחות מעמיקות ומכבדות אלה עם אלה על מנת ללמוד נקודות מבט שונות בצורה מעמיקה ככל האפשר - זה המפתח להשגת אחדות ועוצמה בתוך הקהילה היהודית
25	שיתוף פעולה גדול יותר בקהילה - איך לפעול ביחד בצורה יעילה יותר עם חברים מזרמים שונים או מנוגדים	11	לדעתי אנחנו יכולים להפיק תועלת ממודל הניתנה ומתמיכה ומימון על בסיס רחב יותר שקיימים בפדרציות
26	יש ליהדות יותר מגישה אחת שניתן לקבלה	12	לכל יש כישרון ותבונה שיכולים להועיל לקהילה היהודית בכללותה
27	איך להיות יותר פתוחים; האתגרים הניצבים בפניהם ואיך הקהילה האורתודוקסית יכולה לעזור להם להתמודד איתם מבלי לאכזף עליהם את הציפיות שלנו מהם	13	תמיד יכולים אנו ללמוד על מחויבות לקהילה שלנו, אלה מאלה ומהעולם החיצון
28	הבנה של העדיפויות שלהם. איזה דגש הם שמים על המשכיות יהודית, חינוך יהודי, מדינת ישראל ודו-שיח	14	אהבה ודאגה לכל אחינו היהודים
29	היכן ביהדותם הם מוצאים ערך ומימוש רוחני ביהדות? איך להיות מעורבים עם העולם הרחב	15	איך לראות את העולם היהודי כחלק מתמונה גדולה יותר. שיתוף פעולה חזק יותר. כקבוצה אנחנו חזקים יותר מאשר כיחידים
		16	שיש ניצוץ יהודי שמושר את כולם לסוג מסוים של שייכות ולקהילה שמבוססת על דת
		17	סובלנות גדולה יותר. הבנה מעמיקה יותר של דעות אחרות, מבלי שזה מחייב להסכים איתן

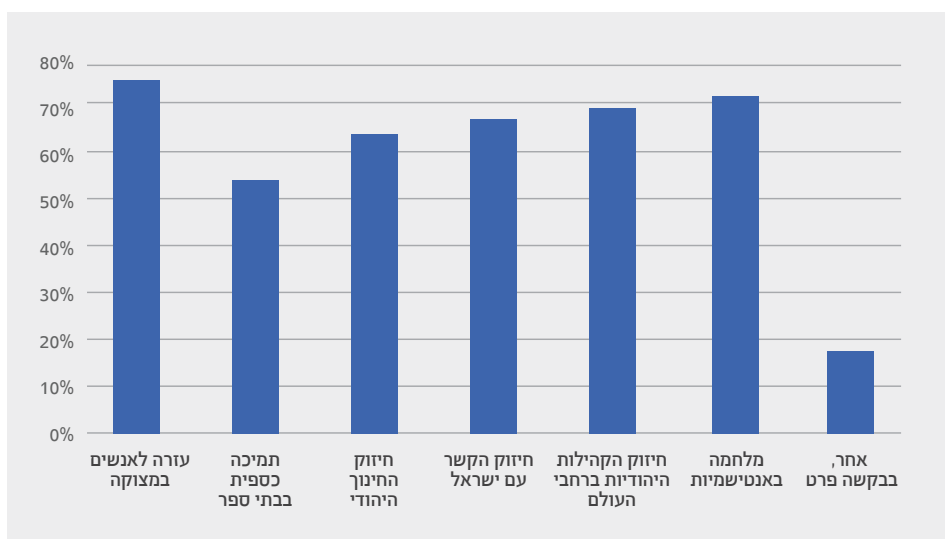
36	השתתפות בקהילה	30	יחסים קהילתיים. ניהול ארגוני. בניית קונסנזוס. אנשים שאינם שומרי מצוות עדיין חשים אחווה כלפי יהודים אחרים
37	אני חושב שרבות מן הקבוצות הלא-אורתודוקסיות הגדולות והמאורגנות יותר יכולות ללמד את הקהילה החרדית מקצוענות וארגון	31	גיוון, חשיבה קהילתית רחבה יותר
38	מה יש לנו במשותף, בניית גשרים	32	גיוסן כספים, מבנים ארגוניים, בניית תכניות, התנדבות
39	אסטרטגיות לשיתוף פעולה וכן מודלים למנהיגות	33	ארגון
40	גישה יותר מקבלת כלפי אחרים ואתגרים ייחודיים הניצבים בפניהם	34	מדוע קיים חשש מן הקהילה האורתודוקסית
41	הרצון הנלהב שלהם להמשכיות יהודית	35	מחויבות למנהיגות

# תשובותיהם של מי שהזדהו כ"לא אורתודוקסים" לשאלון

1 איך היית מאפיין את מערכת היחסים בין הקהילה החסידית והישיבתית לבין שאר הקהילה היהודית באזורכם?

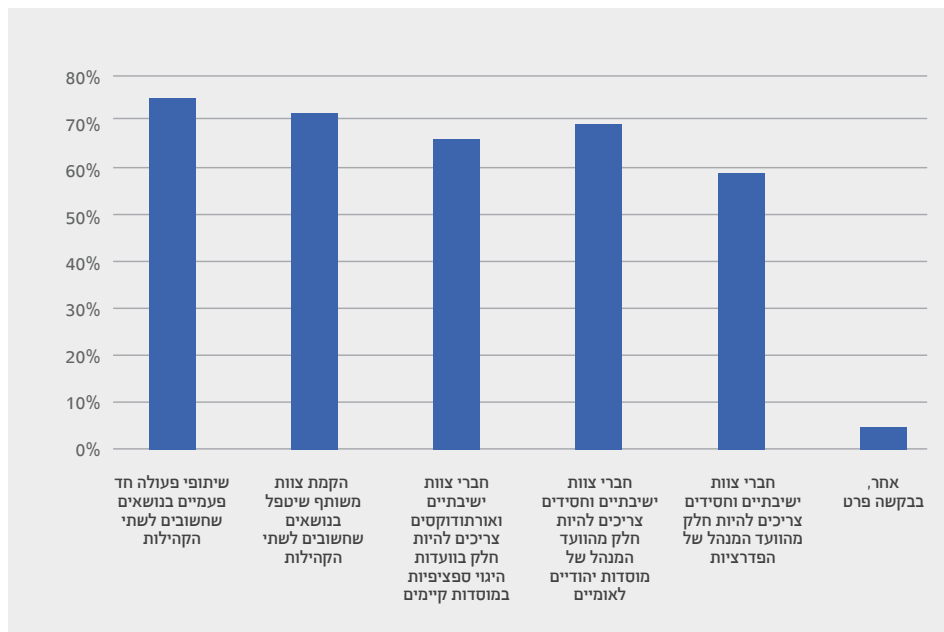


2 באיזה נושאים אתה מרגיש שיכול להיות שיתוף פעולה הדוק יותר בין הקהילות השונות (מותר לבחור ביותר מתשובה אחת):

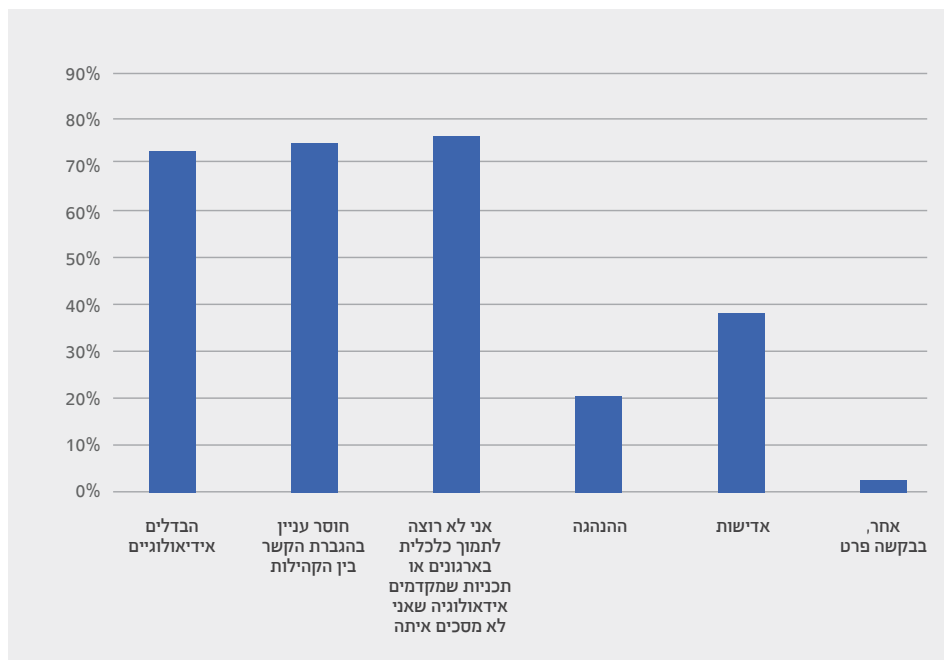




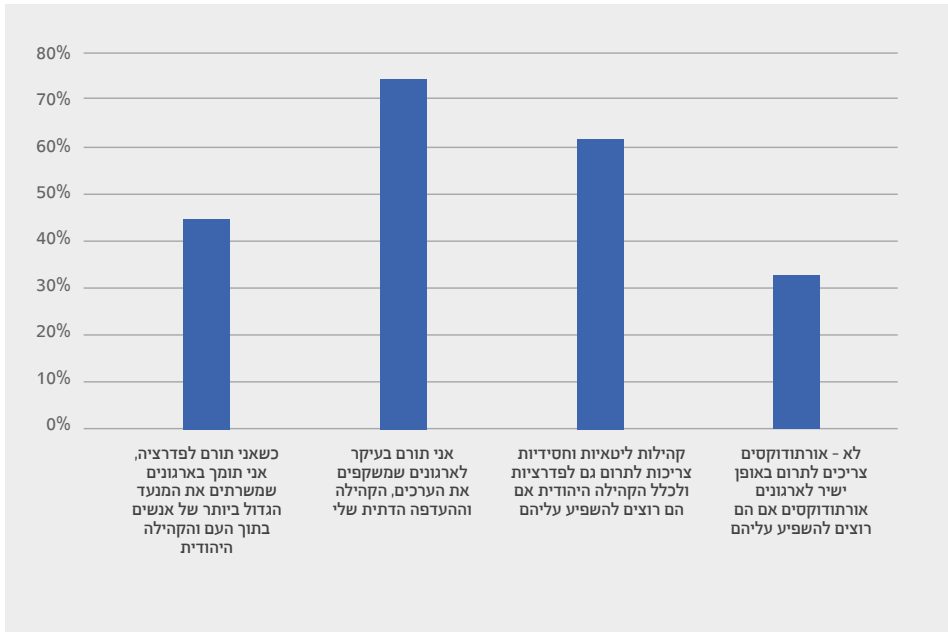
### 3 מה, לדעתך, הוא המודל האידיאלי לשיתוף פעולה



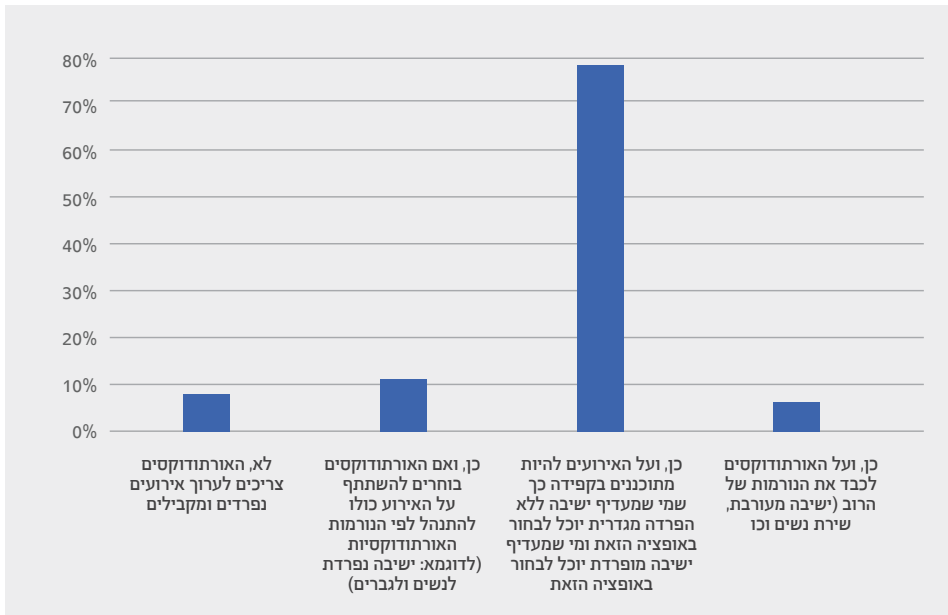
### 4 מה, לדעתך, הם המכשולים בדרך לשיתוף פעולה מוצלח



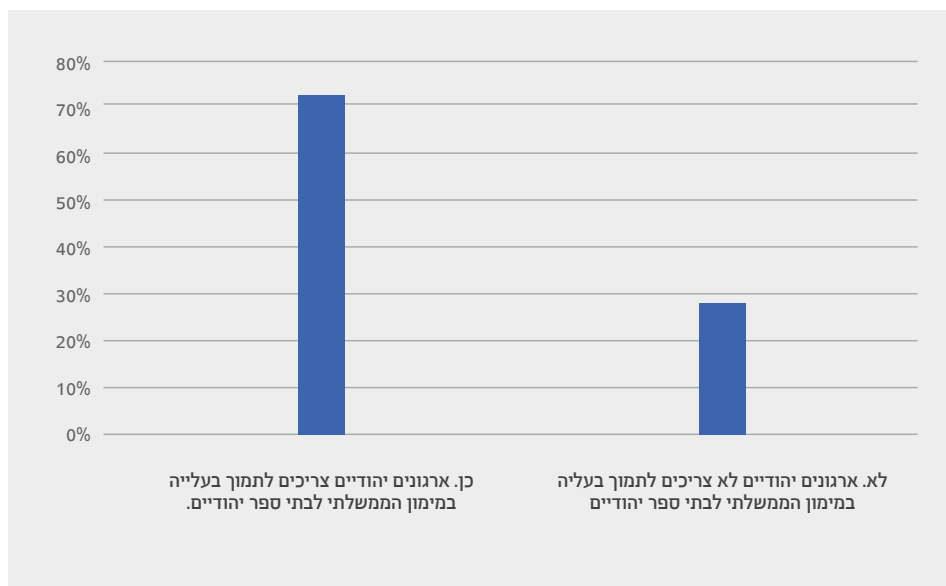
## 5 איך, לדעתך, הכי נכון לתעדף פעילות פילנתרופית



## 6 האם צריך לעודד השתתפות חסידית וליטאית באירועים קהילתיים שפונים לכלל הקשת היהודית (ביניהם לא אורתודוקסים)?



**8 אם אתה מזדהה כרפורמי או קונסרבטיבי, תענה בבקשה על השאלה הבאה. בעוד מנהיגים יהודים וקתוליים מעטים רוצים שהמדינה ילמד לימודי דת במערכת החינוך הציבורית, ישנה הכרה שהממשלות המקומיות יותר ויותר תומכות כלכלית בכל בתי הספר (כולל בתי ספר יהודיים) בתחומי החינוך המיוחד, שירותי מזון, ספרי לימוד וכו'. האם אתה מאמין שהפדרציות וארגונים יהודים אחרים צריכים לתמוך במימון מוגבר של הממשלה לבתי ספר יהודים במקצועות לא-דתיים (כמו מתמטיקה, קריאה ומדע)?**



**9 (אם הינך מזדהה כרפורמי, קונסרבטיבי, רקונסטרוקציוניסטי או אחר), מה תוכל לפי דעתך ללמוד מיהודים אורתודוקסים?**

1	מה הם תחומי העניין החוצים זרמים דתיים שונים	6	אורתודוקסים מודרניים שגדלו בבתי חילוניים. יש הרבה מה ללמוד.
2	פרטים ספציפיים בדבר העמקה בשמירת המצוות; תפילה; והקפדה על כללי הפולחן הדתי	7	ערכי קהילה חזקים
3	מה הם הנושאים המונעים מעורבות קהילתית גדולה יותר	8	הרבה
4	לימוד טקסטים; מחשבות לגבי מדינת ישראל וקיימותו של העם היהודי	9	רשתות סיוע ונפלאות לנוקמים; הייתי שמח ללמוד עוד ולשתף פעולה
5	ידע בספרות יהודית	10	גאווה דתית, תמיכה/קידום תקיפים יותר של רעיונות מתקדמים
		11	גמילות חסדים, החשיבות של נכדים יהודיים, קירוב וכיצד למשוך תומכים

26	היופי שבמסורות שלנו
27	קונטרבטיבי
28	מסורת
29	אני חושב שאפשר ללמוד איך לשמור על מעורבותה של הקהילה שלנו וכן נושאים חינוכיים שונים
30	יותר על הדת עצמה
31	אנו עשויים ללמוד יותר עליהם, מן הבחינה של הדמיון בינם לבינינו, ולא רק השוני
32	מעורבות
33	משפט עברי
34	ערכי יסוד. הדעות שלהם
35	ערכים וטקסים מסורתיים שנכחדו או טושטשו בשל הצורך להתבולל, אולם לא רצוי השם יישכחו או יאבדו
36	הזדמנות ללמוד יותר על יהדות, אבל אין לדרוש מאיתנו לקבל את הפרשנות שלהם כפשוטה, ללא ערעור
37	המשמעות והרלוונטיות שהם מוצאים בשמירת המצוות, ואיך אנו יכולים ללמוד מהם לשפר את חיינו ולהיות קהילה מאושרת יותר
38	לתת עדיפות ראשונה לדת בתור ליבתה של הזהות היהודית
39	נראה שהם מצטיינים במעורבות ובתמיכה קהילתית רחבה

12	עוד דרך לחשוב על יהדות
13	מחויבות לחינוך יהודי רציני, המשכיות ומעורבות בין-דורית
14	למידת דברים חדשים
15	תחושת הקהילתיות שלהם. בעיתות משבר, האורתודוקסים דואגים זה לזה בצורה מעוררת הערצה. בנוסף, היבטים של חינוך יהודי
16	מנהגי הצדקה שלהם
17	מסורות, הבעות ומנהגים של חיים יהודיים. יותר קווי דמיון מאשר שוני
18	יש לי הרבה ללמוד וארצה להבין את נקודת המבט שלהם לגבי עתיד העם היהודי
19	ערכים, אתיקה והיתרונות של חיים על פי התורה
20	איך נוכל לפעול ביחד על מנת לחזק את העם היהודי
21	השאלה הזאת דורשת מקום נרחב הרבה יותר לדיון בה. יש לנו הרבה ללמוד אלה מאלה, אם יתקיים דיאלוג פתוח ובלתי-שיפוטי. כדאי להקצות משאבים לצורך שיח חוצה זרמים מסוג זה
22	להבין את המנהגים שלהם
23	נקודת מבט והשקפת עולם שונות משלי
24	להבין איך מנהגים דתיים יומיומיים משפיעים על החיים כיום
25	נקודות מבט והתוכן היהודי שלהן